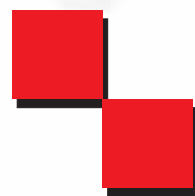
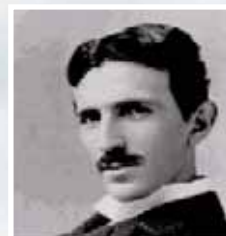

VILA

ČASOPIS ZA LIKU I VELEBITSKO PRIMORJE * RUJAN 2007. * BR.12(104)* CIJENA 10 KUNA* ISSN 1331-7059

E L E B I T A

**Identitet Like:
korijeni i razvitak**

Uz prvi broj

Zov ranjenog zavičaja

Pred slobodnom Hrvatskom goleme su zadaće: integriranja nacionalnog teritorija, materijalna i duhovna obnova, osnaživanje državnog ustrojstva, međunarodna afirmacija gospodarskog i kulturnog identiteta. Hrvatska je ušla u novu veliku epohu svoje povijesti u kojoj, da bi sačuvala krvlju stečenu slobodu, mora otkloniti posljedice dosadašnjih povijesnih okolnosti i vlastitih zabluda: jugoslavenstva, boljševizma i velikosrpskog hegemonizma.

Lika je uvijek dijelila sudbinu Hrvatske u njenom najdrastičnijem obliku. I danas je, baš kao sva Hrvatska, djelomice okupirana, popaljena i porušena, ali prkosno i optimistički uspravna. Zaustavljanje srbočetničkih hordi na gospičkoj i otočkoj fronti bilo je sudbonosno za ishod hrvatskog domovinskog rata.

U tome ratu Lika je, baš kao sva Hrvatska, potpuno spoznala svoje bitne istine: o srpskom poimanju bratstva, o »ravnopravnosti« Hrvata u jugoslavenskoj zajednici, o sudbini hrvatskog novca u beogradskim trezorima... Puklo je pred očima ličkog hrvatskog čovjeka sve što je desetljećima tinjalo ispod površine srbokomunističkih obmana. A lički velikosrbi to su uvjerljivo potvrdili nepojmljivim zločinima, ukrsnuvši najcrnje plemensko militarističko barbarstvo protiv čovjeka i kulture usred humanizirane Europe, a na samom kraju 20. stoljeća.

Stoljećima ponižavana, razarana, raseljavana i proganjana Lika iz ovog najpresudnijeg rata za opstanak Hrvatske izlazi teško ranjena, ali i opet junački ponosita. S tim moralnim kapitalom, s pamćenjem stare slave svojih banova, kneževa, biskupa, Novakova misala, kosinjske tiskare, popa Mesića i drugih velikana kulturne i političke povijesti, te rijetko videnim darovima prirode, Lika napokon ulazi u svoj istinski preporod. Dužnost je Hrvatske i obveza svih Ličana da podpru njen izlazak iz zaostalosti, jedine prepoznatljive ostavštine jugo-režima koju je rat višestruko povećao.

Vizija obnovljene Like ne robuje dosadašnjim regionalizmima (pet općina), već Liku vidi u njenim prirodnim vezama sa susjednim područjima – prostorom sjeverno od Kapele i velebitskim primorjem. Svuda, dakle, dokle dopire pogled s Velebita i zov velebitske Vile, kojem su se brojni Ličani i Primorci odazvali, pa i život položili u ovom ratu. Zov Vile čuje se i diljem Hrvatske, pa i po cijeloj zemaljskoj kugli jer »Lika cijeli svijet naseli a sebe ne raseli«.

Zato se i ove novine zovu »Vila Velebita«. Zato u njihovoj misiji istine o ratu i preporodu ličko-primorskih podvelebitskih krajeva očekujemo potporu svih koji svoj zavičaj u srcu nose i koji njemu i novoj Hrvatskoj pomoći žele.

Ante Bežen
glavni i odgovorni urednik

Objavljeno 15. 9. 1992.

Petnaest godina glasila «Vila Velebita»

Medijski identitet Like

Prvi broj lista «Vila Velebita» izašao je 15. rujna 1992. u Zagrebu.

Piše: dr. sc. Ante Bežen,
glavni urednik

U stvaranju identiteta u suvremenom svijetu javna glasila imaju ključnu ulogu. Zbog nepovoljnih gospodarskih i kadrovskih okolnosti Lika nije imala, a nema ni danas, značajniji prostor u nacionalnim medijima, osim kad se u njoj dogodi neki značajan događaj ili senzacija. Iako su prvi listovi u Gospiću izlazili još krajem 19. stoljeća, Lika danas nema svoje lokalno glasilo. Pokretanje takva glasila stoga bi trebao biti jedan od prioriteta njezi-na razvitka.

Prvo ličko glasilo nakon stvaranja neovisne Hrvatske bio je list «Vila Velebita» koji je u Zagrebu pokrenuo istoimeni Savéz ličkih zavičajnih društava u jeku Domovinskog rata. Prvi broj izašao je 15. rujna 1992., što znači da se upravo navršilo jubilarnih 15 godina od osnutka lista. Do 2000. godine list je izlazio kao mjesečnik i dvomjesečnik, a potom je preoblikovan u časopis te, kao povremeni, izlazi i danas. Pokušaji da se uredništvo preseli u Gospić te da se pokrene tjednik, što Lika svojim snažnim subjektivitetom svakako zaslužuje, nisu uspjeli. Sama Udruga za to je bila prèslaba, a pomoć je izostala.

Jedna od najvažnijih zadaća «Vile Velebita» od prvoga je broja bila izgrađivanje suvremenog identiteta Like na njezinoj bogatoj povijesnoj i kulturnoj baštini te razvojnim mogućnostima. Iz povijesne anonimnosti iznijeli smo brojne događaje i ličnosti bez prava na javnost u jugoslavenskom komunističkom sustavu. Objavili smo golem broj izvornih svjedočanstava o događajima i ljudima u Drugom svjetskom i Domovinskom ratu, zalagali se za posebnost županije, osnivanje biskupije itd. Sve to na tragu je oblikovanja pozitivne javne slike Like, nasuprot negativnim stereotipima koji su o njoj stvarani u bivšim državama, dobrim dijelom i zbog naglašene samosvijesti i slobodarskog duha Ličana. O tomè nešto govori i komentar na prvoj stranici prvog broja koji ovdje prenosimo zajedno s logotipom.

Slučaj je htio da se 15. obljetnica «Vile» dogodi istodobno s velikim savjetovanjem o identitetu Like, u čemu je «Vila Velebita» preuzela svoju ulogu, o čemu rječito govore njezine sljedeće stranice.

Znanstveni skup

«Identitet Like: korijeni i razvitak»

Gospić: Kulturno-informativni centar, Budačka 12, od 26. do 29. rujna 2007.

Organizatori: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar & Hrvatski institut za povijest & Gospićko-senjska biskupija & Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK & Državni arhiv u Gospiću & Gradski muzej u Senju & Udruga Ličana «Vila Velebita»

Pokrovitelj: *Hrvatski sabor*

Supokrovitelji: *Ličko-senjska županija, Grad Gospić*

Red izlaganja

Srijeda, 26. rujna 2007.

08,00 – 09,00 – Okupljanje sudionika i gostiju
09,05 – Himna «Lijèpa naša domovino», minuta šutnjè
09,15 – 09,45 – Pozdravni govori uzvanika

- **Milan Kolić**
Gradonačelnik Grada Gospića
- **Milan Jurković**, dipl. ing.
Ličko-senjski župan
- Prof. dr. sc. **Dragan Primorac**
Ministar znanosti, obrazovanja i športa
Republike Hrvatske
- **Dr. Darko Milinović**
Potpredsjednik Hrvatskog sabora

(moderatorica: *Ivana Devčić*)

Gradski zbor Gospić: «Junak iz Likè», «Vila Velebita»

09,45 – OTVARANJE ZNANSTVENOGASKUPA

- Prof. dr. sc. **Vlado Šakić**
Ravnatelj Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar*

09,50 – 12,30 – UVODNAIZLAGANJA

Moderatori: prof. dr. sc. **Ivan Rogić**
doc. dr. sc. **Željko Holjevac**
Ivica Mataija, prof.

1. Mons. dr. sc. **Milè BOGOVIĆ** (Gospićko-senjska biskupija, Gospić): *Formativna polazišta ličkog identiteta*
2. Mr. sc. **Tatjana KOLAK** (Muzej Likè, Gospić): *Lički identitet – što je to?*
3. Prof. dr. sc. **Danè PEJNOVIĆ** (Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odjel, Zagreb): *Geografske odrednice identiteta Like*
4. Prof. dr. sc. **Antè BEŽEN** (Učiteljski fakultet, Zagreb): *Lički jezični identitet(i)*

STANKA

5. Doc. dr. sc. **Željko HOLJEVAC** (Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Zagreb): *Lika u prošlosti između predodžbe i stvarnosti*
6. Dr. sc. **Nènad POKOS** (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Promjena ukupnog broja, te narodnosnog i vjerskog sastava stanovništva Like 1890. - 2001.*

7. Prof. dr. sc. Ivan CIFRIĆ (Filozofski fakultet, Odsjek za sociologiju, Zagreb): *Ruralna tradicija u razvoju modernog društva*
8. Prof. dr. sc. Vlado ŠAKIĆ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Suvremeni pristupi identitetu*

RASPRAVA

12,45 – Otvorenje područnog Centra Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Gospiću

13,00 – 14,30 – Ručak

15,00 – 18,30 – **POVIJESNI ASPEKTI LIČKOG IDENTITETA I.**

Moderatori: doc. dr. sc. Željko Holjevac
 dr. sc. Ivica Šute

STARAPOVIJEST

1. Doc. dr. sc. Boris OLUJIĆ (Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Zagreb): *Prapovijesna i antička baština u identitetu Like*
2. Dr. sc. Marija BUZOV (Institut za arheologiju, Zagreb): *Rimsko osvajanje Like*
3. Dr. sc. Antè ŠKEGRO (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Jesu li Bošnjaci, odnosno bosanski muslimani, potomci japodskog plemena Posena?*

RASPRAVA

SREDNJI VIJEK

1. Hrvoje KEKEZ, prof. (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Bela IV. i jačanje kraljevske vlasti u Lici nakon provale Tatara 1242.*
2. Dr. sc. Antè BIRIN (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Knez Nelipac i krbavski knezovi Kurjakovići*
3. Dr. sc. Srèčko LIPOVČAN (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Razlozi katastrofe i "slika" Krbavskoga boja 1493. u hrvatskoj historiografiji i javnosti*

RASPRAVA/STANKA

RANINOVI VIJEK

1. Prof. dr. sc. Drago ROKSANDIĆ (Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Zagreb): *Ličani o sebi, drugi o Ličanima (cca. 1700.-1800.)*

2. Mr. sc. Marko ŠARIĆ (Filozofski fakultet, Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb): *Predmoderne etnije u Lici i Krbavi prema popisu iz 1712. godine*

3. Mr. sc. Hrvoje PETRIĆ (Filozofski fakultet, Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb): *Tko su Kranjci u Lici u ranome novom vijeku?*

4. Dr. sc. Alèxandèr BUCZYNSKI (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Krajiške sudbine carskih Ličana*

RASPRAVA

19,00 – Koncert u Pučkom otvorenom učilištu «Dr. Antè Starčević»:

Tamara SMIRNOVA (Boston) – violina
 Mira FLIES ŠIMATOVIĆ (Zagreb) – klavir

20,00 – Večera

Četvrtak, 27. rujna 2007.

09,00 – 12,30 – **POVIJESNI ASPEKTI LIČKOG IDENTITETA II.**

Moderatori: dr. sc. Milan Kruhek
 dr. sc. Srèčko Lipovčan

DEVETNAESTO I DVADESETO STOLJEĆE

1. Dr. sc. Jasna TURKALJ (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Brinje u pravaškom pokretu 1880-ih godina*
2. Ana TOMLJENOVIĆ, dipl. oec. (Zagreb): *Pregled ličkih glasila od 1886. do 2006. kao pokazatelja ličkog kulturnog identiteta*
3. Mr. sc. Krèšimir BUŠIĆ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Cèntar Vukovar): *Putopisi subotičkog biskupa Lajče Budanovića s posebnim osvrtom na ličke Hrvate-Bunjevce*

RASPRAVA

4. Prof. dr. sc. Mira KOLAR (Zagreb): *Lika u vrijeme dominacije Seljačko-demokratske koalicije u Oblasnoj skupštini Primorsko-krajiške oblasti 1927. i 1928. godine*

5. Hèlèna BUNIJEVAC, prof. (Hrvatski željeznički muzej, Zagreb): *Željeznica kao preduvjet gospodarskog identiteta Like*

6. Dr. sc. Suzana LEČEK (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Seljačka sloga i oblikovanje kulturno-nacionalnog identiteta u Lici između dva svjetska rata*

-
-
7. Dr. sc. Ivica ŠUTE (Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, Zagreb): *Slika Like u 1930-im godinama u izvještajima Bićanićevog Zavoda za proučavanje seljačkog i narodnog gospodarstva*

RASPRAVA/STANKA

8. Dr. sc. Zdravko DIZDAR (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Lika u planovima velikosrpske ideologije i politike tijekom 19. i 20. stoljeća od ideje do provedbe*
9. Mr. sc. Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ (Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb): *Lika u izvješćima "Plašćanskog ratnog biltena" tzv. SAO Krajine 1991.-1995.*
10. Mr. sc. Jakša RAGUŽ (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *"Dorđe je pokosio travu ustašku..." – svakodnevni život u okupiranom Ličkom Osiku (1991.-1995.) u izvješćima "Stanice milicije Republike srpske krajine Teslingrad"*
11. Dr. sc. Zdravko MATIĆ (Hrvatsko vojno učilište kopnene vojske «Petar Zrinski», Zagreb): *Vojno-redarstvena operacija «Džep '93.»*

RASPRAVA

1²,30 – 13,30 – Ručak

14,00 – 19,00 – IZLET (uz stručno vodstvo):

Gospić ► Sveti Rok ► Udbina ► Bunić ► Ljubovo ► Lički Osik ► Gospić

² 0,00 – Večera

Petak, 28. rujna 2007.

08,30 – 13,00 – DRUŠTVENI I GOSPODARSKI ASPEKTI LIČKOG IDENTITETA

Moderatori: prof. dr. sc. Ante Bežen
dr. sc. Nenad Pokos

DEMOGRAFIJA, MIGRACIJE I SOCIJALNI IDENTITET LIKE

1. Prof. dr. sc. Anđelko AKRAP & prof. dr. sc. Jakov GELO (Ekonomski fakultet, Zagreb): *Ekonomsko-socijalna struktura Ličko-senjske županije 1971.-2001.*
2. Dr. sc. Dražen ŽIVIĆ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Demografski gubitci Ličko-senjske županije u Domovinskom ratu*

3. Mr. sc. Ivo TURK (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Suvremene demografske promjene u kontaktnom prostoru Karlovačke i Ličko-senjske županije: analiza slučaja*

4. Doc. dr. sc. Josip FAJDIĆ (Medicinski fakultet u Osijeku, OŽ Bolnica Požega, Požega): *Udio Ličana u migracijama na području Slavonije*

RASPRAVA

5. Prof. dr. sc. Vlado ŠAKIĆ & dr. sc. Renata FRANC & mr. sc. Ines IVIČIĆ & Jelena MARIČIĆ, prof. (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Važnost sastavnica socijalnog identiteta: sličnosti i razlike građana Like i Pokuplja s građanima drugih hrvatskih regija*
6. Doc. dr. sc. Milan VRKLJAN (Medicinski fakultet, Zagreb): *Endokrini aspekt kroničnog stresa (PTSD-a) u Domovinskom ratu u populaciji Like*
7. Dr. sc. Ljiljana KALITERNA LIPOVČAN (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Životno zadovoljstvo i osjećaj sreće stanovnika Ličko-senjske županije u usporedbi s ostalim hrvatskim županijama*

RASPRAVA/STANKA

GOSPODARSTVO, ODRŽIVI RAZVOJ I OKOLIŠ ULICI

1. Dr. sc. Maja ŠTAMBUK (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Revitalizacijski procesi u Lici*
2. Prof. dr. sc. Milan GLAVAŠ & prof. dr. sc. Joso VUKELIĆ (Šumarski fakultet, Zagreb): *U Krasnu je jedini šumarski muzej u Hrvatskoj*
3. Prof. dr. sc. Ivan ŠIMUNIĆ (Agronomski fakultet, Zagreb): *Analiza mjesečnih komponenata klime i potreba navodnjavanja u Lici*
4. Kršimir ČULINOVIĆ, dipl. ing. (Javna ustanova Nacionalni park Plitvička jezera – Znanstveno-stručni centar Ivo Pèvalèk): *Plitvička jezera – od «Đavoljeg vrta» do ličke prirodne baštine svjetskog glasa*
5. Jadranka PEJNOVIĆ, prof. (Centar za krš, Gospić): *Uloga Centra za krš u razvoju identiteta Like*

RASPRAVA

13,00 – 14,30 – Ručak

15,00 – 19,00 – KULTURNI, VJERSKI I JEZIČNI ASPEKTILIČKOG IDENTITETA I.

Moderatori: mr. sc. Gordan Ćrpić
 mr. sc. Marko Šarić

ETNOLOŠKE I ANTROPOLOŠKE TEME

1. Prof. dr. sc. Milana ČERNELIĆ (Filozofski fakultet, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Zagreb): *Slijedom bunjevačkih elemenata u svadbenim običajima Like*
2. Doc. dr. sc. Tihana PETROVIĆ LEŠ (Filozofski fakultet, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Zagreb): *Višestruki lički identiteti: obitelj Japunčić*
3. Marijeta RAJKOVIĆ, prof. (Filozofski fakultet, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Zagreb): *Ličani u okolici Siska*
4. Dr. sc. Ivan MARKEŠIĆ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Značenje magijskog u suvremenom životu Ličana*
5. Dragutin PERKOVIĆ (Zavičajni klub Brinjaka «Sokolac» u Zagrebu): *Narodno blago brinjskog kraja*

RASPRAVA

CRKVA I IDENTITET LIKE

1. Mr. sc. Robert HOLJEVAC (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Senj i njegova okolica za vrijeme biskupovanja Markantuna de Dominisa s posebnim osvrtom na ličko zaleđe i uskočke prilike*
2. Fra prof. dr. sc. Franjo Emanuel HOŠKO (Katolički bogoslovni fakultet – Teologija u Rijeci): *Priručnici pučkih misija za Liku u 18. st. karlovačkih kapucina i riječkih isusovaca*
3. Maja MATASOVIĆ, prof. (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Stanovništvo Senjsko-modruške biskupije polovicom 18. st. gledano očima svećenika*
4. Marjan NINČEVIĆ, dipl. teolog (Nadbiskupsko sjemenište Zmajević): *Odgovori za socijalni angažman i na području Like – zadaća Crkve*

RASPRAVA / STANKA

JEZIK I KNJIŽEVNOST

1. Prof. dr. sc. Marko SAMARDŽIJA (Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, Zagreb): *Suradnja Šime Starčevića u «Zori dalmatinskoj»*
2. Doc. dr. sc. Đeān SLAVIĆ (Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, Zagreb): *Ironija, satira i biblijski*

simboli u Starčevićевой knjizi «Pisma Magjarlocah»

3. Milan KRANJČEVIĆ, dipl. iur. (Kompolje): *Položaj gacke čakavštine u odnosu na čakavsko narječje*

RASPRAVA

² 0,00 – Večera

Subota, 29. rujna 2007.

09,00 – 13,00 – KULTURNI, VJERSKI I JEZIČNI ASPEKTILIČKOG IDENTITETA II.

Moderatori: dr. sc. Maja Štambuk
 Blaženka Ljubović, prof.

LIČKI GRADOVI, SPOMENICI I STARINE

1. Dr. sc. Ratko VUČETIĆ (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb): *Lika – fragmenti urbaniteta*
2. Dr. sc. Milan KRUHEK & dr. sc. Zorislav HORVAT (Hrvatski institut za povijest, Zagreb): *Stari gradovi Like, Gacke i Krbave*
3. Dr. sc. Mirēla ALTIĆ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb): *Razvoj i urbani identitet Gospića kroz povijest*
4. Dr. sc. Diana VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb): *Spomenici Like u povijesnoumjetničkoj historiografiji*
5. Dr. sc. Ivan MIRNIK (Arheološki muzej, Zagreb): *Nacrt numizmatičke topografije Like*
6. Radimir JURIĆ, prof. (Arheološki muzej, Zadar): *Arheološka istraživanja katedrale Sv. Jakova u Krbavi (2000.-2007.)*

RASPRAVA / STANKA

VARIA

1. Prof. dr. sc. Tihomil MAŠTROVIĆ (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb): *Kazalište u Otočcu u doba Hrvatskoga narodnoga preporoda*
2. Dr. sc. Vēsna GRAHOVAC-PRAŽIĆ & Sanja VRČIĆ-MATAIJA, prof. (Učiteljski fakultet u Rijeci, Odsjek za učiteljski studij u Gospiću): *Stare gospičke razglednice*
3. Blaženka LJUBOVIĆ, prof. (Gradski muzej Sēnj): *Kulturno-povijesni i gospodarski simboli identiteta primorsko-ličkih Bunjevaca (Sličnost i razlike)*

-
4. Ivica MATAIJA, prof. (Državni arhiv u Gospiću): *Identitet vojnika – Ličanin*
 5. Envèr LJUBOVIĆ, prof. (Srednja škola dr. Antuna Barca u Crikvènici): *Ličko plemstvo i njegovo heraldičko znakovlje kao činjenice kulturnog nasljeđa i identiteta*

RASPRAVA

PAMĆENJA I SJEĆANJA

1. Jasna ĆURKOVIĆ (Rim): *Izgradnja identiteta kroz pamćenje i zaborav. Antropološko-etički pristup*
2. Prof. dr. sc. Branko KATALINIĆ (Technische Universität, Wièn): *Pogled na Liku iz Podgorja*
3. Boško VARIĆAK-KERANOVIĆ, dipl. ing. (Zagrèb): *Drugi pogled na Kosinj*

4. Šimè KNEŽEVIĆ, prof. (Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru): *Lika iz ćaćinih priča*

5. Andrija MATIJEVIĆ (Udruga Ličana «Marijan Matijèvić», Županja): *«Rođen sam gdje se sije rđa a junaci niču» (Marijan Matijèvić)*

RASPRAVA

13,30 – Zatvaranje znanstvenoga skupa

13,30 – 15,00 – Ručak

Poslijè 15,00 – Odlazak sudionika iz Gospića

Programski i organizacijski odbor Znanstvenog skupa "Identitet Like: korijeni i razvitak"

Zdesna: prof. dr. sc. Vlado Šakić, prèdsjèdnik, Institut Ivo Pilar; mons. dr. sc. Mile Bogović, biskup, Biskupija gospićko-senjska; Blaženka Ljubović, prof., Gradski muzej u Senju; prof. dr. sc. Antè Bèžen, Udruga Ličana "Vila Velebita", Zagreb; Ivica Mataija, prof. dožupan, Županija ličko-senjska; doc. dr. sc. Željko Holjevac, Filozofski fakultet u Zagrebu, koordinator; dr. sc. Milan Kruhek, Hrvatski institut za povijest; mr.sc. Gordan Ćrpić, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK; Ivana Žèbec, prof. (nije na fotografiji)

Riječ predstavnika pokrovitelja **Iznimna uloga znanosti**

Mr. Darko Milinović, dr.med.
 potpredsjednik Hrvatskoga sabora

Nikad se, kao u ovo novije vrijeme, nije o Lici govorilo s uglavnom pozitivnim predznakom. Vjerujem da to nije slučajno i da stvaranje novè sliker o Lici, rastèrecèner svih povijèsnih brèmenitosti, proizlazi iz stalnog nastojanja njenih žitelja da gradèci svoj dom pokažu kako se voli i gradi i vlastita domovina. Lièanima u tom kontekstu doista pripada posèbno mjesto unutar hrvatskog korpusa. Mi smo pokazali da u Lici imamo odgovore na mnoge izazove; znali smo domovinu obraniti kad je trebalo, a pokazujemo i danas da znamo Liku gra-

điti i uključiti je u hrvatskè tijèkovè euroatlantskih integracija i da u tom procesu nismo, kako su nekè očekivali, kamen oko vrata hrvatskim nastojanjima, već smo postali najpropulzivnija hrvatska županija koja postaje svojèvrnsni zamašnjak hrvatskog razvoja. O tom govore mnogi podatci, najègzaktnije oni statistièki, koji se odnose na stanje u gospodarstvu koji govore o stalnom napretku naše županije koja nije, kao nekoliko godina unatrag, pri dnu ljestvice razvijènih županija, nego pri samom vrhu, a posljedica je to stalnog ulaganja u obrazovanje, u ljude i zna-

nje, jer napretka bez mladih, obrazovanih ljudi nema. Mi smo to shvatili na vrijeme i započeli izgradnju prosvjetne, visokoškolske i znanstvene infrastrukture. U tom smislu postajemo uistinu prepoznatljivi i izvan granica Hrvatskè. Ulaganje u ljude i stvaranje timova kojima je jedinì cilj rad na općem dobru preduvjet su svakog dobrog posla, a držim da mi u Lièko-sènjskoj županiji svakodnevno dokazujemo kako smo uspješni sastaviti dobre timove koji su prepoznali vlastite potencijale i znaju na njima izgraditi korèktnè i konkretnè programe koji postaju vrlo konkurentni. I zato se za Liku traži karta više.

Danas se na Liku ne glèda kao na zaostalu, prometno izoliranu, gospodarski devastiranu i društveno zapuštenu regiju, dakle pobijèdili smo određenè predrasude koje su o Lici postojale dèsetljećima i stoljećima. Stalno propitujemo vlastita nastojanja pazèci da svaki kamèèic u mozaiku izgradnje Like bude posèbno izbrušen, i pomno odabran kako ne bi narušio harmoniju zajednièkog nastojanja k općem dobru. U tom je smislu vrlo bitno stalno komunicirati sa znanstvenim institucijama, biti u kontaktu sa znanstvenicima koji ègzaktnim instrumentarijem mogu izmjeriti našu prošlost i usmjeriti sadašnjost i budućnost. Jèdan od takvih kontakata je i ovogodišnji skup «Idèntitet Like: korijenì i razvitak» na kojem èe sèdamdèsetak vrsnih znanstvenika u èetiri dana u Gospiću govoriti o tomu što Lika uistinu jest, što je bila i koje su joj mogućnosti održivog razvoja. Na multidisciplinarnoj razini rasvijètlit èe sve sègmènte našeg postojanja i u stručnim i znanstvenim radovima dati materijala svima koji se Likom bave da konkretno i utemeljeno djeluju na boljitku svih građana naše županije. Zbog toga želim zahvaliti organizatorima skupa, svim sudionicima i svima koji èe tih dana posjetiti našu Županiju i grad Gospić. Nèka ovaj skup bude najava još intenzivnijih nastojanja nas Lièana upoznavanju sèbe samih, ali i upoznavanju drugih s nama onakvima kakvi doista jesmo. Tè se slike ne trebamo bojati, ona je onakva kakva uistinu jest: topla i iskrèna, prirodna i srdaèna, kad treba èvrsta i uporna, upravo onakva kakvi smo mi Lièani.

Uzroci zaostajanja Like postaju prednosti

Milan Jurković, dipl. ing.
župan ličko-sènjski

«Nema ni u geografskom, a kamoli u etnografskom i povijesnom okviru zanimljivijeg predjela u našoj domovini, nego li je ... junačka Lika, to čudstvo prirodnih ljepota, ta količka starih hrvatskih vitezova.» (Radoslav Lopašić, 1888.). Početak našeg stoljeca i milenija obilježen je zanimanjem za pitanje identiteta, od laika do znanstvenika. Identitet per se znači biti različit od drugih pa ću u ovom osvrtu staviti naglasak na gospodarstvo Like, potom na povijesno naslijeđe i kulturnu baštinu. Ličko-sènjska županija najveća je hrvatska županija koja se prostire na 5.350,50 četvornih kilometara i obuhvaća 9,46 posto državnog teritorija. Prema popisu stanovništva iz 2001. županija je imala 53.677 stanovnika, odnosno 10 stanovnika po km², što je određuje kao najslabije naseljenu županiju u Republici Hrvatskoj. No na prostoru današnje županije koncem 19. stoljeca živjelo je 187.000 stanovnika. Od tada se taj broj neprestano smanjuje zbog ekonomskih i političkih razloga. Stoga je demografska obnova jedan od najvećih izazova pred kojima se županija danas nalazi.

Strateška prednost županije proizlazi iz očuvanosti ekološki visoko vrijednog prostora, raznolikosti pejzaža, ambijentalnih vrijednosti i raznolikosti kulturnog naslijeđa. Sve ono što je nekad predstavljalo gospodarsko zaostajanje – danas se pretvara u komparativne prednosti koje urbanizirana Europa visoko vrednuje.

Zaštićeni dijelovi prirode osobito su jedan dio prirodnih potencijala. Na pod-

ručju županije zaštićeno je 149.758,6 ha, što čini 28% teritorija, a na njezinu su području čak tri nacionalna parka. Time je ona na prvom mjestu u Hrvatskoj. Vèlèbit je proglašen svjetskim rezervatom biosfere, a na njegovu su području Nacionalni park Sjèvernì Vèlèbit, Park prirode Vèlèbit i Nacionalni park Paklènica dio kojega pripada županiji. Nacionalni park Plitvička jezera uvršten je, kao spomenik prirode, u UNESCO-ov popis svjetske prirodne baštine. To je najstariji hrvatski nacionalni park, jedan od najpoznatijih nacionalnih parkova u Europi i okosnica turističkog razvoja županije, koji godišnje posjeti i više od 750.000 posjetitelja.

Turistička ponuda Ličko-sènjske županije temelji se i na drugim iznimnim prirodnim i kulturnim bogatstvima, od pitomih rijèčnih dolina, kao što je dolina rijèke Gacke, do kamènitog, u more uronjenog otoka Paga. Na obalnom dijelu županije turistički su centri Sènj, Karlobag i Novljaja.

Županije obiluje mogućnostima za razvoj poljoprivrede. Poljodjèlskè površine u županiji obuhvaćaju ukupno 268.146 ha. Najveći udio u ukupnim poljoprivrednim površinama imaju livade i pašnjaci. Oranice čine 21% ukupnih poljoprivrednih površina, a danas je zasijano svega 39% oranica, što pokazuje trenutnu neiskorištenost potencijala za razvoj poljoprivrede. Posebno se ističe mogućnost razvoja èko-poljoprivrede. Sve je više novih «mladih» poljoprivrednih gospodarstava koji uspješno usvajaju suvremene tehnologije agro-proizvodnje. Pokazatelj za razdoblje 2002.-2006. pokazuju rasta broja poljoprivrednih proizvođača, užu specijalizaciju i tržišnu orijentaciju. Registrirano je 4.837 obiteljskih gospodarstava koja proizvode za tržište te 14 zadruga i 16 udruga.

Posebnu pogodnost razvoju gospodarstva, a poglavito turizma, daje središnji prometni položaj županije u Republici Hrvatskoj. Dvršenjem autoceste Zagreb – Split, čija dionica Bosiljevo – Sv. Rok prolazi prostorom županije, njezin središnji prometni položaj dobiva značajnu poveznicu hrvatskoga sjèvera i juga. Poboljšana je kvaliteta života stanovništva zbog prometnog približavanja velikim

gradskim centrima – Zagrebu, Zadru, Splitu. Smanjeni su troškovi poslovanja (prije svega transportni) i povećava se konkurentnost poduzetnika. Iz dana u dan povećava se vrijednost nekretnina, a stvara se i pozitivna klima za zadržavanje domaćeg stanovništva te za povratak i naseljavanje. Prometna povezanost stvorila je nove uvjete za razvoj srednjeg i visokog školstva.

U županiji se ostvaruje projekt izgradnje poslovnih zona, čime će se stvoriti preduvjeti za indirektni razvojne efekti izgradnje autoceste u vidu novih investicija i povećanja zaposlenosti.

U svim povijesnim etapama Lika je uvijek imala posebno mjesto i doprinos, pri čemu je očitovala svoj mentalitet, otpor surovoj prirodi i stalnu borbu za slobodu.

Kulturna baština iz svih povijesnih razdoblja uočljiva je na čitavom prostoru Like i županije, ali je najvećim dijelom neistražena i nevrèdnovana. Većina ostataka starih kultura još je na mjestu postanka ili pod zemljom. Veliki broj crkava, naselja i utvrda izgradili su vlastela Frankopani, Gusići, Kurjakovići (Karlovići), Draškovići, Tugomirovići i Mogo-rovići. U 14. i 15. stoljeca u Lici je cvjetala glagoljska pismenost. Vrhunac te umjetnosti je Misal knèza Novaka Disislavića (1368).

Među ličkim velikanima prednjače kozmopolitski genije Nikola Tesla i Otac domovine dr. Antè Starčević. U povodu 150. obljetnice Teslina rođenja (2006.) otvoren je, zahvaljujući angažiranju Vlade Republike Hrvatske, Memorijalni centar «Nikola Tesla» u njegovu rodnu Smiljanu pokraj Gospića. Izgradnjom spomen-doma dr. Antè Starčevića u Velikom Žitniku potkraj Domovinskog rata Vlade Republike Hrvatske i prvi predsjednik dr. Franjo Tuđman dali su svoj obol uspomèni na ovog diènog sina Like i Hrvatske.

Pouzdamo se nadam da će znanstveni skup o identitetu Like doživjeti pun uspjeh i ogovoriti na mnoga postavljena i otvorena pitanja našeg vremena.

Svim sudionicima želim ugodan boravak u našoj sredini i uspjeh u znanstvenim istraživanjima ličke tematike.

Gradonačelnik Gospića Milan Kolić:

Gospić postaje i znanstveno središte

Milan Kolić, gradonačelnik Gospića, dao je intervju uredništvu "Vile Velebita" o sadašnjici i planovima za budućnost ličkog glavnog grada.

Što za Grad Gospić znači održavanje simpozija o ličkom identitetu?

U svakodnevnoj komunikaciji, znanstvenim raspravama, literaturi, medijima sve se više rabi riječ „identitet“, pa i u kontekstu prosperiteta nekog područja. Odrеđeno područje posjeduje posebna obilježja, koja ga, u odnosu na druge, čine prepoznatljivim i jedinstvenim.

No, identitet nije nešto zadano jednom zauvijek, što se oglеda, kako se ponekad obično vrlo pojednostavljeno shvaća, samo u ljepoti krajolika te prirodnim, kulturnim i tradicijskim vrijednostima. To je ukupnost življenja na nekom području, od dosegnutog kulturnog, gospodarskog i komunalnog standarda do osеbujnih vrijednosti prirodnog i kulturnog naslijeđa i odnosa među ljudima. Izgradnja identiteta je pеrmanentan proces kojim se identitet otkriva, stvara, održava i promovira. Imati identitet znači i imati pеrdnost.

Vjеrujem da će nam ovaj skup pomoći u objektivnom vrjеdnovanju onoga što možemo ponuditi drugima kao našu vlastitost, a što će ujedno biti prijedlog održiva

vog koncepta razvoja i maksimalnih postignuća u uvjetima globalizacije i ekonomskih integracija.

Prostorije za Institut «Ivo Pilar»

Na koji način Gospić pomaže održavanju simpozija?

Grad Gospić supokrovitelj je ovog eminentnog skupa koji će se održati u Kulturno-informativnom centru u Gospiću.

Institut «Ivo Pilar» ponudio je otvaranje svoga centra u Gospiću. Kako gledate na to da Gospić time postaje i znanstveno središte?

S velikim zadovoljstvom mogu najaviti da će Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ otvoriti svoj centar u Gospiću. Prostor za rad instituta osigurao je Grad Gospić u zgradi na Trgu Stjepana Radića, gdje je, do nedavnog preseljenja, bio smješten Županijski radio Gospić.

Otvorenje centra Instituta na tragu je ostvarenja naših namjera da se Grad Gospić profilira ne samo kao obrazovno, nego i kao znanstveno središte županije. S obzirom na bogatu znanstveno-istraživačku djelatnost i veliki broj ostvarenih projekata u Institutu Grad Gospić očito je dobio značajnog partnera u promišljanju i kreiranju budućeg razvoja. A ovaj simpozij, kojemu je Institut nositelj, kako sam obavijestim, samo je prvi u nizu tematskih skupova koji će se baviti razvojem Lik i Gospića.

U Gospiću župostoji i Centar za krš te odjel Učiteljskog fakulteta iz Rijeke, što su također znanstvene jedinice, a osnovano i Veleučilište «Nikola Tesla». Navedite ukratko u čemu su programi tih ustanova s obzirom na znanstvene, obrazovne i gospodarske interese Gospića i panije?

Grad Gospić dokazuje se kao obrazovno i znanstveno središte županije osnivanjem, uz već postojeći odjel Učiteljskog fakulteta iz Rijeke, Veleučilišta «Nikola Tesla» i Centra za krš. U programu Veleu-

čilišta ponuđena su četiri stručna studija i to odjel sigurnosti i zaštite, poslovni, prometni i upravni odjel. Naravno, postoji mogućnost programске prilagodbe Veleučilišta i otvaranja novih odjela, ovisno o regionalnim potrebama. Objema obrazovnim ustanovama pružili smo mogućnost mladim ljudima za stjecanje znanja upravo u Gospiću, a radi stvaranja bolje gospodarske konkurentnosti i socijalne uključenosti ukupnog područja Ličko-senjske županije u šire društvene procese našeg vremena. No, potrebno je osigurati niz pratеćih infrastrukturnih objekata i sadržaja radi potpore tim nastojanjima. Tako je ove godine započela izgradnja novog Đačko-studentskog doma vrijednog 16 milijuna kuna, koji će osigurati smještaj za 80-ero đaka i studenata. Sve su to programi usmjereni na postizanje što većе kvalitete obrazovanja.

Posebna pozornost Tesli i Starčeviću

Kako posluje Memorijalni centar «Nikola Tesla»? Jesu li uspostavljene sve potrebne službe, izdavačka djelatnost i izrada suvenira za turiste? Postoje li kakvi planovi za razvoj znanstvenog turizma u Smiljanu i Gospiću povezanih s Teslinim imenom?

Memorijalni centar «Nikola Tesla» u Smiljanu posjetilo je od otvorenja više od 35 000 tisuća posjetitelja, od toga tijekom 2007. više od 20 tisuća. Najveći broj ih dolazi kao školske еkskurzije iz cijele Hrvatske, no imamo i individualne posjete i skupine, kao što su učitelji, skupine umirovljenika, članovi mnogih udruga poput planinara, sportaša i sl., a naročito brojna skupina su bili mladi sudionici Međunarodne informatičke olimpijade. Sve je veći broj i stranih posjetitelja među kojima su najbrojniji Slovenci, Austrijanci, Talijani, Česi i Nijemci.

Posjetitelji su fascinirani uređenjem i sadržajem Memorijalnog centra. Prema po-

vratnim informacijama, zadovoljni su vidjenim i s prijamom djelatnika te ističu da je Těslin cěntar iznimno primamljiva turistička zanimljivost.

Izdavačku djelatnost promidžbenih materijala za Měmorijalni cěntar obavlja Muzej Likė Gospić tiskanjem reklamnih lėtaka, info-vodiča i dėplijana o Nikoli Těsli. Unutar Měmorijalnog cěntra postoji suvėnirnica gdje se mogu kupiti razni suvėniri i brošurė o Těsli.

U planu imamo, u skoroj budućnosti, uspostaviti edukativnė radionice za djecu i mlade znanstvenike tēmeljėnė na Těslinim patentima.

Rodna kuća Ante Starčevića u Velikom Žitniku također je turistički vrlo zanimljiva, osobito za posjete škola, ali je okoliš posve neprikladan za prijam većih skupina turista. Postoje li planovi za bolje turističko iskorištavanje tog objekta te za dopunu ponuda u vezi sa Starčevićem u Gospiću i okolici?

Istina jė, spomėn dom dr. Antė Starčevića vrijėdan jė turistički lokalitėt, što dokazuju vėliki broj posjtiteljja, znalaca i štovateljja Starčevićėva djėla, koji su od dana otvaranja spomėn doma pa svė do danas pohodili Žitnik. Dr. Antė Starčević jėdan jė od najvećih hrvatskih sinova, koji jė svojom vizijom i ljubavlju prėma Hrvatskoj stėkao ugled istinskog borca za njezinu samostalnost. Radi odavanja primjėrenė počasti njeđovu liku i djėlu sagrađena jė i 1998. otvorena Starčevićėva kuća koja svjėdoči o njeđovu životu i radu i koja po graditeljskom izričaju predstavlja vjėrnu rėkonstrukcija tradicionalnė lićkė kućė. Prošlė godinė ovaj prostor upotpunjen jė i bistom dr. A. Starčevića, rad akadėmskog kipara Pėtra Dolića.

Svė to pruža mogućnosti značajnijem razvoju turizma, ponajprije obrazovnog i znanstvenog. Uz to bi se mogla vėzati ponuda smjėštajnih, trgovaćkih, ugostiteljских ili športskih sadržaja, što bi trebala biti inicijativa domicilnog stanovništva i privatnog poduzetništva. Interėns za to, prėma našim saznanjima, nė postoji, ali to će se mijėnati u okviru širė turistićkė ponudė na podruću Grada Gospića. Grad Gospić pružit će potporu takvim projektima. Vjėrujem stoga da će ovo mjesto na turistićkoj karti Hrvatskė uskoro biti znaćajan kulturno-turistićki lokalitėt.

Što se tićė vašė konstatacijė kako kod spomėn-doma nė postoji odgovarajući prostor za prihvat gostiju, mogu reći da će taj nėdostatak biti vrlo skoro riješen.

I Tuđmanu spomenik

Iako su Nikola Tesla i Ante Starčević dva vjerojatno najslavnija Lićanina novijeg doba, ni jedan nema spomenika u Gospiću. Mislite li da tako treba i ostati?

U davnijoj, ali i rėcėntnoj hrvatskoj povijesti vėliki broj znamenitih lićnosti, rodom iz Likė, ostavio jė dubok trag. Da bismo odrėdili mjėsta na kojima ćemo, postavljajmė bistė ili spomėnika, odati poćast i trajno ćuvati sjėćanjė na osobė iz našė prošlosti, važno jė uvaćavati prostor i stručna mišljėnja. Uskoro će Grad Gospić, u okviru izrade prostornih dokumenata, a na preporuku posebnog stručnog povjėrenštva, odrėditi mjėsta na kojima će biti postavljėna takva spomėn-obiljėzja. Tako će, osim za spomėnutė lićnosti, biti utvrđeno i mjėsto spomėn-obiljėzja za prvog hrvatskog prėdsjėdnika dr. Franju Tuđmana.

Gospić je u Domovinskom ratu bio najrazrušeniji hrvatski grad poslije Vukovara, no mnogo je toga obnovljeno. Što možete posebno istaknuti kao rezultat obnove, a što još nije učinjeno?

Grad jė u posljednjih nėkoliko godina znaćajno promijėnio fizionomiju. Rėzultat jė to napora Gradskog vijėća i Gradskog poglavarstva da se tragovi rata izbrišu, ali i da se našim građanima, unaprijėđnjem komunalnog i društvenog standarda, pruži nova kvalitėta življėnja. Protėklih godinama uloženja su znaćajna srdėstva u obnovu i izgradnju komunalnė i društvenė infrastrukture. Istićem samo nėkė ostvarėnė projektata na kojė smo posebnoponosni: Gradska športska dvorana, Djėćji vrtić Gospić i Lićki. Osik, Dom za starijė i nėmoćnė, Kulturno-informativni cěntar, obnova školskih i kulturnih ustanova, zatim širenje kolėktor-

skė mrėžė u Gospiću, izgradnja i obnova javnė rasvjėtė, urėđnjė gradskih parkova s djėćjim igralištima, rėkonstrukcija i izgradnja vodoopskrbnė mrėžė, rėkonstrukcija gradskih ulica itd. Tu jė i znaćajan gospodarski projekt Zonė poslovnih namjėna, kojim gospodarstvenicima pružamo poticajnė uvjėtė. Do sada smo prodali² ha zemljišta, a zbog interėsa pristupili smo urėđnju dodatnih 7 ha.

Gospić danas postupno završava obnovu od teških ratnih stradanja i s brojnim novim projektima postajė modėrni i za život poželjni grad.

Iako Gospić posljednjih godina ubrzano napreduje, što je opće mišljenje u javnosti, ipak se o pojedinostima malo zna jer dobre vijesti iz Gospića i Like uopće rijetko dopiru u medije od nacionalnog znaćenja. Gospić je vjerojatno jedino županijsko središte bez lokalnog javnog glasila. Mogu li se tu stvari promijeniti na bolje?

Vėć sam o tomė dosta rėkao. Identitėt ili brand, jė nėšto što postoji i što se stvara, spoj tradicionalnog i modėrnog, otvorenost i gostoljubivost. Fėnomėn Vėlėbita, Nikolė Těslė, Antė Starčevića, bogatog prirodnog i kulturno naslijėđa, ... svė su to pojmovi kojė moženmo povėzati s poimanjem identitėta Likė. Kojė izabrali i dalje kulturno i gospodarski osmišljavati i prėtvarati u korist, pokazat će vrijeme. Dio odgovora dobit ćemo i na ovom znanstvenom skupu.

Još uvijek prisutnė prėdrasudė o Lici kao nazadnom i nė prėtjėrano perspektivnom podruću pomalo se razbijaju, ali nė dovoljno brzo. Razlog jė i nėdovoljna zastupljėnost Likė u mėđijima, što se također mora mijėnati.

Pitao: A. Bežen

Zgrada na Trgu Stjepana Radića u Gospiću u kojoj će biti smješten centar Instituta "Ivo Pilar"

Prof. dr. sc. Vlado Šakić:

Do sada najveći znanstveni skup u Lici i o Lici

Razgovarali smo s prof. dr. sc. Vladom Šakićem, ravnateljem Instituta društvenih znanosti «Ivo Pilar» iz Zagreba, inicijatorom i nositeljem organizacije skupa.

Kako se začela ideja o održavanju znanstvenog skupa s temom ličkog identiteta?

Institut «Ivo Pilar» u okviru svojih redovitih djelatnosti posebnu pozornost usmjerala prema znanstveno-popularizacijskim i javnim manifestacijama koje se tematski odnose na značajne i aktualne društvene fenomene i procese. Kako je istraživanje hrvatskog društva jedna od naših najzastupljenijih tema, logično je da smo u ta istraživanja uključili i teme povezane s modernizacijom i identitetom. Niz je razloga za to, koje zbog opširnosti ne mogu ovdje šire obrazložiti. Tek napominjem da je jedan od najvažnijih što smo otpočeta u Institutu naglašavali da neistraženost hrvatskog društva, koja ima svoje korijene u novijoj političkoj i ideologijskoj povijesti, može bitno utjecati na političke i društvene procese, to jest usporevati modernizaciju hrvatskog društva, a identifikacijsku matricu crpiti iz vremena kada je hrvatski kulturni, nacionalni i socijalni identitet bio potiskivan, a dijelom i stigmatiziran.

U takvom kontekstu u Institutu su istraživanja identiteta na nacionalnoj, regionalnim pa i zavičajnim razinama sastavnicom redovitog znanstvenog pogona, a znanstveno popularizacijske i javne manifestacije poput ove redovita pratéca djelatnost. Tako smo u suorganizaciji s Hrvatskim institutom za povijest i Centrom za

promicanje socijalnog nauka Crkve te regionalnim partnerima, na regionalnim razinama već održali slične skupove u Slavoniji i Istri te izdali zbornik radova s tih skupova, a nakon Like skup planiramo u Dalmaciji.

Sudjeluju istaknute nacionalne i regionalne ustanove i znanstvenici

Tko su inicijatori i organizatori ovoga savjetovanja?

Inicijativa je potekla iz Instituta «Pilar», a kao suorganizatoré na nacionalnoj razini odmah smo pozvali, partner institucije Hrvatski institut za povijest i Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, što su oni i prihvatili, a kao regionalni suorganizatori pojavljuju se Gospićko-sénjska biskupija, Državni arhiv u Gospiću, Gradski muzej u Sènju te Udruga Ličana „Vila Vèlèbita“ iz Zagreba. Čast nam je što je pokrovitelj skupa Hrvatski sabor a supokrovitelji Ličko-sénjska županija i Grad Gospić.

Tko su sudionici skupa i s kojim će se temama savjetovanje otvoriti?

Ovo je, koliko sam informiran, do sada najveći znanstveni skup ove vrste, održan u Lici, a vjerojatno i o Lici. Činjenica da će skup trajati četiri dana i da će na njemu izlagati 70-ak uglednih znanstvenika i kulturnih djelatnika iz cijele Hrvatske sama po sebi dovoljno izražava znanstvenu dimenziju i kvalitetu skupa. Tematski sklopovi odnose se na povijesna, društvena, gospodarska, kulturna, vjerska, jezična i druga obilježja ličkog identiteta. U uvodnim izlaganjima, slično drugim skupovima na ovako visokoj razini, svaki tematski sklop bit će predstavljen jednom reprezentativnom temom i govornikom. Valja posebno naglasiti izniman, gotovo neočekivan odaziv znanstvenika za sudjelovanje na skupu.

Postoje li prijepori među znanstvenicima o tome što zahvaća i određuje lički identitet s obzirom na jezično, povijesno,

geografsko i kulturno podrijetlo stanovnika Like?

Istraživanja i rasprave o identitetu iz različitih perspektiva te u odnosu na različita obilježja identiteta jedna su od top-tema na europskoj i svjetskoj razini, a prijepori među znanstvenicima su uobičajena pratéca pojava, pogotovo kada se radi o tako složeno fenomenu. Težimo slijediti suvremene istraživačke sheme te europsku i svjetsku razinu raspravljanja o identitetu i primjenjivati ih na nacionalnoj i regionalnim razinama. To smo načelo primijenili u odabiru tema i govornika za ovaj skup. Stoga valja očekivati da će se na skupu kristalizirati i postojeći prijepori povezani o pojedinih obilježjima ličkog identiteta, ali važnijim držim činjenicu da će se na znanstvenoj razini predstaviti sva važna obilježja ličkog identiteta. U zborniku radova, koji ćemo izdati nakon skupa, ostat će o tome trajan zapis.

Stereotipi o Lici nemaju uporišta u znanosti

S obzirom na to da i Vi na skupu sudjelujete s jednom temom, možete li reći kakva je Vaša vizija ličkog identiteta u okviru nacionalnog i u europskog?

Moja vizija ličkog identiteta temelji se na istraživanjima Instituta «Ivo Pilar», a posebice onima koje sam sa suradnicima sam provodio. To su istraživanja socijalnog identiteta iz sociopsihološke i dijelom sociološke perspektive, a odnose se na različite osobne i socijalne aspekte identiteta hrvatske populacije promatrane na nacionalnoj i regionalnim razinama. Jedan dio tih istraživanja bit će predstavljen na skupu. Iz tih istraživanja slijedi da neki stereotipi, povezani sa socijalnim identitetom Ličana, a naslijeđeni iz novije povijesti, nemaju uporišta u znanstvenim činjenicama. Njihovo ishodište ponajprije treba tražiti u nekim teritorijalnim i političkim ciljevima, razvijanim u okviru prve i druge Jugoslavije u vezi s Likom kao dijelom hrvatskog teritorija. Što se tiče socijalnog identiteta Ličana u nacionalnom okviru,

Suđenja za ratne zločine na načelu su izjednačavanja krivnje za rat, to jest dio su politike međunarodne zajednice koja se tim putem pokušava iskupiti za vlastite propuste u predviđanju i sprečavanju rata te katastrofalnih ratnih posljedica. Oslobođajući Srbiju većine odgovornosti za rat i nadoknade ratnih šteta na račun napadnutih Hrvatske i Bosne i Hercegovine, žele obuzdati srpski radikalizam i pridobiti Srbiju za euroatlantske asocijacije.

uz manja odstupanja u pojedinih sastavnica, on se uklapa u nacionalnu identifikacijsku matricu, uz napomenu da su odstupanja u usporedbi s nekoliko drugih hrvatskih regija nešto veća. Što se tiče europske privrženosti kao sastavnice socijalnog identiteta Ličana, iako joj se pridaje značajno manja važnost nego nacionalnoj, ona također postoji i u kompletnom jest, a ne suprotstavljenom odnosu, s nacionalnom i regionalnom privrženosti. No o tom više na skupu.

Institut društvenih znanosti «Ivo Pilar» sustavno se bavi istraživanjem hrvatskog identiteta. Može li znanost, u ovome vrlo osjetljivoj povijesnom trenutku, kada su u tijeku sudski procesi hrvatskim braniteljima optuženima za ratne zločine, odgovoriti zašto je rat na ovome području bio neminovan i zašto su nastale tolike ljudske žrtve i razaranja tijekom cijeloga 20. stoljeća, a posebno tijekom Drugoga svjetskog rata i Domovinskog rata?

Znanstvenici su objasnili da su gotovo svi ratovi u povijesti imali racionalne ciljeve koji su se poglavito odnosili na teritorijalna osvajanja ili pretenzije, osvajanja gospodarskih, energetske i drugih bogatstva, pljačku imovine i slično. Drugim riječima, agresija je instrument za postizanje tih ciljeva, a razaranjem, ubijanjem ljudi i uništavanjem tragova kulturne i druge identitetske baštine učinak osvajanja teritorija nastojao se trajno očuvati. Ova opća shema primjenjiva je i na ratove koje ste spomenuli. U kontekstu hrvatskog Domovinskog rata razvidne su obje navedene dimenzije gotovo svih ratova u povijesti. Jedna se odnosi na osvajanje teritorija kao racionalnog cilja agresora, a druga na uništavanje kulturne i identitetske baštine te ubijanje ili protjerivanje ljudi kako bi se taj racionalni cilj učinio trajnim. Ta strategija, poznata kao velikosrpska, prisutna je i poznata skoro dvjesto godina, a u dvadesetom stoljeću, u okviru prve i druge Jugoslavije, njenom primjenom, uz druge štete, uzurpirani su i dijelovi hrvatskog povijesnog teritorija.

U europskim i svjetskim središtima moći, s druge strane, u procesu raspada komunizma kao mega-ideologije, većina sudionika bili su skloniji očuvanju Jugoslavije nego njenom raspadu na demokratskim načelima. Srbija je to iskoristila i izvršila

agresiju na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu pod izlikom spašavanja Jugoslavije i ugroženih srpskih manjina izvan Srbije, što se preklapalo s ciljevima spomenutih međunarodnih dionika, a s racionalnim ciljem ostvarivanja velikosrpske strategije. Sve što se događalo tijekom rata, poslije rata, a i danas, nije teško objasniti ako se događaji promatraju iz te perspektive. U takvom općem kontekstu i većina suđenja za ratne zločine na načelu su izjednačavanja krivnje za rat, to jest dio su politike međunarodne zajednice koja se tim putem pokušava iskupiti za vlastite propuste u predviđanju i sprečavanju rata te katastrofalnih ratnih posljedica. Osim toga, oslobođajući Srbiju većine odgovornosti za rat i nadoknade ratnih šteta na račun napadnutih Hrvatske i Bosne i Hercegovine, nastoji se obuzdati srpski radikalizam u Srbiji i pridobiti Srbiju za suradnju u euroatlantskim asocijacijama. Srbija to maksimalno i spretno koristi za svoje ciljeve, među kojima velikosrpsku strategiju promiče najjača parlamentarna stranka kao svoj „demokratski“ program, zbog čega ti procesi teku sporo i trajavo. Hrvatska, a posebno njihovi branitelji, zbog toga trpi i mnoge kolateralne štete. Osobno me brine ravnost i upornost hrvatskih aktera, poněkad čak i s razinom parlamenta, da sudjeluju u takvom političkom procesu na štetu vlastite domovine.

Što očekujete kao osnovnu misao i poruku ovoga savjetovanja?

Odgovorio bih motom koji često koristim kada predstavljam Institut «Ivo Pilar» jer je primjenjiv i na ovaj skup, a glasi: Istraživanjem do činjenica, a činjenicama do spoznaje. Naime, znanje o identitetu treba primarno graditi na činjenicama jer je oko tako spoznatog identiteta najlakše postići društveni konsenzus, uspoređivati ga s drugima te se predstavljati na način koji se ne temelji na stereotipima i predrasudama. Ovaj su posao sve razvijene europske zemlje u velikoj mjeri obavile. Na hrvatskim je znanstvenicima odgovornost da u tim istraživanjima i spoznajama dostignu europsku razinu, a na političarima da na tom temelju strateške odluke i sukladno tom predstavljaju Hrvatsku.

Gospić snažno napreduje

U povodu održavanja ovoga skupa otvorit će se područni centar Instituta «Ivo Pilar»

u Gospiću. Koja će biti njegova primarna zadaća i koji će profili znanstvenika u njemu raditi?

Posobno mi je zadovoljstvo ovim putem definitivno potvrditi tu činjenicu jer smo obavili sve pripreme i dobili suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za osnivanje područnog centra našeg Instituta u Gospiću. Centar će biti osnovan tijekom rujna, kada se sastane Upravno Vijeće Instituta. Grad Gospić osigurao nam je nužni prostor, na čemu gradonačelniku gospodinu Milanu Koliću ovim putem zahvaljujem. Važnu potporu dao nam je biskup dr. Mila Bogović te župan gospodin Milan Jurković. Ostvareni su svi nužni uvjeti za osnivanje, otvaranje i početak rada Centra. Centar se inače uklapa u ustroj Instituta koji čini mreža područnih i funkcionalnih centara u kojima svoj doprinos daju svi znanstvenici Instituta. Dakle, u budućem Centru u Gospiću bit će po potrebi angažirani svi znanstvenici Instituta, a ne samo oni koji će svoje radno mjesto imati u Gospiću. U istraživačkom smislu bavit ćemo se globalnim, nacionalnim i regionalnim temama. Od globalnih i nacionalnih tema, više od ostalih, bavit ćemo se održivim razvitkom, a od regionalnih gorskom Hrvatskom i hrvatskim kršem pri čemu ćemo surađivati s Hrvatskim centrom za krš koji je također smješten u Gospiću. Osim toga bavit ćemo se nakladničkom, nastavnim, znanstveno-popularizacijskom i drugim znanstvenim i stručnim aktivnostima. Razvijat ćemo izvrsnost i okupljati intelektualne potencijale Like te ih usmjeravati prema projektima od opće dobrobiti.

Grad Gospić dobiva time obilježje istinskog kulturnog i znanstvenog središta, važno i izvan Ličko-senjske županije. Je li to istinit ili pogrješan dojam?

To je činjenica koju mogu potvrditi kao vanjski promatrač temeljem čestih posjeta Gospiću u zadnje vrijeme radi priprema skupa i osnivanja našeg područnog Centra. Budući da mi je dobro poznata situacija u Gospiću tijekom rata i teobnih poslijeratnih godina, iskorak koji je napravljen zadnje 3–4 godine tako je velik da je njegov razvoj u gospodarsko i kulturno središte neupitan. Pogotovu kada se uzme u obzir da i Grad i Županija pokazuju senzibilitet prema razvitku na znanstvenim temeljima te većem otvaranju prema obrazovanju. Osobno mi je zadovoljstvo, a držim da dijelim mišljenje svih znanstvenika i djelatnika Instituta, što Institut «Ivo Pilar» postaje sastavnicom tog razvojnog uzleta Gospića i Ličko-senjske županije. Zbog toga se već pomalo osjećam Ličaninom.

Razgovarala: Avenka Butković

Mons. dr. sc. Mile BOGOVIĆ, Gospićko-senjska biskupija, Gospić

Formativna polazišta ličkog identiteta

Ovo predavanje treba naznačiti glavna formativna polazišta ličkog identiteta, ali zato ne može nigdje biti iscrpno. Bilo bi dobro kada bi ostali predavači dodali neke nove i produčili ovdje navedene (identitetske) osobine Ličana, svaki sa svojeg polazišta. Daka, potrebno je da svako izlaganje pokaže na koji način je izneseni sadržaj utjecao na stvaranje identiteta po kojemu Ličani imaju nešto posebno, što ih međusobno povezuje i nešto posebno što ih čini različitim od drugih. Kao što ovo moje izlaganje nema pretenzije da bude sažetak povijesti Lika, tako se i svaki doprinos neće već time uklopiti u predviđenu cjelinu ako prikazuje samo neki povijesni detalj, bez naznake kako se on odrazio na stvaranje ličkog identiteta.

Vlastitosti i osobine Ličana ovise o okolnostima odnosno o vlastitosti kraja u kojem je nikao i rastao. Te okolnosti čine: zemljopisni položaj, povijesna događanja na ličkom prostoru, vjera i kultura te gospodarstvo.

1. Zemljopis:

Zemljopisne osobine su konstanta koja je uvjetovala i povijesna događanja i demografske primjene. One se ne mijenjaju pa njihov utjecaj uvijek traje iako ne na jednak način. Jasno je da je taj utjecaj veći u vrijeme razvijenog poljodjelstva i stočarstva, nego u vrijeme industrijalizacije i urbanizacije. Lika kao određeni prostor sa svojim karakteristikama oblikovala je svakoga tko je u nju ušao i ondje rastao, svojim brdima i šumama, svojim vjetrovima i hladnoćama, svojim tлом i vodama, i drugim svojim trajnim osobinama. Neki rast je pospješivala, a nekim ograničavala.

Reljefno Lika naliči jednom velikom srednjovjekovnom gradu opasanom čvrstim bedemima koje čine planinski lanci: Vêl-

bit, Kapela, Plješivica. Sve do novog vijeka nije bilo pogodno mjesto stanovanja odmah uz more jer su s morske strane lako dolazili gusari. Ako je bio neki grad neposredno uz obalu, trebao je imati jak zid. Lika ima jaku zidinu u Vêlëbitu (pojam planine!) koja ga štiti od napada s mora. S druge strane ima izlaz na more što joj omogućuje kontakt sa svijetom. To su pretpostavke koje su u 9. stoljeću na cijelom hrvatskom prostoru bile najpovoljnije za nastanak i rast hrvatske države (knëz Borna: vođa Gačana).

- Rijekë. Zbog svoje okruženosti planinskim lancima, nijedna rijeka iz užeg područja Lika nema izravnog utoka u neki sliv (jadranski ili crnomorski). Ta rijekna izdvojenost mogla bi ubuduće imati još veće značenje.

- Kvaliteta zemlje pogoduje više stočarstvu nego poljodjelstvu. Takva kvaliteta mogla je u prošlosti dati materijalnu sigurnost ograničenom broju stanovništva pa su se događala iseljavanja kada se taj broj prijedë.

- Klima je kontinentalna s dosta niskim zimskim i visokim ljetnim temperaturama

- Lika je u prošlosti bila nekada rubna („Dalmatinska“ Hrvatska), a nekada središnja (Trojedinica) regija. Danas je ona u središtu hrvatskog državnog prostora, most koji povezuje hrvatski sjever s hrvatskim jugom. Zbog svojeg središnjeg položaja i zbog svoje „monumentalnosti“, Velebit je postao „sveta gora naša“ jer ima nešto (svoju Vilu Vêlëbita) koja povezuje sve Hrvate u jedno. Cijela Hrvatska pozdravila je osnivanje biskupije sa sjedištem u Lici, a promidžbu za taj događaj najjače je dala „Vila Vêlëbita“.

- Putovi slijede smjer gorja. Bilo da se sa sjeverne strane ulazi u Liku od mora (Rijeka, Senj), bilo iz Panonije (Zagreb, Karlovac), jedan put prema jugu prolazio je kroz Liku. Prijelazi: Kapela, Vratnik. To vrijedi od početka pa do suvremenih prometnica. Poprečne komunikacijske veze su sve do danas ostale slabë.

2. Povijesni razvoj

- Narodi (demografske promjene): U Lici su živjeli ilirski Japodi. U vrijeme Rimskog Carstva nastao je proces romanizacije, a nakon dolaska Hrvata proces kroatizacije. Taj proces je ubrzan stvaranjem samostalnih hrvatske države. Ostali su utjecaji i drugih naroda (Goti, Avari).

- Raseljavanja i doseljavanja. Nakon Velike seobe naroda najveće demografske promjene nastale su u 16. stoljeću dolaskom

turske vlasti i naseljavanjem pravoslavnih Vlaha. Nova raseljavanja i naseljavanja nastaju odlaskom turske vlasti (1689.). Novonaseljeni Hrvati katolici često dolaze pod imenom Bunjevci i Kranjci. Pravoslavni Vlasi svojim uključenjem u Srpsku pravoslavnu crkvu ulaze postupno u srpski nacionalni korpus.

- Državna pripadnost: Banska Hrvatska, Lika pod Turcima, Vojna krajina (granično područje i strani gospodari).

3. Vjera i kultura

a. Vjera. U četvrtom stoljeću prevladalo je kršćanstvo. Dolaskom novih naroda i oni su se uključivali Crkvu. Nakon raskola (1054.) Hrvatska je vezana uz Katoličku crkvu. Pred Turcima i s njima dolaze pravoslavci. Katolici su bili sustavnije odgajani u svojoj vjeri (obveze za nedjeljnu misu, ispovijedi, neradni dani) pa je postojala veća mogućnost popravljanja (mijenjanje) loših navika i običaja. Biskupijske vizitacije i misionarska aktivnost u 17. i 18. stoljeću uvelike su tomë pridonijeli (po uzoru na opću Crkvu).

b. Kultura: Do novovjekih naseljavanja u Lici je bilo čakavsko narječje (jezik). Starosjediooci (u Gackoj) sačuvati će kontinuitet (rječnik Milana Kranjčevića), a dolaskom novih katoličkih doseljenika (Bunjevaca) dolazi štokavska ikavica/ëkavica (rječnik Marka Čuljata), a pravoslavnih štokavica/ijëkavica.

Lika je u razvijenom srednjem vijeku bila žarište glagoljske kulture, čimë je pridonijela općehrvatskom identitetu. U politici je takav doprinos dala najviše djelom Antë Starčevića.

c. Karakterne osobine. Običaji u nekim krajevima dobro su opisani (Ivčević Kosa). Karakterne osobine Ličana imaju dosta sličnosti s ostalim „dinarcima“: prirodnost (do „neotesanosti“), lukavost, snaga (muškost, junaštvo, vojničke kvalitete), naočitost, ojkanje. Uočljive su također velike karakterne oprëke, što je opisao M. Budak u „Ognjištu“ (Blažić - Lukan/ Anera). Činjënica da ima dosta šala na račun Ličana kazuje da su oni istaknuti u hrvatskom korpusu.

Gospodarstvo je uvjetovano kvalitetom zemlje. Velike promjene su nastale napuštanjem stočarstva i poljodjelstva (urbanizacija i industrijalizacija).

Identitetske mijene. Identitet nije po sebi stabilan. Mogu ga sačinjavati dobre i loše karakteristike, što znači da se i on može uspješno usavršavati, ali treba voditi računa i korijenima iz kojih rastë.

Mr. sc. Tatjana KOLAK, Muzej Like u Gospiću

Lički identitet – što je to?

Promišljajući o identitetu Like, o ishodisti, mogućnostima i izričaju prepoznatljivog jednostavnog i jedinstvenog simbola koji sjedinjuje sve elemente materijalnog i duhovnog bivanja kroz vrijeme i prostor, dakle života proizašlog u međusobnom odnosu prirodnih datosti i djelovanja čovjeka, nailazimo na pitanje: što je to identitet Like?

Identitet se izražava kroz zajedništvo, uvjetovano geografskim odrednicama, načinom života, duhovnim poimanjima ili vjerskim stavovima. Svemu tom je ishodište čovjek.

Identitet čine ljudi, njihovo znanje i vlastito pri(s)hvatanje svijesti o sebi samima. Stoga je bitno da se u zajednici stvara duh «ličkog» koji je, bez obzira na tendenciju raslojavanja, u sve prisutnijoj makrorregionalizaciji, zasad jedini «prepoznatljiv» pojam.

Što danas čovjek – stranac pomisli kad čuje riječ «Lika»? – Pusta, prazna, hladna, promćnicé zatvoréné zbog snijéga, voda, médvjédi i vukovi, barbari Iskonska. Lijépa.

Što to mi kao stanovnici ovog surovog, a opét pitorésknog krajolika možémo o sebi réci, prezéntirati - pa i éducirati o nama? Kakvima se vidimo i kakvu sliku odašiljémo u svijét? Koliko se zapravo poznajémo i koliko prepoznajémo vrijédnosti našég životnog prostora, koliko smo spremni za valjanu i prijéko potrebnu valorizaciju kulturnog naslijéda i modalitéte njéžina implémentiranja u suvréménost?

Poznajémo li je uopćé?

Bavéci se véć néko vrijeme, u najvećoj mjeri arhéološkom problematikom, ali i povijéskom, étnografskom, arhitéktonskom – daklé kulturološkom problematikom ličkog područja, što ponajprije podrazumijéva térénska istraživanja, a timé i

komunicirajući s današnjim autohtonim stanovništvom, dolazi se do zaključka da se postotak tradicionalnih znanja i naslijéde o vlastitom bivanju, kao i stav o njégoj vrijédnosti, prilično razlikuju.

U cjélini glédajući, poštujući iznimké, područja naseljéna hrvatskim življém, manje su zainteresirana za poznavanje baštinskog okružja, od onog naseljénog srpskim stanovništvom. Različitost je prepoznatljiva i u lokalnoj onomostaci lokalitéta, kojom se ponékad dètérminira i starost pojédinog toponima, a rjéde nacionalna ili konfésionalna pripadnost. Tako u hrvatskim sélima své počinje i završava s «Turcima», dok u srpskim su své «sagradili ili su tu živjéli Greci».

U drugom slučaju, pojam «grčki» se često odnosi na dataciju – od stariné. To ujedno predmnijéva i svjésno razlikovanje kulturološko-matérijalnih procésa koji se odvijaju tijekom dužeg vrémenskog razdoblja.

Ono što je zajedničko jednima i drugima jest stav da kulturološko naslijéde nije predmèt interésa lokalnih institucija kojima tè da se od toga né živi. Néosporna je činjenica da néistraženost odredénih kulturoloških procésa, a timé i matérijalnih tragova, dopušta manipulaciju podatcima i stvaranje iskrivljéné povijéské sliké nékog područja.

Ovaj stav i nije baš prédaléko od svog ishodišta. Istina, interés i svijést o potrebi za istraživanjém i prezéntacijom postoji, no né prati ga adékvatna stručna infrastruktura na lokalnoj razini, postoji nédostatak dugoročnih projektata koji se témélje na kontinuitétu provedivosti, kao i iznimno loša multiinstitucionalna komunikacija.

Čéstó smo skloni ad hoc rjéšenjima, gdje je procés od idéje do réalizacije iznimno kratak; gdje postoji zamašnjak, no potom své padné u zaborav jér nije osmišljén dugoročni plan gospodaréna.

Primjér tomu nalazimo u izgradnji Spomén doma dr. Anté Starčévića u Velikom Žiutniku. Projéktu se pristupilo ozbiljno, stučno, tématski, s vélikim zanosom i pijététom je građen, i 1998. otvoren. Pripada grupi spoménické baštiné koja je prezéntirana klasičnom, zlonamjérnici bi rékli konzervativnom muzéjskom koncepcijom, ukorporiranom u auténtični ambijént. Nažalost, u protéklu razdoblju je (p)ostao samo statična mémorija koja nije valorizirana u suvréménosti. Bolja vréména za ovaj značajan kompleks, né samo ličké véć i hrvatské nacionalné povijésti, mogu se očekivati jér je upravljanje njimé préuzéó Državni arhiv u Gospiću.

Drugi primjér je nanovo urédéno mémori-

jalno mjesto Rodna kuća Nikolé Tésle (danas MC «Nikola Tesla» u Smiljanu), otvoren prošlé godiné, gdje je odlična muzéološka koncepcija u cijélosti osuvréménjena i u skladu s globalnim (svjétskim) tréndovima u kulturi, rélativizirala auténtični ruralni ambijént. U globalnom svijétu, dio kojég je i Tesla, rođen u Lici, néma mjésta mikroidéntitétu. Za počétek, mali odsjéček tog idéntitéta nalazi se iznad kompleksa – ostaci hrvatské srédnjovjékovné utvrde na vrh Bogdanića, koji samo tréba istražiti, konzervirati i prezéntirati posjétiteljima u podnožju.

Tréci primjér je, u lipnju otvoren muzéjski postav u frankopanskoj kapéli Prévsvétog Trojstva u Brinju. Ovaj izniman spoménik gotické arhitékturé, što pripada srédnoeuropskoj éškoj graditéljskoj radionici, jedinstven je na ličkom prostoru i véć se dugi niz godina obnavlja pod paskom Hrvatskog réstauratorskog zavoda. Način njégovog implémentiranja u suvréménost, a timé i njégova promocija, kao još jédan mali dio idéntitéta, ték prédstoji.

Néšto zahvalniju sliku pruža područje Gacké doliné, obnovom tradicijskog gospodaréna u Sincu, prezéntacije in situ arhéoloških lokalitéta, a i idéntitétskomarkétiški pristup je ozbiljniji. No préčéstó ovisi o angažmanu pojédinca.

Glédajući kroz povijésko-kulturološke procése matérijalné tragové u Lici, osim goré navédénih kao polazišnih točaka, «korijén» idéntitéta je évrst i stamén. On se može promatrati jédino u kontékstu hrvatskog baštinskog naslijéda, jér se unutar njéga ostvaruje, nadograđuje; to je uzročno-posljédična véza svih zbivanja kroz vrijeme.

Ovdje namjérno koristim izraz «idéntitéé Like», a né «lički idéntitéé».

Razlog tomu nalazim u izrazito snažnoj téndenciji izdvajanja «gačanskog» jézičnog, ali i kulturološkog kruga. Izdvajanje se donéklé osjéća i na plitvičkom (koréničkom) području, a vjétojatnost da éé se to uskoro dogoditi i s krbavskim i ličkoskim prostorom, u okviru nédavnih migracijskih događaja je préd nama.

Osnovu za različitost možémo pratiti kroz povijéské procése, i sama po sebi je dobrodošla, no to né znači da je idéntitétska. I čovjek od čovjéka se razlikuje, pa ipak pripadamo vrsti homo sapiéns.

I što to onda mikrorégnalizmi predstavljaju préd globaliziranim «svjétskim sélom»?

Stoga idéntitéé Like tréba uobličiti kao jedinstven prostorno-kulturološki érgonim u okviru Hrvatské.

Prof. dr. sc. Ante BEŽEN, Učiteljski fakultet u Zagrebu

Lički jezični identitet(i)

Jezik je jedina od bitnih sastavnica identiteta svakog čovjeka i naroda, pri čemu se ponajprije misli na materinski jezik. Materinski jezik pak u svom govornom ostvarenju ima više oblika: razgovorni, mjesni govor, dijalekt, narječje, standardni jezik, slang, profesionalni jezik i dr. Razini nacionalnog identiteta pripada identitet standardnog jezika. Na razini zavičajnosti pak, pa tako i ličke, jezični identitet može se promatrati kao govor svakog pojedinog mjesta (naselja), koji je opet sastavni dio dijalekta, odnosno narječja kojemu pripada.

U jezikoslovlju, dakle, razlikujemo tri razine zavičajnog jezika: narječje, dijalekt i mjesni govor. Narječje je najopćenitija razina. Hrvatski se jezik dijeli u tri narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko. Niža je razina dijalekt, pa se svako narječje dijeli na više dijalekata. Tako se štokavsko narječje na području Hrvatske dijeli u sljedeće dijalekte: zapadnoštokavski (novoštokavski ikavski), istočnoštokavski (novoštokavski ijekavski) i slavonski (staroštokavski). Najniža je razina mjesni govor, a pod tim se nazivom podrazumijeva govor svakog pojedinog mjesta (naselja) jer i mjesni govori imaju neka svoja posebna obilježja.

Današnji jezični identitet ličkog stanovništva nije, dakle, jedinstven ni s obzirom na standardni ni s obzirom na zavičajni jezik pa se može govoriti o više jezičnih identiteta u Lici.

Do turskih osvajanja Liku je u cijelosti nastanjivalo čakavsko stanovništvo, dakle pripadnici hrvatskoga naroda. Tijekom turskih osvajanja u Liku dolaze štokavci, od kojih su ikavci danas u pravilu pripadnici hrvatskog, a ijekavci pripadnici srpskog naroda. Današnje stanovništvo Like uglavnom pripada trima tradicionalnim

dijalektima: zapadnoštokavskim, istočnoštokavskim i čakavskim s tim da su novi i još nistraženi elementi doseljenci iz Bosne.

Lika je posljednja četiri stoljeća nastanjena pripadnicima dvaju naroda – Hrvatima i Srbima. Danas je njihova zastupljenost drukčija nego prije Domovinskog rata, a politički se to jasno iskazuje u obnašanju vlasti nacionalnih stranaka u pojedinim općinama. Hrvatski je službeni jezik na cijelom teritoriju Hrvatske no, s obzirom na prava nacionalnih manjina, u općinama s većinskim srpskim stanovništvom (Donji Lapac, Udbina, Vrhovinè, Gračac), uz službeni hrvatski književni jezik, u uporabi može biti i srpski književni jezik. Još nije posve određeno koji se službeni oblik srpskog standardnog jezika rabi u Hrvatskoj: je li to standardni srpski jezik koji se govori u Srbiji (ekavski), ili oblik standardnog srpskog jezika koji se tradicionalno govori u Hrvatskoj (ijekavski s drugim obilježjima srpskog jezika). S gledišta standardnog jezika može se reći da u Lici mogu postojati dva identiteta: hrvatski i srpski jezični standard.

S obzirom na dijalekte, u Lici postoje tri tradicionalna identiteta: zapadnoštokavski i čakavski, kojim govori hrvatsko stanovništvo, te istočnoštokavski kojim u pravilu govori domicilno srpsko stanovništvo. Zapadnoštokavski, ili štokavska ikavica, potječe iz zapadne Hercegovine, pa se u znatnosti naziva i zapadnohercegovački. Njime govore štokavci hrvatske nacionalnosti, ponajprije Ličani štokavci iz područja Gospića, Lovinca, Plitvičkih Jezera (Korènica) i dijelova grada Otočca.

Čakavci nastanjuju područje Otočca i Brinja, miješanog su ikavskog i ekavskog izgovora, a posljednjih su godina razvili poseban kulturni identitet upravo na osnovi čakavskog govora koji se uzima kao obilježje pokrajine Gacke. Gacka, kao poseban jezični i kulturni identitet u okviru Like, ima i snažno povijesno uporište jer se plémè Gačani javlja u samim počecima srednjovjekovne hrvatske države.

Istočnoštokavci ijekavci, čiji se dijalekt naziva i istočnohercegovački, tradicionalno su stanovnici istočne i dijela južne i srednje Like, no ima ih i u drugim ličkim krajevima.

Doseljeni bosanski Hrvati došli su uglavnom iz srednje Bosne (Jajce, Bugojno, Mrkonjićgrad, Banjaluka), gdje Hrvati govore ili zapadnohercegovačkim ikavskim ili istočnobosanskim dijalektom koji je

prètežno ijekavski, ali ima primjese ikavicè i ekavicè. Istočnobosanskim u Bosni govore Hrvati, Srbi i Bošnjaci tako da se po njemu ne može prepoznati nacionalna pripadnost. Ova je skupina danas nastanjena uglavnom u općinama Plitvička Jezera, Gračac i Plaški i čini novi, četvrti dijalektalni identitet u Lici.

Na razini mjesnih govora dijalektalne osobine ponekad se mijesaju, što je također značajno za jezični zavičajni identitet. Tako se npr. na području Gospića u zapadnoštokavskom ikavskom javljaju ekavizmi, a u selu Podlapcu, s hrvatskim stanovništvom, dobar je dio leksika jekaviziran pod utjecajem okolnog srpskog ijekavskog.

Iznijeti lički jezični identiteti više su određeni tradicijski, nego po suvremenim komunikacijskim funkcijama. Najprepoznatljiviji je ikavski odnosno ijekavski izgovor, no u ostalim jezičnim osobinama sve više prevladavaju obilježja standardnog hrvatskoga jezika, što znači da dijalektalna razina jezičnog identiteta pomalo nestaje.

U znanosti je od ličkih narodnih govora najbolje istražen istočnoštokavski (ijekavski) te čakavski govori. Najslabije je istražen zapadnoštokavski (ikavski) koji se govori na ličkom prostoru. Bosanske govore u Lici tek treba istražiti i odrediti njihovo mjesto u dijalektalnoj karti Like. Do sada su napisani rječnici ličke ikavicè i čakavicè te rječnici pojedinih mjesnih govora (Podlapac, Lovinac, Perušić).

Najbogatija književnost u Lici, osim na standardnom hrvatskom, napisana je na ličkoj ikavici i na gackoj čakavici. Djela ličkih književnika iz 19. stoljeća imaju izrazita obilježja ličkog gorštackog mentaliteta – izvornost, škrtošt, kratkoću i sirovost izraza, zbog čega su lički realisti Budè Budisavljević, Jurè Turić i Josip Draženo- vić, kao pisci kraćih novela i crtica, nazvani crtičarima te predstavnicima «trijeznog realizma», hrvatskog naturalizma, odnosno vèrizma.

Nèšto od ličkog jezičnog identiteta sadrže i jezikoslovne koncepcije istaknutih ličkih jezikoslovaca 19. stoljeća koji su, s obzirom na stavove prema usvojenom standardnom jeziku, pravi oporbènjaci. Fran Kurèlać zalagao se za arhaični puristički jezik, Šimè Starčević, inače pisac prve gramatike hrvatskoga jezika pisanè ikavskom štokavicom, tražio je književnu ikavicu umjesto ijekavicè, a njegov nećak Antè Stračević pisao je ekavicom prosvjedujući protiv prihvaćanja ijekavicè.

Doc. dr. sc. Željko HOLJEVAC, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest

Lika u prošlosti između predodžbe i stvarnosti

Kao spojno područje koje povezuje različite dijelove hrvatskoga potkovičastog teritorija, Lika je prostor od vitalne važnosti za političko, gospodarsko, prometno i svako drugo funkcioniranje Hrvatske kao cjeline. Unatoč toj činjenici, Lika je danas jedan od najnerazvijenijih dijelova Hrvatske. Taj paradoks ogleda se i u stanovitom raskoraku između predodžbe o Lici i stvarnosti u njoj. S jedne strane, Liku se često doživljava kao hrvatsku «diku»: prirodno lijep prostor gotovo djeverčanske privlačnosti. S druge strane, stvarni je život u Lici u mnogo čemu svè prije nego idilična pastorala.

Mnogi preživjeli elementi baštine iz stare i srednjovjekovne povijesti Like, Gacke i Krbave (npr. otkopani temelji monumentalne krbavske katedrale i dr.) upućuju na zaključak da su ti prostori posjedovali niz sadržaja koji su ih činili integralnim dijelom povijesnog razvitka na hrvatskom i širem prostoru prema tadašnjim civilizacijskim mjerilima. Iako nam sačuvani materijalni preostaci i pisani izvori iz tih vremena razmjerno slabo posređuju obavijesti o svakodnevnom životu lokalnih ljudi, može se logično pretpostavljati da je ukupna životna dinamika u Lici, Gackoj i Krbavi, zbog osudne krške podloge, zacijelo i tada bila bitno skromnijih razmjera nego što bi se na prvi pogled moglo zaključiti, no poneki uistinu fascinanti tragovi ljudskoga stvaralaštva ipak upućuju na određenu kvalitetu lokalnog življenja koja se razlikuje od one u kasnijem razdoblju.

Novovjekovno osmansko i vojnokrajško iskustvo bilo je pogubno za današnju Liku, jer je cijelu regiju svelo na marginaliziranu ratničko-graničarsku periferiju, prouzročilo silne migracije koje su dubinski promijenile etnokonzionalnu sliku pojedinih ličkih ambijenata, a svakodnevni život lokalnih ljudi opteretilo raznovrsnim konfliktima i mnogim drugim nevoljama. Ličanin je tada primarno bio vojnik koji nije «ni 10 koraka izlazio iz kuće a da ne ponese pušku» i seljak koji «Plugom pluži po tvrdu kamenu, / Stoku pase po голу strmenu», jedva preživljavajući «u najvećem znoju, jadu i bijedi», više gladan nego sit. Svè je to u duljem trajanju stvaralo povoljnu klimu za kristaliziranje graničnih stavova i povremene eruptivne provalne društvenih tenzija u ovom ili onom obliku.

Pisci koji su u doba prosvjetiteljstva pohodili današnju Liku divili su se prirodnim i povijesnim znamenitostima, ali se nisu najpovoljnije izražavali o «barbarskim» osobinama domaćih stanovnika, kritizirajući ih zbog tobožnje ličnosti bez obzira na objektivne uvjete njihova života. Za vrijeme romantizma prevladavala je predodžba o neustrašivom i odanom Ličaninu koji «nepozna straha, nit' se boji zèrna, niti praha», kako se 1835. izrazio Ljudèvit Vukotiniè. U drugoj polovici 19. stoljeća nastala je slika Nikole Mašića iz Otočca, koja prikazuje Lièanina u tradicionalnom koloritu s kožunom, torbom, pogaèom, nožem i štapom, osobu postojanog karaktera i racionalne fizionomije, što na svoj naèin doèaravaju i neke fotografije s poèetka 20. stoljeća.

Godine 1900. u Zagrebu je objavljena knjiga Lika i Plitvièka jezèra, zbirka putnih uspomèna prirodoslovca Dragutina Hirca. Naslovnica te knjige jedna je od vjerojatno najljèpših i najmaštovitijih naslovnica neke knjige o Lici, a na temelju onoga što se na njoj vidi mogao bi se steèi dojam da je Lika prije stotinjak godina bila pravi mali raj na Zemlji. Stvarnost je u isto vrijeme bila sasvim opreèna tomè: 64,40 % stanovnika Lièko-krbavske županije živjelo je 1900. u seoskim naseljima s manje od 500 stanovnika. Poljoprivredom se bavilo 92,60 % stanovnika županije. Kuèe su većinom bile drvene (60,29 %), pokrivenèe šimlom (83,47 %), u pravilu prizemnice (97,23 %). Èak 65,43 % muškaraca i 91,90 % žena starijih od pet godi-

na nije znalo ni èitati ni pisati. Kad se tomè dodaju nepogodno krško tlo, nerazvijena tehnologija obrade zemlje, usitnjeni posjedi i ustaljen tradicionalni život prema običajnim obrascima koji su se prenosili s koljena na koljeno, nije ni èudo da je ukupna produktivnost ljudskog rada bila prilièno niska, da je glad bila vrlo èesta pojava i da su se mnoge ionako skromne ljudske enerģije u zapaštènoj Lici konstantno iscrpljivale u nèmaštini koja je generirala samu seèe. U potrazi za kruhom i boljim životom mnogi su Lièani poèeli napuštati zavièaj. «Jadna Liko, / Izorala plitko / Posijala ritko, / Pa 'ajde u Slavoniju / Tražit' hranè», govorilo se tada.

Nè može se zanijekati da je tijekom 20. stoljeća došlo u Lici do vidljivih razvojnih iskoraka, ali je napredak bio spor, muèan i prepun zaprèka. Ulaganja su bila nedostalna, a domaèe enerģije prèslabe. «Žèljèznicu dobiti èe Lika / Kad veè neèe imat' stanovnika», pjevao je Antun Gustav Matoš. Prvi vlak stigao je u Gospiè gotovo 60 godina nakon Zagreba. Društveno-politièki okviri u 20. stoljeću bili su krajnje varijabilni, međunacionalni odnosi nèsređeni, prelamanje ideoloških opreka (fašizam, komunizam) drastièno, a ratovi, osobito Drugi svjetski rat i Domovinski rat, traumatièna iskustva. Masovna nepismenost svladana je tèk u posljednjih pola stoljeća, ali su upravo u tom razdoblju depopulacijski procesi u Lici poprimili kataklizmièke razmjere.

Lika je i danas u opèoj predodžbi lijèpa sredina, ali je u životnoj stvarnosti izrazito deprivirana. Dovoljno je npr. samo površno uspoređiti izdašnost zagrebaèke regije s lièkom da bi se uoèilo ogromne disproporcije. Dakako, koncepti moguèe reèitalizacije u postindustrijskom svijetu više nisu izgledni, a izgleda da nisu više ni poželjni. Zapravo se èini da bi zdrava, èista i relativno nezagađena priroda mogla postati okosnica lièke budućnosti. To bi ujedno mogla biti šansa da se smanji raskorak između predodžbe o Lici i stvarnosti u njoj, odnosno da kvalitèta življenja i mogućnosti za slojèvitiju artikulaciju ljudskih motivacija u Lici, uz uvažavanje autentiènih vrijednosti, na optimalan naèin uhvate i drže korak s razvojnim tendencijama suvremène Hrvatske, Europe i svijeta.

Dr. sc. Nenad POKOS, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Promjena ukupnog broja te narodnosnog i vjerskog sastava stanovništva Like 1900. - 2001.

Niti jedna hrvatska regija u posljednjih stotinjak godina nije zabilježila tako intenzivnu depopulaciju kao Lika. Naime, u njoj 2001. godine nije živjela ni četvrtina stanovništva u odnosu na broj stanovnika iz 1900. godine. Ukupno smanjenje broja stanovnika između dvije navedene godine iznosilo je 77,9% dok je gustoća naseljenosti pala s 34,8 st./km² na početku promatranog razdoblja na samo 7,7 st./km² početkom 21. stoljeća. Kretanje broja stanovnika Like između 1900. i 2001. godine prikazano je u tablici 1. s napomenom da se ovdje pod Likom podrazumijeva područje dva grada (Gospić i Otočac) te osam općina (Brinje, Donji Lapac, Gračac, Lovinac, Pèrušić, Plitvička jezèra, Udbina i Vrhovina).

Lika je i jedina hrvatska regija koja je u svim međupopisima bilježila pad broja stanovnika pa tako npr. i u razdoblju 1948.-1953., koje je na razini Hrvatske obilježeno porastom broja živorođenih odnosno „baby boomom“ (poslijeratnim kompenzacijskim razdobljem). Gotovo upola manje stanovnika nego na početku 20. stoljeća Lika je zabilježila već 1971. godine čemu je glavni razlog iseljavanje u inozemstvo (na tzv. „privremeni rad“) od sredine 1960-ih, kada se otvaraju granice za građane bivše države. Pridoda li se tomè i da se u ovom razdoblju javlja prirodni pad stanovništva postaje jasnije zašto je u tom „mironodopskom“ razdoblju ukupna depopulacija iznosila 17,1%. Najveće smanjenje broja stanovnika, od čak 43,8%, zabilježeno je u posljednjem

međupopisu. Tada je zbog srpske agresije kod već znatno ostarjelog ličkog stanovništva došlo do produbljènja prirodnog pada, što zbog smanjenog nataliteta, što zbog povećanog mortaliteta, posebice 1991. i 1992. Uz to, mnoštvo prognanog i iseljenog stanovništva nije se do popisa 2001. vratilo svojim kućama dok je zbog gospodarske recesije i opće nesigurnosti početkom 1990-ih ponovno došlo do intenzivne emigracije u inozemstvo ili u druge hrvatske krajeve.

U narodnosnom smislu Lika je izraziti primjer regije s bimodalnom narodnosnom strukturom u kojoj su kroz čitavo 20. stoljeće dvije najbrojnije narodnosne skupine, Hrvati i Srbi, činili više od 95% ukupnog stanovništva (osim 1981. zbog relativno brojnijeg stanovništva koje se izjasnilo „Jugoslavenima“). Sve do 2001. godine ni jedna od tih skupina nije činila izrazitu većinu jer su se udjeli u ukupnom stanovništvu kretali između 50-ak posto Srba naspram 40-ak posto Hrvata. Najveća neujednačenost narodnosne strukture zabilježena je 1900. godine kada su Srbi činili 55,7% a Hrvati 41,7% stanovništva Like. Nakon toga udio Srba se smanjivao a udio Hrvata povećavao iz popisa u popis što je 1991. rezultiralo pedesetpostotnim udjelom Srba, dok je istodobno udio Hrvata iznosio 45,5%. Osim što se u posljednjem desetljeću 20. stoljeća drastično smanjio ukupan broj stanovnika, znatnu promjenu zabilježilo je i narodnosni sastav ličkog stanovništva. Tako su 2001. godine Srbi činili 16,8% a Hrvati 80,8% ukupnog stanovništva premda je u apsolutnom bro-

ju i potonjih bilo manje nego 1991. godine.

Znatno promjeneno narodnosno strukturno zabilježeno su i u pojedinim naseljima. Tako su u Gospiću 1900. godine Srbi činili četvrtinu ukupnog stanovništva (25%) a 1991. više od trećine stanovništva (35,9%). S druge strane, Hrvati su smanjili svoj udio sa 72,8% (1900.) na svega 55,6% (1991.). Najdrastičnija promjena narodnosne strukture zabilježena je u Ličkom Osiku gdje je između 1900. i 2001. udio Hrvata smanjen sa 99,9% na svega 40,1% dok je u istom razdoblju udio Srba povećan sa 0,1% na 54,4%.

Slično narodnosnoj strukturi i vjerska struktura stanovništva Like bila je kroz promatrano razdoblje relativno jednostavna. Zbog nemogućnosti isčitavanja podataka po vjeri 1900. godine koriste nam podaci za 1890. godinu kada je zabilježeno 56,1% pravoslavaca i 43,9% rimokatolika. Sto godina kasnije, odnosno 1991. godine, udio pravoslavaca iznosio je 45,6% dok je rimokatolika bilo tek nešto manje (45,3%). Kako je udio rimokatolika bio gotovo jednak udjelu Hrvata, proizlazi da su se Srbi u vjerskom pogledu znatno više izjašnjavali na neki drugi način. Najveći dio Srba koji se nisu izjasnili pravoslavicima iskazani su u kategoriji „nisu vjernici“ koji su te godine činili 2,8% ukupnog stanovništva Like. Posljednji popis stanovništva 2001. godine bilježi 80,2% rimokatolika te 16,2% pravoslavaca što je nešto manje od odgovarajućih udjela Hrvata i Srba u ukupnom stanovništvu Like dok je udio osoba koji su se izjasnili kao „nisu vjernici“ smanjen na 0,7%.

Tablica 1. Broj stanovnika Like po popisnim godinama 1900.-2001.

Godina popisa	Broj stanovnika*	Indeks promjene 1900.=100	Lančani indeks
1900.	193 470	100	-
1910.	188 230	97,3	97,3
1921.	184 888	95,6	98,2
1931.	180 015	93,0	97,4
1948.	131 713	68,1	73,2
1953.	126 651	65,5	96,2
1961.	119 231	61,6	94,1
1971.	98 872	51,1	82,9
1981.	84 955	43,9	85,9
1991.	75 931	39,3	89,4
2001.	42 694	22,1	56,2

* Broj stanovnika između 1971. i 2001. odnosi se na stanovništvo „u zemlji“ gdje nije uključeno stanovništvo koje je u trenutku popisa živjelo u inozemstvu a imalo je prijavljeno prebivalište u Lici.

Prof. dr. sc. Ivan CIFRIĆ, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

Ruralna tradicija u razvoju modernog društva

Zapadna kultura djeluje homogēnizirajuće na svijet kulture i svijet prirode – kulturnu i biotičku homogēnizaciju. Procēsi modernizacijē kao procēs globalizacijē, povezani su s nekoliko «hēgēmonijskih» procēsa: globaliziranja, razvoja, ekologiziranja koji su osnažili procēsē homogēnizacijē, ali otvorili mogućnost suprotstavljanja i pitanjē socio-kulturnog identitēta. Globalizacija kao «nēizbjēžan», «ambivalēntan», «nēproračunat», «irēvērzbilan» ali «upravljiv» procēs potakla jē pitanjē lokalizacijē. Jēdni smatraju da jē globalizacija pozitivna, a drugi da djeluje i nēgativno, tj. da ugrožava lokalnē kulturē i lokalnu raznolikost. Kulturna homogēnizacija označava dominaciju jēdnē kulturē (zapadnē) nad svim ostalima prēdmodernim kulturama. To jē vidljivo po širēnju tehnologija (proizvodnim i informacijskim sustavima), stila življenja, strukturi i načinu prēhranē (mcdonaldizacija), standardiziranju oprēmē i proizvoda, nēstajanju nacionalnih (lokalnih) jēzika i komunikaciji na nēkoliko, odnosno jēdnim jēzikom itd. Od dēsētak tisuća jēzika danas postoji oko 5 – 7 tisuća jēzika a ².500 su prēd nēstankom. Nēstanak jēzika i njēgova kulturnog kontēksta djeluje na promjēnu kulturnog identitēta. Biotička homogēnizacija utjēčē na smanjēnjē potencijala gēnskē varijabilnosti. U dugoročnoj pērspēktivi to znači totalnu monokulturu i poželjnost onih proizvoda čijē ēē GM-sjēmē proizvođači kupovati od mēđunarodnih korporacija.

Ruralno društvo ima dvostruku vrijēdnost: kulturnu raznolikost i biotičku raznolikost. Jēdno od takvih područja jē i Lika o kojoj jē davno pisao Rudolf Bičanić u knjizi »Kako živi narod».

Ruralna tradicija postajē iskustvēno zanimljiva za modernō društvo. To sē možē pokazati skicom nēkih obiljēžja ruralnog društva, posēbicē socijalnoēkološkog mētabolizma.

1. Mētabolizam ruralnog društva bio jē zatvorēni sustav (kruženja) razmjēnē materijala iz prirode i ponovno vraćanjē nēiskorištēnog materijala u prirodu. Sēljačka ēkonomija bila jē ēkološka ēkonomija; ². Ekološki otisak stopala nijē prēlazio mjēru iskorištavanja ograničēnih prirodnih rēsursa na prostoru života lokalnih zajednica i trošio rēsursē drugih zajednica. Vrēdnotē dovoljnost, umjērenost, skromnost, solidarnost i stabilnost rēgularalē su društveni život ali i korištēnjē okoliša. Ruralno društvo uspostavilo jē balans izmēđu prirodnih izvora (rēsursa) i potreba društva, a industrijsko društvo jē porēmētilo (prēkinulo) ruralni mētabolički odnos, uspostavilo industrijski mētabolizam odnosno mētabolizam grada. Stvorilo jē mētaboličku pukotinu izmēđu čovjēka (društva) i prirode (okoliša) i dospjēlo u krizu. Poželjnost kvantitativnog rasta dovēla jē do povēćanja ēkološkog ruksaka i prēkoračēnja iskorištavanja raspoloživih prirodnih rēsursa; 3. Kultura i kulturno stvaralaštvo povezano jē s agrarnim ciklusom i njēgovim ritmom. Socijalno vrijēmē agrarnog ciklusa podijēljēno jē na sēkvēncē i ritualizirano. Život u prirodi ciklično sē ponavlja, pa tako i život u društvu, što sē obiljēžavalo kršćanskim rēligijskim ritualima (ranijē poganskim počētak i kraj godišnjēg ciklusa); 4. Solidarnost sa životinjama i komunikacija s prirodom bili su značajan ēlēmēnt opstanka ruralnog društva. Životinjē, kao i zēmlja, imalē su odmor kao i čovjēk koji jē iskustvēno «čitao» znakovē prijētnji i dobrobiti prirode; 5. Tropoljni sustav (sustav tri polja) u sēljačkoj ēkonomiji imao jē višē značēnja: smanjivao jē obitēljski rizik od gladi (ozimē i proljētnē kulturē), održavao jē raznolikē poljoprivrednē kulturē; omogućavao jē odmor zēmlji. Industrijalizacija poljoprivredē dokida tropoljni sustav sēljačkē poljoprivredē i favorizira spēcijalizaciju i monokulturu; 6. Poljoprivredno gospodarstvo, ovisno o rēljēfu i tradiciji, koristilo jē različitē životinjē. Životinja i čovjēk povezani su i tijēkom kulturnē ēvo-

lucijē dijēlili sudbinu zajedničkog života bliskog prirodi. Danas su, osim rēntabilnih i statusnih, životinjē nēstalē kao radna snaga iz ruralnog gospodarstva. Taj jē gubitak utjēcao na nēstanak domaćih pasmina i sorti; 7. Najbolji primjērci sjēmēna sēlēktirani nakon žētvē ponovno su sijani a danas sē sjēmē kupujē. Sēljak jē sēlēkcijom i križanjēm najboljih primjēraka životinja sam stvarao najpogodnijē pasminē ili nabavljao iz drugih krajēva; 8. Mašina jē zamijēnila životinjsku i ljudsku radnu snagu, a ručnu obradu polja (plijēvljēnjē) intēnzivno prskanjē zaštitnim srēdstvima. Mogu sē navēsti i druga obiljēžja ruralnog a posēbicē našēg sēljačkog društva.

Ruralno društvo prostorno jē živjēlo u malim nasēljima – sēlima (u nas: rastrkana, zbijēna ili ušorēna). Svako sēlo jē svojēvrсни «unikat» zahvaćēn «socijalnom ērozijom» i promjēnom identitēta. Sēoski krajolik, što potvrđuju i današnji primjēri, bio jē dvostruko raznolik: raznolikost prirodnog svijēta (šumē, gajēvi, rijēkē) i izmjēnjivost različitih kultura na sitnim parcelama. To jē omogućavalo zadržavanjē i opstanak različitih životinjskih vrsta. Na srēću, Hrvatska jē još uvijek rēlativno bogata krajoličnom raznolikošću mēđu kojima jē i Lika.

Industrijalizacijom poljoprivredē nēstaju malē parcelē, širi sē monokultura namijēnjēna tržištu i postupno prēuzima vodēću ulogu. Raznolikost sēoskog krajolika sē smanjujē, način poljoprivrednih radova postajē jēdnoobrazan, a način života obitēlji u sēlu vēoma sličan. Promjēnē u prostoru utjēču na promjēnē u ponašanju ljudi prēma sēbi i onima u prostoru. Susjēdskē i obitēljskē razgovorē zamijēnio jē govor TV ukućanima; uvēdēn jē monolog.

Nijē moguće povratiti tradicionalnu sēosku krajoličnu romantičnu idilu, ali jē moguće racionalno održati krajoličnu raznolikost unatoč tēhničkim intēvencijama u prostor kojē imaju različitē ēkološkē i ēstētskē ućinkē. Jēr, na prostoru živē ljudi – Ličani, o kojima, prēma jēdnom istraživanju, pripadnici drugih rēgionalnih skupina imaju boljē mišljēnjē nēgo oni sami o sēbi.

Suvremeni pristupi identitetu

² 004). Valja dodati da se u najnovijè vri-
 jè mè, zahvaljujući razvoju visokih tèh-
 nologija, èmpirijski pristup idèntitètu
 razvija i u okviru mèdicinè istraživanji-
 ma gènètskog podrijetla pojedinih ljud-
 skih skupina.

U okviru društvenih, humanistièkih i bi-
 hèviornalnih znanosti istraživaèki i tèorij-
 ski intèrès za idèntitètom, kao posèbnim
 fènomènom, snažnijè sè razvijao u dru-
 goj polovici dvadèsètog stoljèca ili, prè-
 ciznijè, u zadnjih tridèsètak godina. To sè
 posèbno odnosi na tèorijè idèntitèta i so-
 cijalnog idèntitèta razvijènè unutar so-
 ciologijè (Strykèr, 1980, ² 000; McKall i
 Simmons, 1978; Burkè, 1980. i drugi) i
 psihologijè (Tajfèl i Turnèr, 1979; Hogg i
 Abrams, 1988, i drugi), budući da su
 pristupi idèntitètu u okviru antropologijè
 snažnijè razvijani vèè u prvoj polovici
 dvadèsètog stoljèca (Mèad, 1934). Niz jè
 razloga èinjènici da jè naglašèni intèrès
 za istraživanjè idèntitèta u okviru spo-
 mènutih znanosti rèlativno novijèg datu-
 ma od kojih nèki pripadaju tèorijskom i
 mètodološkom sazrijèvanju tih znanosti,
 a drugi povijèsnom kontèkstu i procèsi-
 ma. Empirijska jè, pak, èinjènica da jè
 istraživanjè idèntitèta danas, unutar tih
 znanstvenih disciplina, mèdu najistraži-
 vanijim prèdmètima.

Svi suvrèmèni pristupi idèntitètu nagla-
 šavaju važnost konsènzusa oko dèfinicijè
 idèntitèta kako bi sè istraživanja idèntitè-
 ta iz razlièitih pèrspèktiva učinila kom-
 plèmentarnijim. Osim toga posèbna sè
 pozornost usmjèrujè na važnost razliko-
 vanja posèbnosti idèntitèta kao prèdmèta
 istraživanja u odnosu na drugè socijalnè
 katègorijè s kojima jè usko povèzan, a to
 sè primarno odnosi na vrèdnòtè i kulturu
 (Hofstèdè, ² 000). Pri tomè sè naglašava
 individualna i grupna dimènzija vrèdnòta
 i idèntitèta za razliku od izrazito grupnè
 i institucijskè dimènzijè kulturè.

Idèntitèt, bèz obzira na pèrspèktivu, od-
 nosi sè na odgovor na pitanja „Tko smo“ i
 „Kojim skupinama pripadamo“. Tako
 npr. sociološka pèrspèktiva naglašava

uzajamni odnos izmèdu osobnog ja i
 društva. Društvo pod utjècajèm akcija
 pojedìnaca oblikujè skupinè, organizaci-
 jè, mržèè i institucijè. Uzajamno, društvo
 kroz jèzik i znakovè omoguèujè pojedin-
 cu prèuzimanjè uloga prèma drugima,
 ukljuèivanjè u socijalnè odnosè tè odnos
 prèma sèbi kao objèktu. Ovaj pristup po-
 znat jè kao strukturalni u okviru pèr-
 spèktivè simbolièkog intèrèkcionizma. S
 drugè stranè, psihološki poglèd na idèn-
 titèt najvišè sè razvio kroz socijalno idèn-
 titètsku pèrspèktivu unutar socijalnè psi-
 hologijè. Tèmjèlno polazištè tè pèrspèk-
 tivè jèst da jè socijalni idèntitèt znanjè o
 grupnoj pripadnosti i znaèènju kojè pripi-
 sujèmo toj pripadnosti, èmocionalna pri-
 vržènost grupi tè znanjè o socijalnoj po-
 ziciji grupè kojoj pripadamo u odnosu na
 drugè grupè. U novijè vrijèmè razvija sè i
 tzv. sociološko-socijalno-psihološka pèr-
 spèktiva unutar kojè sè nastojè intègrirati
 istraživanja i tèorijè iz spomènute dvijè
 pèrspèktivè tè suvrèmènè spoznajè o
 idèntitètu učiniti komplèmentarnim i
 konvèrgèntnim. Na tèmjèlu tih procèsa
 možè sè oèèkivati da èè sè u budućnosti
 višè od ostalog istraživati intègracija raz-
 lièitih tèmjèla idèntitèta (grupa, uloga,
 osoba), odnos mnogostrukih idèntitèta
 kod istè osobè (rodni, spolni, rèligiozni,
 nacionalni i drugi), procèsi potvrðivanja
 idèntitèta tè razvijati prèciznijè mjèrè
 razlièitih aspèkata idèntitèta.

U suvrèmènèom multidisciplinarnom i in-
 tèrdisciplinarnom pristupu idèntitètu,
 daklè, važno jè i na tèorijskoj i mètodo-
 loškoj razini uvažavati postignuèa raz-
 lièitih znanstvenih pèrspèktiva s obzirom
 na horizontalnu razinu (sastavnicè idèn-
 titèta povèzanè s rodòm, spolòm, razli-
 èitim društvenim ulogama itd.), vèrtikal-
 nu razinu idèntitèta (sastavnicè povèzanè
 s tèritorijalnom, ètnièkom, nacionalnom,
 rèligioznom pripadnošèu itd.). Takav pri-
 stup omoguèujè oblikovanjè kom-
 plèmentarnè slikè idèntitèta kao socijalnè
 katègorijè koja, kao što jè spomènuto,
 pripada krugu najistraživanja u društve-
 nim i humanistièkim znanostima.

Prèmèda sè u filozofijskim, a kasnijè
 i povijèsnim tèkstovima idèntitèt,
 kao prèdmèt bavljenja, spominjè
 od samih pisanih poèètaka, suvrèmèni
 pristupi idèntitètu razvijèni su tèk u dru-
 goj polovici dvadèsètog stoljèca u okviru
 društvenih i humanistièkih znanosti. Ono
 što razdvaja filozofijski od suvrèmènog
 pristupa jèst èmpirijska pozadina suvrèmè-
 nih pristupa u društvenim, humanis-
 tièkim i bihèviornalnim znanostima u od-
 nosu na spèkulativni filozofijski pristup.
 Povijèсни pristup, s drugè stranè sustav-
 nijè sè bavi tzv. vèrtikalnom razinom
 idèntitèta tè utjècajèm povijèsnih procèsa
 na oblikovanjè, razvoj i mijènanjè ètniè-
 kih i nacionalnih idèntitèta (Koruniè,

Identitet Like: korijeni i razvitak

Prof. dr. sc. Anđelko AKRAP
Prof. dr. sc. Jakov GELO
Ekonomski fakultet u Zagrebu
Katedra za demografiju

Ekonomsko-socijalna struktura Ličko-senjske županije 1971.-2001.

Promjene ekonomsko-socijalne strukture Ličko-senjske županije u razdoblju od 1971. do 2001. valja tumačiti većim brojem prošlih dugogodišnjih, zaista složenih i međusobno isprepletanih, nepovoljnih gospodarskih, društvenih i političkih zbivanja: iseljavanjem u prekomorske zemlje od 1890-ih do dvadesetih godina 20. stoljeća, demografskim gubitcima uvjetovanim prvim i drugim svjetskim ratom, iseljavanjem uvjetovanim agrarnim kolonizacijama, izostajanjem prostorne komponente gospodarskog razvoja nakon drugoga svjetskog rata u uvjetima gotovo prisilne deagrarizacije i deruralizacije, odlaskom na tzv. privremeni rad u inozemstvo u 1960-im te izravnim i nizravnim demografskim gubitcima nastalim tijekom Domovinskog rata.

U odnosu na sve preostale hrvatske županije, Ličko-senjska predstavlja drastičan primjer snažne depopulacije koja se zbivala tijekom čitavog 20. stoljeća. To potvrđuje činjenica da je Ličko-senjska županija od prvog popisa stanovništva 1857. godine – provedenog po suvremenim načelima i na čitavom današnjem hrvatskom državnom prostoru - do popisa 1991. godine smanjila udio svog stanovništva u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske sa 7,1 na 1,8 posto, da bi nakon toga, u popisu 2001. godine taj udio pao na 1,2 posto. Već od popisa 1900. godine ova županija ima iz popisa u popis sve do posljednjeg popisa 2001. sve manji i manji broj stanovnika, tako se u tom razdoblju broj stanovnika smanjio za 54,4 posto. Sve navedene pojave i procesi utjecali su ne samo na pad broja stanovnika, već i na sve nepovoljniji odnos unutar ekonomsko-socijalne strukture, tj. odnos između broja i sastava ekonomski aktivnog stanovništva, osoba s osobnim prihodom i uzdržavanog stanovništva. Proces stoljetne neprekidne depopulacije sam po sebi je stvarao i podupirao poromećaje unutar ekonomsko-socijalne strukture.

Ako promotrimo dvadesetogodišnje razdoblje pred Domovinski rat (1971.-1991.), opet Ličko-senjska županija zauzima posebno mjesto jer je u tom vremenu imala smanjenje ukupnoga broja stanovnika čak za oko 20 posto a ekonomski aktivnih stanovnika za oko 25 posto, te, opet, po tome prednjači u odnosu na sve ostale županije. Od 100 stanovnika ove županije 1971. godine njih 39,7 posto bilo je ekonomski aktivno, 8,7 posto bile su osobe s osobnim prihodom, a 51,6 posto bilo je uzdržavano stanovništvo. Do 1991. godine porasla je opća stopa ekonom-

skè aktivnosti na 43,0 posto, porastao je i udio osoba s osobnim prihodom na 20,4 posto, a smanjen je udio uzdržavanog stanovništva na 36,6 posto. No, porast opće stope aktivnosti prvenstveno je posljedica iseljavanja i pada udjela mladih (0-14 godina) u ukupnom stanovništvu. Naime, Ličko-senjska županija već od 1973. godine ima neprekidno, što znači od tada i dalje svake godine, više umrlih nego živorođenih. Ekonomsko-socijalna struktura, zabilježena u popisu 2001. godine, tipičan je primjer prostora koji se nalazi u dubokoj demografskoj starosti. Od 100 stanovnika Ličko-senjske županije 2001. godine 37,2 posto bilo je ekonomski aktivno, a čak je 34,5 posto - što je značajno više od svih županija i hrvatskog prosjeka koji je 26,8 posto – bile su osobe s osobnim prihodom a 28,3 posto bile su uzdržavane osobe.

Sudeći po projektima gospodarskog razvoja i postupnog naseljavanja pojedinih dijelova Ličko-senjske županije, započelih prije nekoliko godina, držimo da će se daljnja demografska erozija zaustaviti a onda, možda, i preokrenuti. Bez opasnosti od pretjerivanja, ako imamo u vidu očuvanu prirodu i prirodno bogatstvo koje se u suvremenim gospodarstvima najviše vrđunuje, onda je pred Ličko-senjskom županijom zaista sjajna gospodarska budućnost. No neka ta sjajna gospodarska budućnost pripadne Ličanima.

Sinac: izvor Gacke

Dr. sc. Ante BIRIN

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Knez Nelipac i krbavski knezovi Kurjakovići

O ulozu i značenju Like u društvenoj i političkoj povijesti srednjovjekovne Hrvatske može se navesti niz primjera, a jedan od njih svakako predstavljaju veze knězova Nelipčića, odnosno kninskog kněza Nelipca, s krbavskim knězovima Kurjakovićima. Povezan s krbavskim knězovima rodbinskim vezama kněz Nelipac je za sebeb osigurao strateški važno savězništvo kojeb je bilo jednim od važnih čimbënika njegova uspona i kasnijeg održanja. Zahvaljujući tom savězu Nelipac je uspio iskoristiti slom prevlasti Šubića i nesuspjeh pokušaja kralja Karla Roberta da u Hrvatskoj uspostavi središnju vlast kako bi se utvrdio kao važan politički čimbënik. Sačuvani izvori pritom rëlativno dobro dokumentiraju ovaj savěz Nelipčića i krbavskih knězova Kurjakovića koji će potrajati svè do njihova izmirjenja s kraljem Ludovikom I. Nèstanak jednog od glavnih razloga na kojima je ovaj savěz počivao – borba protiv obnove kraljevske vlasti u Hrvatskoj – uvjetovao je i nestanak samog saveza nakon čega je povijest dojučerašnjih savězника krënula zasèbnim putovima.

Dr. sc. Alexander BUCZYNSKI

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Krajiške sudbine carskih Ličana

U srèd Rata za austrijsko nasljèdstvo (1741.-1748.) bečki je dvor počeo provoditi rëformeb u Vojnoj krajini kojeb su njèzin dotadašnji ustroj trebalè zamijeniti novim urèdjenjem po uzoru na rëgularnè linijskè postrojbè carskè vojskè. Ukinutè su dotadašnjè krajiškè kapëtanijè i vojvodstva, a umjèsto njih organiziranè su pukovnijè i satnijè kao taktičkè i upravno-tèritorijalnè jèdiniçè. Uslijèd ovih rëorganizacijskih zahvata Karlovački gènèralat je 1746. godinè podijeljèn je na Ličku, Otočku, Ogulinsku i Slunjsku krajišku pukovniju. Namjèra je ovog rëfèrata predstaviti i objasniti razlogè i posljedice uzastopnih rëorganizacijskih zahvata na području Ličkè pukovnijè i glavnè karakteristikè krajiških sudbina njegovih stanovnika. Analizom tèmèljnih značajki krajiškog sustava tè prava i obvèza njènih stanovnika od tada pa do razvojačènja Vojnè krajine 1873. godinè moći će se prèzèntirati rëkonstrukcija krajiškè svakodnevicè u Lici u spomènutom vrëmènskom rasponu.

Helena BUNIJEVAC

Hrvatski željeznički muzej, Zagreb

Željeznica kao preduvjet gospodarskog identiteta Like

O d prvih planova o izgradnji željezničkè prugè kroz Liku pa do konačnè izgradnjè pružnè trasè izmèdu željezničkih kolodvora Ogulina i Knina prošlo je punih 90 godina. Slijèdom toga hrvatski sjèvèr i jug željezničkom su prugom bili spojeni tèk 19² 5. Sporom umrèženju Like u željeznički sustav pridonijeli su vjèčno tinjajući antagonizmi izmèdu Austrije i Ugarskè u sustavu dvojnè monarhijè, nesusuglašèna provèdba promètnè politikè, a potom i ratna događanja izmèdu 1914. i 1918. godinè.

Izgradnja ličkè prugè, a pogotovo njèzino otvaranjè za promèt i cjèlovito zaokruživanjè željezničkè vèzè izmèdu Zagrebà i Splita potaknuli su gospodarski i industrijski razvoj Like, a timè i ukupno boljè životnè uvjètè i prosperitètniju budućnost njèzinih žitelja.

Pruga je u promètu bila 75 godina, svè do 4. listopada 1990., kada je miniranjem dijèla tzv. ličkè prugè, na dijèlu izmèdu kolodvora Plavno i kolodvora Zrmanja, bio najavljen počètak ratnih događanja. Cjèloviti promèt na pruzi Zagreb-Knin-Split ponovno je uspostavljen ² 6. kolovoza 1995. godinè. Od tada pa do danas izvodi se cjèloviti rëmونت tzv. ličkè prugè, pa i nè čudi što su upravo na toj pruzi ² 004. godinè u promèt uvèdèni tènološki najsuvrëmèniji vlakovi s nagibnom tènnikom sèrijè HŽ 7 1² 3.

Mr. sc. Krešimir BUŠIĆ

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Centar Vukovar

Putopisi subotičkog biskupa Lajče Budanovića s posebnim osvrtom na ličke Hrvate Bunjevce

U radu autor analizira povijesnè migracijè hrvatsko-bunjevackog stanovništva kao i procesè nacionalnè intègracijè navèdènè ètničkè grupè tijekom ² 0. stoljèća. Pri raščlambi nacionalno intègracijskih procesa koji su utjècali na Hrvate Bunjevçè s prostora Bačkè tijekom ² 0. stoljèća značajan je društveni, kulturni i politički rad subotičkog biskupa Ljudèvita Lajçè Budanovića. Biskup Budanović pri podizanju

nacionalne svijesti napose je isticao zajedničko podrijetlo kao i prostor doseljnja svih bunjevačkih Hrvata te je u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, značajno utjecao na procese osnivanja brojnih novih kulturnih i društvenih organizacija unutar autohtone hrvatske zajednice na prostoru Bačke. Istodobno on je osobno sve do početka Drugoga svjetskoga rata te hrvatske institucije nesebično mećenski podupirao. U tom se pogledu biskup Budanović posebno interesirao i za život i običaje bunjevačkih Hrvata s prostora Like, Primorja, Dalmacije, Gorskoga kotara i Bosne i Hercegovine. Njegovi pisani radovi o Hrvatskom stanovništvu Like i Primorja bitno utječu da se tijekom tridesetih i početkom četrdesetih godina osnaži nacionalna svijest Hrvata u Bačkoj koja se posebno jasno manifestirala prigodom proslave ² 50. obljetnice dolaska veće skupina Bunjevaca u Bačku, ali i težnji da se šest bačkih i baranjskih kotara priključe 1939. godine Banovini Hrvatskoj. Istodobno njegovi putopisi značajno utječu i na ličke Bunjevce Hrvatè te je razvidno kako se tridesetih godina prošloga stoljeća između Sènja i Subotice razvija snažna idèntitètska povezanost u cilju jačanja nacionalno-integracijskih procesa, ali i otporu od ugroze vladajućega velikosrpskog hegemonističkog režima.

Stoga je rad podijeljen u tri djela te je u prvom dijelu prikazana opća obilježja migracijskih i nacionalno-integracijskih procesa ètničke grupe Hrvata Bunjevaca. U drugom dijelu donosi se kratak životopis i rad subotičkog biskupa Ljudèvita Lajčè Budanovića, dok je u trećem dijelu posebna pozornost posvećena putopisnim člancima kojè je biskup Budanović pisao tijekom svoga boravka na prostoru Like, Primorja, Dalmacije i Hercegovine kao i velikom broju pozitivnih reakcija na taj njegov rad kako u Subotici tako i u Sènju. Putopisi su objavljeni u časopisu Subotička Danica ili Bunjevačko-šokački kalènda dok su reakcije kako subotičke tako i ličko-sènjske javnosti objavljene poglavito na stranicama Subotičkih novina.

Dr. sc. Marija BUZOV
Institut za arheologiju u Zagrebu

Rimsko osvajanje Like

Rim je stoljećima izgrađivao sustav pravnih građanskih normi kojè su obuhvaćale i široku lèpèzu municipalnog i komunalnog sustava: od foruma, conciliabusa, conventusa i oppiduma, do prefektura, kolonija i municipija. Tomè valja pridodati i mnogobrojne zajednice i naselja starosjèdila, koja su postupno stjecala civitet (civitates pèrègrinorum), a kasnije su mnoga od njih izjednačena u svom municipalnom i pravnom statusu s ostalim rimskim gradskim zajednicama. Rimski kolonizacija i s njomè povezana urbanizacija odvijala se diljem carstva na vrlo različitim ètničkim, demografskim i kulturnim supstratima te političkim i gospodarskim okolnostima.

Rimsko osvajanje Like datira se u prvu polovicu ² . st. pr. Kr. U završnom i konačnom osvajanju japodskih krajeva 35. godine pr. Kr. značajnu i istaknutu ulogu imao je Oktavijan, kasniji prvi rimski car August. Skršivši otpor Japoda te uspostavljanjem pax Romana započinje postupna romanizacija, a s njomè urbanizacija Like. Od tada je Lika postala dijelom rimske provincije Dalmacije. Apijan, rimski povjèsnicar, opisao je Oktavijanovo osvajanje Ilirika, ali i ogorčeni otpor stanovnika Arupiuma, najistaknutijeg japodskog središta.

Uz Arupium, najbolje istraženi rimski lokalitet u Gackom polju, poznato je još nekoliko važnih lokaliteta kao što su Crkvina kraj Brloga, najvjerojatnije japodsko-rimski grad Avèndo, Humac kraj Brinja, najvjerojatnije japodsko-rimski Monètium.

Lika je prostor od vitalne važnosti kako danas tako i u rimsko doba, koji je poveznica između sjèvera (Panonija) i juga (Dalmacija).

Most u Kosinju

Krešimir ČULINOVIĆ, dipl. ing.
Javna ustanova Nacionalni park Plitvička jezera
Znanstveno-stručni centar Ivo Pevalak

Plitvička jezera – od «\avoljeg vrta» do ličke prirodne baštine svjetskog glasa

Šesnaest većih imenovanih jezera i veći broj manjih, brojni slapovi, rijèke, rječice, potoci u jedinstvenoj prirodnoj harmoniji činè središnju zonu Nacionalnog parka Plitvička jezera. Ovaj djèvičanski prostor, omèđen gustim šumama i gorama Lanca svijèta (Catèna mundi - Kapèla i Pljèšivica), bude pozornost brojnih posjètitelja.

Godišnje ga posjeti oko dèvetsto tisuća namjèrnika koji traže bijèg od svakodnevnicè i vèzu s iskonskom prirodom.

Priroda je ovdje bila iznimno darèžljiva u svojim dobrima, obdarivši ovaj jedinstveni krajolik najstarijeg hrvatskog nacionalnog parka zanimljivostima kojè su ga, zanimanjem ljudi, uvrstile kao za sada jèdino prirodno dobro našè domovinè na UNESCO-ov popis svjètskè prirodne i kulturnè baštine.

Jèdinstven je proces osèdravanja u kojèm sèdrotvornè mahovinè i algè tkaju kamènu èipku zvanu sèdra. Prostor je to koji odiše skladom prirode i bogatstvom krajobrazne raznolikosti, biljnog i životinjskog svijèta. Svè te ljèpotè vrlinè na relativno malom prostoru, činè ovaj dio Like jèdnim od prèpoznatljivih dijèlova Hrvatskè u svijètu...

Prof. dr. sc. Milana ČERNELIĆ
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Slijedom bunjevačkih elemenata u svadbenim običajima Like

U izlaganju se razmatraju specifični bunjevački elementi u svadbenim običajima Like. Svadbeni običaji primorsko-ličkih Bunjevaca slabo su istraženi, osobito u Lici. Međutim, pratěci trag sasvim specifičnih elemenata, koji su karakteristični i za ostale bunjevačke ogranke, moguće je utvrditi udio bunjevačkih elemenata u svadbenim običajima Like te njihova prožimanja s ostalim etnijama u višestoljetnom suživotu. Slijedeći tragove tih elemenata i utvrđivanjem njihove zastupljenosti u međuprostoru između tri bunjevačka ogranka, kao i na širem prostoru jugoistočne Europě, moguće je utvrditi prostore etnokulturnog oblikovanja Bunjevaca u posebnu etničku skupinu i rekonstruirati približno vrijeme kada su se ti procesi odigrali. Na temelju rezultata istraživanja u okviru projekta Identitet i etnogeneză primorskih Bunjevaca mogu se postaviti hipoteze za daljnja istraživanja bunjevačke problematike kako na prostoru Like, tako i u ostalim prostorima u kojima bunjevački ogranci obitavaju nakon 17. stoljeća. Tragovi bunjevačkih elemenata u svadbenim običajima Like predstavljaju jedan segment njihove kulturne baštine, koji daju dobru osnovu za temeljitije istraživanje bunjevačkog fenomena na prostoru Like.

Mr. sc. Jasna ĆURKOVIĆ

Rim

Izgradnja identiteta kroz pamćenje i zaborav - antropološko-etički pristup

Teĵa pamćenja u zadnja dva desetljeća očitujē svu svoju dijalektiku, kako je to osamdesetih godina nagovijestio povjesničar P. Nora u svojoj knjizi *Lēs liēux di mēmoirē*: o pamćenju se govori samo zato što više nē postoji! S jednē stranē se događa porast literaturē i rasprava o pamćenju, upravo zbog činjenice da se sama aktivnost-pamćenje nalazi u krizi, zbog svē više umjetnog pamćenja i preopterećenosti pamćenja, bilo količinom informacija bilo negativnim nabojem pamćenja.

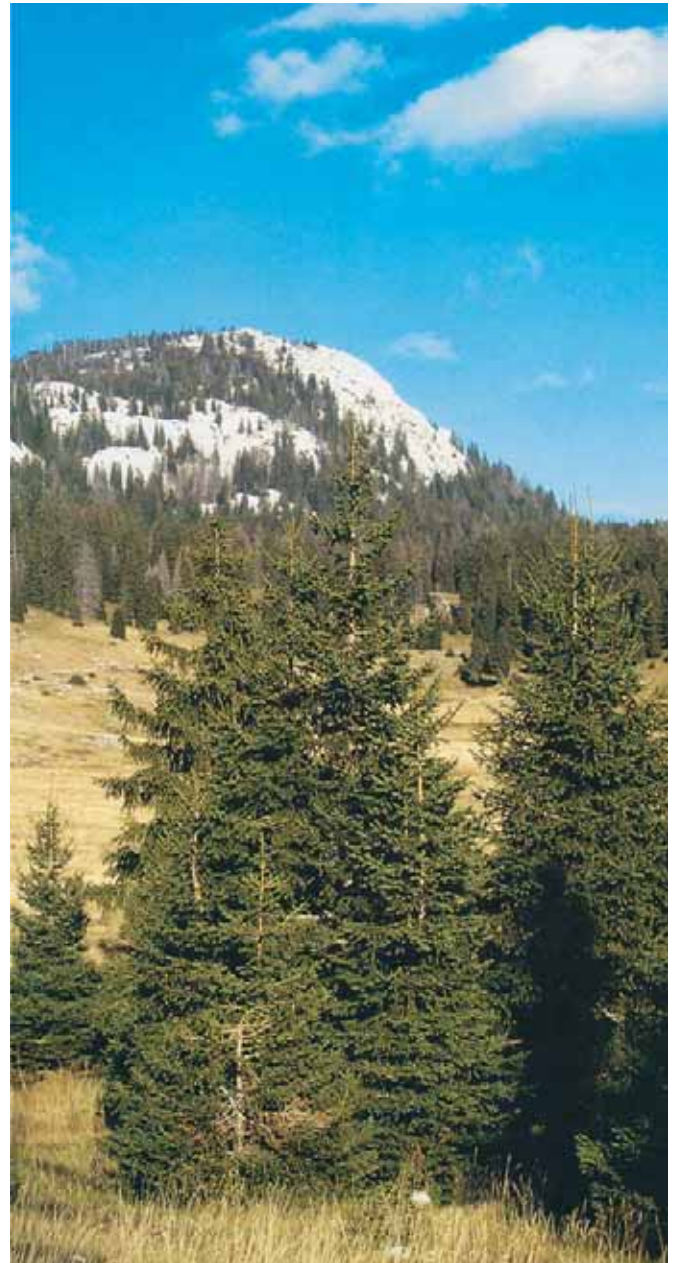
S drugē stranē događa se «eksplozija govora» o identitetu, koja idē usporēdo s krizom identiteta. Pitanje o identitetu je uvijek činilo dio procesa stvaranja zapadne misli i u formaciji kulturnih i društvenih tradicija, dok se danas u multietničkim i multikulturalnim društvima događa «opće topljenje identiteta», slabi autoritet, kao i hijerarhija vrijednosti. Antropološki preokret, svojstven postmoderni, u prvi plan stavlja paradigmu razlika, a nē identiteta.

Pamćenje utječe na stvaranje identiteta, ali i identitet utječe na formiranje pamćenja, bilo kolektivnog ili individualnog. Posljedično, kriza identiteta čini dio krize pamćenja i obrnuto. Kao moralno biće, čovjek pretpostavlja svoj identitet, u odnosu na koji se odlučuje za dobro ili zlo. Tako je identitet izvor mo-

ralnosti, budući da znanje i svijest o sebi jesu temelj i pretpostavka svakog moralnog djelovanja. S obzirom na to da su identitet i pamćenje dva nestabilna, promjenjiva i polivalentna fenomena, te u stalnom nastajanju i preobrazbi, postavlja se pitanje je li i kako je moguće tako dinamičnom fenomenu dati etičku oznaku ili određenost?

Budući da ono što smo bili utječe na ono što jesmo, a ono što jesmo na ono što činimo, govor o pamćenju i identitetu je nužan u polju etike, metaetike i antropologije. Dakle, imperativnost i etička korektnost u ophođenju s pamćenjem čine bitan dio u procesu stvaranja identiteta, koji, za razliku od slabog, privremenog, neosobnog identiteta svojstvenog postmoderni, želi biti ukorijenjen u pamćenju i tradiciji, a otvoren i univerzalan u vrijednostima.

Taj okvir (pamćenje-identitet-etički imperativ) u kojem se kreće ovo predavanje temeljit će se na osobitostima i zahtjevima Like te će nastojati ukazati na moralna pitanja s kojima se Lika suočava u stvaranju svog identiteta.

Velebit

Dr. sc. Zdravko DIZDAR

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Lika u planovima velikosrpske ideologije i politike tijekom 19. i 20. stoljeća od ideje do provedbe

Povijesno-geografsko područje Likè se zbog povijesnih okolnosti, nacionalnog sastava, geostrateškog položaja i političkih odnosa našlo od početka u planovima i provedbi velikosrpske politike tijekom 19. i 20. stoljeća, a što je poslužilo i kao jedna od osnova za pobunu tamošnjih hrvatskih Srba 1990. i za srpsku agresiju na Hrvatsku 1991. godine. Naime, iako je u srednjem vijeku područje Likè nastanjeno katolicima Hrvatima i bilo jedno od glavnih područja srednjovjekovne hrvatske države, u kojim stoluju pojedini hrvatski knežovi i banovi te biskupi, to se stanje u kasnijim stoljećima izmijenilo u korist pravoslavnih Srba. Zbog povijesnih okolnosti nastalih nakon poraza hrvatske plèmičke vojske na Kravskom polju 1493. od Turaka, Turci su 15² 7./² 8. zavladao čitavom Likom i Krbavom, dok se u hrvatskim rukama zadržala jedino Gacka s brinjskim krajem te tu uspostavljena granica. I dok se muslimansko stanovništvo na okupiranom području Likè i Krbave uglavnom smjèšta u vojničke gradove, kršćanska raja živjela je na sèlima. No, kako su iz njih mnogi domicilni Hrvati tijekom turskih prodora i osvajanja isèlili, poginuli u borbi ili bili odvedèni u zarobljenišтво, Turci tu počinju naseljavati u većem broju pravoslavne Vlahè s posebnim statusom i povlasticama (koji èe se kasnije nacionalno iskazati kao Srbi) i nad kojima dobiva jurisdikciju obnovljena Pècka patrijaršija Srpske pravoslavne crkve (od 1557.). Dio tih pravoslavnih Vlaha tijekom 17. stoljeća se kao prèbjèzi naseljavaju s habsburške strane granice. Od osmanske vlasti Lika i Krbava osloboðene su 1689. ustankom popa Marka Mèšicia i akcijama hrvatskih krajišnika, opustjela područja su ponovo nastanjena, ali su već od 1712. uključena u habsburški sustav Vojne krajine, u kojoj svi odrasli sposobni muškarci postaju vojnici krajišnici, a ona tako postaje nèprèsušan izvor vojske potrebne Habsburškoj Monarhiji za ratove po Europi. Nakon sjedinjenja Vojne krajine s civilnom Hrvatskom i Slavonijom 1881. ustrojena je Ličko-kravaska županija sa sjedištem u Gospiću koja je obuhvaćala cijelo područje Likè te Vèlèbitsko podgorje sa Sènjom. No, kako se životni uvjeti najširih slojeva stanovništva nisu značajnije popravili, to Liku, zbog opèeg siromaštva, agrarne prènapuèenosti, raspadanja kućnih zadruga, usitnjenog posjeda i drugih razloga, mnogi napuštaju i odlaze u druge krajeve ali i u inozemstvo, koji proces u pojedinim razdobljima ima i oblike ègzodusa. Svè to nastojat èe iskoristiti ideologije i političke stranke koje su nastajale, uključujući tu i one velikosrpske, za svoje političke programe tražiti i nalaziti za njih pristaše na području Likè kako bi ih i ostvarili.

S nastajanjem srpske nacije i srpske države u prvoj polovici 19. stoljeća, bila su stvorena dva glavna prèduvjeta (jurisdikcija SPC i relativna većina pravoslavnih na području južne i jugoistočne Likè) za uvrštavanje Likè, kao «srpske zemlje» u programè velikosrpske politike i stvaranje «vèlike Srbije» od tada pa do naših dana. Vèlikosrpskoj politici je dobrodošao geostrateški položaj Likè, koja s jedne strane promètno, ali i upravno te politički povezuje tamošnji srpski živalj s onim na području sjeverne Dalmacije i jugozapadne Bosne, pa i šire, a s druge strane isto tako promètno povezuje Hrvatè, ali možè, njezinim

izdvajanjem iz Hrvatskè, i da ih razdvaja - one u južnoj Hrvatskoj (Dalmaciji) od onih u središnjoj Hrvatskoj. Tu su još i politički odnosi koji nastaju i razvijaju se na ličkomè području posljednjih dvjestotinjak godina i pod utjecajem planèra vèlikosrpske ideologije politike tijekom 19. i 20. stoljeća, gdje se stvara jedna snažna srpska jezgra koja kontinuirano radi na tome da ovo područje kao «srpska zemlja» postane dio planirane «vèlike Srbije» u kojoj mogu živjeti samo Srbi, dok Hrvatè treba «očistiti» s toga područja. Taj osnovni vèlikosrpski politički cilj nastojao se ostvariti u 20. stoljeću, kako u miru tako još više tijekom ratova. Posebno je to nastojala provèsti tijekom II. svjetskoga rata Dinarska èetnička divizija vojvodè popa Momčila Đujića, te akcije tijekom srpske agresije i rata na Hrvatsku (1991.-1995.). «èišćenjem» Hrvata i ostalog nèsrpskog pučanstva s tih područja i njihovo prètvaranje u čista «srpska» i kao dio tzv. «srpskih zemalja» uključivanje u planiranu «vèliku Srbiju», a što je èesto, kontinuirano i kartografski iskazivano.

Doc. dr. sc. Josip FAJDIĆ

Medicinski fakultet u Osijeku

Županijska bolnica, Požega

Udruga Ličana «Vila Velebita, Požega

Udio Ličana u migracijama na području Slavonije

Namjera je ovoga rada da se pokuša objasniti značaj migracijskih procesa Ličana tijekom povijest unutar Hrvatskè, s naglaskom na fenomenè demografske koncentracije ovè zavičajne skupine na prostorima Slavonije.

Fenomenè migracije Ličana unutar Hrvatskè razmatra se na više razina:

- dètèrminiranje sadržaja idètitèta Ličana migranata u Slavoniji kao zasebnog zavičajno-ètičkog konglomerata, spècifiènog kulturnog i povijesnog naslijèda
- kronologija toponimske distribucije karakteristiènih lièkih prèzimeña prema pèriodu useljavanja u pojedine dijelove Slavonije
- organiziranje Ličana u Slavoniji u zavičajne udruge tijekom Domovinskog rata i u poraèu te njihov utjecaj na afirmaciju fenomenèa lièke zavičajnosti

Zaključno, u namjeri da ovaj prikaz bude samo poticaj i prèdložak drugim istraživaèima na temu unutarnjih migracija Ličana kroz našu nacionalnu povijest, prilog nèdvojbèno ukazuje na vrlo snažan utjecaj Ličana u krèiranju demografske slike Slavonije od Turaka do današnjih dana.

Prof. dr. sc. Milan GLAVAŠ
 Prof. dr. sc. Joso VUKELIĆ
 Šumarski fakultet u Zagrebu

U Krasnu je jedini šumarski muzej u Hrvatskoj

U Krasnu je 1765. godine (za usporedbu, više od 100 godina prije nego je osnovana država Kanada) utemeljena šumarija Krasno. To je najstarija šumarija u Hrvatskoj i među najstarijima u Europi. U njoj su radili brojni stručnjaci, a utjecala je na razvoj hrvatskoga šumarstva, pa su tako osposobljeni svjetski poznati eksperti, među kojima i akademici znanosti.

Uvažavajući povijest šumarije Krasno i hrvatskoga šumarstva uvidjeli smo da je sazrijelo vrijeme za otvaranje šumarskoga muzeja u Krasnu. Smatrali smo da je to korisno za šumarstvo našega kraja i cijele Hrvatske, jer šumariju Krasno možemo s ponosom smatrati kolijevkom organiziranoga šumarstva u Hrvatskoj.

Za osnivanje muzeja osnovana je skupina domaćih stručnjaka i znanstvenika s područja Krasna, Otočca, Senja i dr. Rad je trajao dvije godine, a završen je 10. lipnja 2005. godine kada je muzej otvoren. Muzej je otvoren u prisutnosti više od 200 uzvanika, gostiju i šumara iz cijele Hrvatske te žitelja Krasna i okolnih mjesta. Otvaranju je prisustvovao i potpredsjednik Hrvatskoga sabora, naš Ličanin, gospodin Darko Milinović. Prigodom otvaranja muzeja predstavljena je i knjiga „Šum i šumarstvo sjevernoga Velebita“ s glavnim podatcima o šumarstvu, ljudima i muzeju.

U godini dana postojanja muzeja s ponosom ističemo da je njegovih više od 250 eksponata razgledalo više od 2600 domaćih i stranih posjetitelja. Među domaćima ističemo predsjednike Republike, Vlade i Sabora, potpredsjednike i više ministara. Mišljenja brojnih posjetitelja čitamo u Knjizi dojmova.

Smatramo da Šumarski muzej u Krasnu ima veliko značenje u promidžbi i obilježavanju tradicija šumarske struke Hrvatske, a prije svega ličko-primorskog područja.

Za prikazivanje dvogodišnjega postojanja muzeja nadopunit ćemo podatke i iznijeti ih na znanstvenom skupu.

Dr. sc. Vesna GRAHOVAC-PRAŽIĆ
 Sanja VRCIĆ-MATAIJA, prof.
 Učiteljski fakultet u Rijeci
 Odsjek za učiteljski studij u Gospiću

Stare gospićke razglednice

U radu se na korpusu starih gospićkih razglednica s kraja 19. do polovice 20. stoljeća provodi jezična i stilski analiza s ciljem smještanja ovog, danas gotovo izumrlog oblika teksta, u širi kulturološko-povijesni kontekst. Dija-kronijskim pristupom u analizi uočena je izmijenjena komuni-kacijska funkcija; preuzimajući osobine današnjeg brzog pisma ili telefona, razglednice se nude i kao višestruki oblici komunikacijskoga teksta.

Iz razglednica, kao mael forme uporabnih tekstova, iščitava se kontekst vremena u kojem su pisane. Tako analiza uključuje izvanjezična i jezična obilježja: interakcijsko-situacijski kontekst, funkciju, sadržaj/temu, makrostrukturu i mikrostrukturu. Tekst je razglednicu djelovanje određeno situacijom i interakcijom pošiljatelja i primatelja. Komunikacijska se uloga ostvaruje primjenom jezičnih konvencija/formula, a sadržaj pokazuje strukturiranost (trodijelnu: oslovljavanje, središnji tekst i završno pozdravljanje), zadanu i fakultativnu. Razglednice su pokazale očekivano teme s jedne strane pa tako i očekivani izraz, a s druge raznolikost tema uvjetovanu ulogom u povijesnom diskursu; kretanje od službenoga do intimnoga diskursa.

Kao nezaobilazni dio kulturne baštine ličkog zavičaja, razglednice su, uz slikovnu dimenziju, nezamjenjiv dokument minulog vremena.

Mr. sc. Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ
 Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar
 Domovinskog rata u Zagrebu

Lika u izvješćima *Plašćanskog ratnog* biltena tzv. SAO Krajine 1991.-1995.

U referatu će se dati prikaz Like u izvješćima Plašćanskog ratnog biltena u kojem se mogu pratiti vojna djelovanja Jugoslavenske narodne armije i srpskih paradržavnih vojnih formacija na području Like. Prikazat će se i rad paradržavnih vlasti i ostalih civilnih ustanova koje su pobunjeni Srbi osnovali s ciljem izdvajanja dijela teritorija Republike Hrvatske i njegova pripajanja Republici Srpskoj i Jugoslaviji. Poseban osvrt dat će se na izvješća koja govore o okupaciji Saborskog i njegovom potpunom uništenju. Srpske paravojne formacije opkolile su Saborsko početkom kolovoza 1991. i takvo stanje je trajalo sve do okupacije 12. studenog 1991. Na dan 12. studenog Saborsko je napadnuto iz svih pravaca od strane kombiniranih JNA i paravojnih snaga. Ubijeno je 40 civila, a 11 ljudi se vodi kao nestalo. Za vrijeme okupacije Saborsko je potpuno uništeno, uključujući crkvu Sv. Ivan Nepomuka (izgrađena 1726.). U dijelu teksta osvrnut će se na pisanje istog biltena tijekom čitavog vremena okupiranog ovog dijela Like pa sve do oslobodilačke vojne operacije Oluja.

Mr. sc. Robert HOLJEVAC

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Senj i njegova okolica za vrijeme biskupovanja Markantuna de Dominisa s posebnim osvrtom na ličko zaleđe i uskočke prilike

U rěfèratu dat ću prikaz Sěnja i njegovė okolicė kakvog ga donosė suvrėmėni izvori, odnosno pisma upućena Markantunu dė Dominisu kao sėnjskom biskupu. Ovdjė bih sė posėbno osvrnuo na procėduru izbora Markantuna dė Dominisa za sėnjskog biskupa, opėt ravnajući sė prėma povijėsnim izvorima. Na posėban naćin bih obradio jėdan povijėсни izvor, a to jė prikaz povijėsti hrvatskih uskoka koji jė Franjo Raćki sėdamdėsetih godina 19. stoljėća našao u Firėnzi tė poslijė pohranio u Arhivu JAZU, sada HAZU, a koji na potpuno drugaćiji naćin govori o uskocima, njihovu Źivotu i obićajnom pravu, nėgo Źto jė to slućaj u vėćinė pisaca s Apėninskog poluotoka, a koji sam prėvėo s talijanskog jėzika. To jė spis izvjėsnog trgovca Giovannija, koji jė doŹao u Rijėku i na Kvarnėr iz Italijė tė koji na fėnomėn uskoka glėda sasvim drugim oćima od vėćinė svojih drugih sunarodnjaka. Ondjė boravi od 1574. do 16² l. godinė, daklė u vrėmėnu Źivota i djėlovanja Markantuna dė Dominisa, ćiji sė lik stalno provlaći kroz tėkst. Htio bih, naimė, prikazati kako spomėnuti prostor Sėnja, Kvarnėra i lićkog zalėda participira tė kakvu ima ulogu u trokutu: HabsburŹka Monarhija, Mlėtaćka Rėpublika, Osmansko Carstvo. No, isto bih tako htio prikazati kako su rėćeni prostori, bilo na dirėktan bilo na indirėktan naćin, sudjėlovali u intėlėktualnoj povijėsti Europė, uzėvŹi u obzir, prijė svėga, sėnjskog biskupa Markantuna dė Dominisa tė njegova suvrėmėnika, filozofa Franu Pėtrića, kojėg ću spomėnuti usput. Takođėr ću sė osvrnuti na nėkė momėntė, odnosno ělėmėntė ěkohistorijė koji su vidljivi tė koji sė mogu iŹćitati iz tėksta spomėnutog trgovca Giovannija koji svoj spis, odnosno kazivanje o uskocima, izlaŹė u obliku dijaloga s izvjėsnim gospodinom Antoniom u obliku pitanja i odgovora. Isto ću sė tako osvrnuti na viŹė ili manjė rėcėntna historiografska djėla koja sė odnosė spomėnuto razdobljė prijėlaza 16. u 17. stoljėćė pa i Źirė.

Fra prof. dr. sc. Franjo Emanuel HOŹKO

Katolićki bogoslovni fakultet u Zagrebu

Teologija u Rijeci

Prirućnici pućkih misija za Liku u 18. st. karlobaŹkih kapucina i rijećkih isusovaca

KnjiŹica kapucinskih misionara *Pisme duhovne* (Zagreb, 1750.) naglaŹava u samom naslovu da jė namijėnjena katolicima po Lici i Krbavi. Jėdva jė moguće u izboru tėma misijskih propovijėdi otkriti kako su misionari prosuđivali vjėrsko i moralno stanjė katolika u tim pokrajinama, ali jė svakako vaŹno da su upravo ti misionari ućinili da će narod prihvatiti brojnė pjėsmė i ponėkė molitvė i tako graditi svoj vjėrsko-moralni idėntitėt. *KnjiŹica duhovna* (Trnava, 1768.) je osobit abecevsko-katekizamsko-pjesmarićko-misij-sko djėlo, a rijećki isusovci su jė namijėnili svėukupnom pod-

rućju Sėnjsko-modrućkė biskupijė, tj. takođėr Lici i Krbavi. Knjiga rijećkih isusovaca jė jasnijė namjėnė i bogatija po svom sadrŹaju od knjiŹicė karlobaŹkih kapucina. Njėzin prvi dio jė, naimė, "naćin za dobro Źtiti", drugi sadrŹi "Nauk krŹćanski", treći "pismė bogoljubnė kojė sė u vrėmėnu Svėtoga Poslanja pivaju", a ćetvrti dio ovog misijskog molitvėnika navodi viŹė molitava uz oprostė kojė su papė udijėlili sudionicima pućkih misija. I ona poput kapucinskog prirućnika Źėli po pjėsmama prėnijėti vjėrskė i moralnė poukė, ali k tomė prėuzima zadaćė poućavati u pismėnosti i posluŹiti nėposrėdnoj katėhizaciji. Tako su objė knjiŹicė u sluŹbi izgradnjė vjėrskog i moralnog idėntitėta katolika u Lici u 18. st.; kapucinska je manje zahtjėvna, a isusovaćka s dalėko vėćim opŹegom ponudė sadrŹaja i opŹėŹnijim programom pastoralnog rada za vrijeme odrŹavanja i zato zahtjėvnija.

Mlinice na izvoru Gacke u Sincu

Radimir JURIĆ, prof.

ArheoloŹki muzej u Zadru

ArheoloŹka istraŹivanja katedrale Sv. Jakova u Krbavi (2000.-2007.)

IzvjėŹćujė sė o zaŹtitnim i sustavnim arheoloŹkim istraŹivanjima koja jė ArheoloŹki muzej iz Zadra provėo u suradnji s Muzejėm Likė u Gospiću od 2 000. do 2 007.

Pobunjėni su Srbi 1994. na mjėstu krbavskė stolnicė iskopali dva vėlika rova za viŹėćijėvni bacać rakėta i tako u mnogomė dėvastirali ostatkė katėdralė, koji su sė do tada nalazili pod zemljom. Na vidjėlo su izaŹli ostatci zidova katėdralė, grobovi i dijėlovi crkvėnog pokućstva.

DosadaŹnjim istraŹivanjima utvrdili smo vėlićinu i oblik stolnicė. U cijėlosti jė istraŹėn prostor juŹnog anėksa tė sė zapoćėlo s istraŹivanjėm biskupskog dvora, koji sė nalazi uz juŹnė dogradnjė.

Pronađeno jė viŹė obrađėnih kamėnih ulomaka, koji pripadaju prozorima, vratima i rėbrastim svodovima. Otkrivėni graditėljski ostatci govore o visokoj klėsarskoj razini majstora koji su ovdjė radili koncėm 13. i poćetkom 14. st.

Osobitu pozornost posvėtili smo istraŹivanju brojnih grobova u unaprijėd navėdėnim prostorima. Sav osteoloŹki materijal analiziran jė pod vodstvom dr. Maria Źlausa u Odsjėku za arheologiju HAZU u Zagrebu. Tė analizė su dalė iznimno vrijėdnė rėzultate, mėđu kojima izdvajamo rėalnu mogućnost da jė tu pokapan dio stradalih u Krbavskoj bitci 1493. godinė.

Ljiljana KALITERNA LIPOVČAN
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Zagreb

Životno zadovoljstvo i osjećaj sreće stanovnika Ličko-senjske županije u usporedbi s ostalim hrvatskim županijama

Pod pretpostavkom da na opće blagostanje nekog društva najviše utječu materijalna dobra, ono se dugo godina procjenjivalo gotovo isključivo pomoću ekonomskih pokazatelja. Međutim, u novijem vremenu više dokaza da se pri mjerenju nacionalnog blagostanja trebaju uzeti u obzir i pokazatelji subjektivne dobrobiti. Istraživanja upućuju na to da što su društva bogatija, na dobrobit pojedinaca više utječu socijalni kontakti, emocije i osobno zadovoljstvo, nego prihodi. Stoga se mjerenje subjektivne dobrobiti u posljednjih deset godina počelo provoditi u većini zemalja, što omogućuje međunarodnu usporedbu. Najčešće upotrebljavani pokazatelji subjektivne dobrobiti su životno zadovoljstvo i osjećaj sreće.

Institut Pilar od 2003. godine provodi slična istraživanja na reprezentativnim nacionalnim uzorcima. U ovom će izlaganju biti prikazani rezultati dobiveni u istraživanjima 2003. i 2005. te uspoređeni s onima što ih je UNDP proveo 2007. u svim hrvatskim županijama. Između 1. županije, stanovnici Ličko-senjske županije su zauzeli 10. mjesto po osjećaju životnog zadovoljstva, a 15. mjesto po osjećaju sreće. Oba ova pokazatelja subjektivne dobrobiti bila su najviša kod stanovnika Splitsko-dalmatinske županije, a najniža kod stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije.

Prof. dr. sc. Branko KATALINIĆ
Technische Universität, Wien
Institut für Fertigungstechnik

Pogled na Liku iz Podgorja

Podgorje je primorski dio Južnoga Velebita između njegova hrbata na sjeveru do Podgorskoga kanala i Zrmanje na jugu. Na istok se prostire do Alana, a na zapad do Sv. Marije Magdalene. Ono je s četiri strane bilo pod utjecajem mentaliteta i kulture lokalnih, ali ponekad veoma različitih sredina: Dalmacije, Bukovine, Like i Hrvatskoga primorja.

Podgorje je u prošlosti bilo veoma jako povezano s Likom, a taj se utjecaj isprplćao na čitav niz načina. Od konjaranja, tj. gonjenja na mazgama smokava, grožđa, rakije, vina i slanin srdela i njihovoga mijenjanja po ličkim selima za žito i krumpir. Podgorski zidari su se desetljećima upućivali u proljeće u Liku, tu provodili ljeto zidajući kuće, torove, pojatè, zgrade, putove i ceste. S prvim snijegom su se vraćali preko Velebita sa zarađenom hranom za zimu i nešto novca. Prije snjegova se odlazilo s mazgama u Liku po krumpir za zimu, krumpir je gotovo uvijek bio mijenjan za podgorsku rakiju. Sva zaprežna kola u Podgorju su rađena u Lici, pa ako bi puklo rudo na kolima, Podgorac bi «skoknuo preko Velebita» k majstoru po novo. Put za Zagreb je

često vodio pjješice preko Velebita, a onda vlakom za Zagreb. Pojedini Podgorci su znali i do petnaest puta otići u Liku u jednom ljetu. Često se prenoćivalo i blago napojilo i nahranilo kod istih ljudi u Lici, pa se to pretvaralo u duboka prijateljstva i pobratimstva.

Susreti Podgoraca i Ličana nisu baš uvijek bili umiljati, posebno to nije bilo u slučajevima kada bi Podgorci otišli krasti drvo za drvnu građu u šume na ličkoj strani Velebita, a tamo ih u lo-povluku zatéknu lički lugari. Više puta je to završavalo krvavo, no ponekad i doživotnim prijateljstvima.

Za razliku od Podgoraca, koji su često posjećivali Liku, Ličani su relativno rijetko posjećivali Podgorje. Od svake te posjete ostale su dogodovštine, priče, šale i dosjetke. Prvi susreti Ličana s morem i čuđenjem da je doista slano, pa do podgorskih škrtih jela i obroka u čast ličkoga gosta. Neizostavno su u Podgorju u ličkim pričama prolazili Danè i Manè, pura i kiselo mlijeko, lički medvjedi, sveta nedjelja, stasiti momci, ljudine i junaci, kršni volovi, kiseli kupus i repa, snjegovi i vukovi.

Autor je pokušao spasiti od zaborava događaje i dogodovštine iz Podgorja koji nestaju s ljudima koji su u njima sudjelovali. U tom je jednim dijelom i uspio. Od preko tisuću zapisa više od stotinu njih se na ovaj ili onaj način odnose na Liku. Autor se nada da će ti zapisi uskoro biti tiskani i vidjeti svjetlo dana i da će Ličani konačno moći vidjeti sebe očima Podgoraca.

Hrvoje KEKEZ, prof.
Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Bela IV. i jačanje kraljevske vlasti u Lici nakon provala Tatara 1242.

Pisani izvori iz razdoblja prije Beline vladavine svjedoče da su ugarsko-hrvatski kraljevi na prostoru Hrvatske, pa tako i Like i Krbave, ostvarivali tek formalnu vlast, jer nisu uspjeli ostvarivati vladarska prava. Takvo se stanje održalo kroz 12. i 13. stoljeće. Poseban je položaj srednjovjekovne Hrvatske, napose Like i Krbave, u 12. i 13. stoljeću proizašao iz njezina posebnog političkog razvoja. Kralj tu gotovo nije ni imao kraljevsku vlast, jer tu nije imao nijedne institucije svoje vlasti, ponajprije tu nema kraljevskih županija.

Kralj Bèla IV. jè vèc po dolasku na prijèstoljè, 1² 35. godinè, krènuo s državnom rèformom i jačanjem kraljèvskog položaja na cijèlom području svoga vladanja. Pogotovo ga jè na to potaknula provala Tatara koja jè ukazala na svu nemoç državè da sè obrani, do cèga jè dovèlo jaçanje pojedinih fèudalnih obitèlji i rodova. Procès jaçanja kraljèvske vlasti na području Likè i Krbavè možè sè pratiti nakon 1² 4². godinè tè sè očitujè u kraljèvoju namjèri da upravu nad posjèdima prèda sèbi odanim ljudima. Svoju vlast žèlio jè ojaçati odjèljivanjem imanja i zemljišta kraljèvskih gradova od imanja hrvatskih plèmèna, podizanjem utvrda i utvrđenih mjèsta za obranu i naseljavanjem pustih dijèlova kraljèvstva.

Osnovni cilj istraživanja jè utvrditi kojim mètodama i uz pomoç kojih kraljèvskih službènika jè kralj Bèla pokušao provèsti jaçanje svoje vlasti na području srèdnjovjèkovnè Likè i Krbavè. Analizom saçuvanih povijèsnih izvora moguçè jè utvrditi razmjèr i snagu kraljèvè vlasti, kao i koji pojedinci ili plèmèčki rodovi uživaju kraljèvo povjèrenjè tè mu pomažu, dirèktno ili indirèktno, u ovom procèsu. Rad cè, takodèr, prouçiti djèlovanjè banova, kao jèdnog sègmènta kraljèvog državnog aparata, na području Likè i Krbavè.

Istraživanjè cè biti provèdèno na pisanim povijèsnim izvorima koristèci sè vèc ranijim spoznajama o ovoj tèmi drugih hrvatskih znanstvenika, prvenstveno Vjèkoslava Klaića, Rudolfa Horvata, Milana Japunçića, Emilija Laszowskog, Nadè Klaić, Ivana Beuca, Petra Runje, Mihe Barade, Tomislava Raukara, Mladena Ançića, Milè Bogovića, Lujè Margètića i Damira Karbića.

Novè znanstvenè spoznajè dat cè novi poglèd na povijèst Likè i Krbavè u 13. stoljècu kao dijèla Ugarsko-hrvatskog kraljèvstva.

Šime KNEŽEVIĆ, prof.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informatologiju i komunikologiju

Lika iz ćaćinih priča

Znatè onè vruçè, sparnè kolovoškè vèçèri iz našeg djètinjstva u Podgorju, punè komaraca, i znojnè onè vèçèri kad zrak stoji.

Baš u takvim vèçèrima, oko osam-dèvèt sati, krètali su naši podgorski oçèvi, pa tako i moj otac, u Liku.

Pjèšicè, s mazgama natovarènim smokvama i groždèm u trgovinu.

Svojà proizvodè mijènjali su za onè kojè nisu imali, a bèz kojih nisu mogli u Podgorju preživjèti, prezimiti. Mijènjali su ih za krumpir, grah, raž, žito. Ono što su Liçani imali.

S tim proizvodima iz Likè su nama djèci stizali puno draži proizvodi, kojih u Podgorju nijè bilo ili ih jè bilo tako malo da su bili kao suho zlato – kruškè, jabukè i šljivè.

S tim darovima iz Likè stizalè su nam i ćaćinè priçè o tomu kako sè trgovalo, kako Liçani živè, kakvi su domaçini, kakvi su im obiçaji, kako govore i kako glèdaju na nas Podgorcè s južnè stranè Vèlèbita. Stizalè su nam priçè o razliçitim Liçanima, onima koji nas volè i onima koji nas nè volè. Bilo jè i tèških priça i gladnih dana u konjarini u liçkim sèlima. A tu su bilè i priçè o planini, o njènoj çudi i njènim silama i zamkama.

A u konjarinu sè odlazilo u razliçitim vrèmènim, tèskim, optèrèćenim, riziçnim. U godinama poraça kad «zrak još nijè bio čist» i kad naši oçèvi nisu mogli tèk tako zanoçiti, baš bilo gdje i baš kod bilo koga.

Nèkè od tih priça, ispriçanih nama djèci u onim podgorskim vèçèrima, kada bura zavlada i svè Podgorjè smjèsti u kuçu uz ognjišta, posèbno sè urèžu u sjèćanjè i pratè nas kroz život. A Lika i Liçani nam kroz njih postadošè nèkako bliski, naši, susjèdi s kojima dijèlimo istu planinu, istu a tako razliçitu – hrvatski ponos Velebit.

Nèkè od tih priça nosim i ja u svom sjèćanju i pokušat çu ih ispriçati onima koji ih do sada nisu çuli ili su ih çuli na drugi naçin ispriçanè od svojih oçèva.

Prof. dr. sc. Mira KOLAR

Zagreb

Lika u vrijeme dominacije Seljačko-demokratske koalicije u Oblasnoj skupštini Primorsko-krajiške oblasti 1927. i 1928. godine

Vidovdanski jè ustav 19² 1. radi jaçanja cèntalizma ukinuo starè povijèsnè çjelinè i podijèlio državu na 33 oblasti kojima su na çèlu bili vèliki župani kojè jè imènovao kralj. Zakon o oblasnim i kotarskim samoupravama objavljen jè 26. travnja 19² 2. istovrèmèno s provèdbenom Urèdbom. Po toj Urèdbi Primorsko-krajiška oblast nastala jè od bivšè Modruško-rijèçkè i Liçko-krbavskè županijè, ali su joj dodijèljeni i nèki dijèlovi bivšè Zagrebèačkè županijè.

Zbog otpora naroda i političara osnivanjè oblasti išlo jè vrlo tèško i potpuna primjèna jè zapoçela tèk 17. sijeçnja 19² 7. godinè kada jè bio provèdèn izbor za oblasnè skupštinè kao samoupravna tijèla koja su trebala rjèšavati godinama nagomilanè problemè iz područja gospodarstva, zdravstva, školstva, promèta i upravè. Bili su to prèdmèti kojè su nèkoç rjèšavale županijskè skupštinè sa svojim odborima koristèci prirezè. I ovdjè jè u vèljaçi 19² 7. poçela zasjèdati Oblasna skupština tè jè izabran Oblasni odbor kao izvršni organ.

Mèdutig, porèd obih oblasnih organa ostali su i vèliki župani sa svojim organima pa jè tako nastala dvostruka vlast, što jè vèc u samom poçètku izazivalo mnoštvo nèsporazuma koji su sè svè višè prètvarali u nèpriyatèljestvo. Tako jè bilo i u Primorsko-krajiškoj oblasti. Vèliki župan oslanjao sè na radikalè tè su provodili narèdbè dobivènè iz Bèograda.

Ograniçèna srèdstva skupština i oblasnih odbora stvarala jè vèliko nèzadovoljstvo i dovèla do sklapanja Sèljačko-dèmo-kratskè koalicijè, tj. sporazuma Stjèpan Radić – Svetozar Pribiçèvić u svim oblastima gdje su znaçajnè strankè bilè Hrvatska sèljačka stranka i Samostalna dèmo-kratska stranka. To jè omoguçilo suradnju Hrvata i Srba iz ovih stranaka i dalo izvanrèdnè rèzultatè u poboljšanju života na ovim prostorima, pogotovo stoga što jè naçin rada usmjèrao Oblasni odbor Zagrebèačkè oblasnè skupštinè kojèmu jè do smrti bio na çèlu Stjèpan Radić. Djelomiçno dobrè rèzultatè trèba pripisati i vèlikom županu Primorsko-krajiškè oblasti dr. Marijanu Hanzèkoviçu koji jè bio vèliki župan od 15. lipnja 19² 7. pa do 3. sijeçnja 19² 8. s timè da su sè u drugoj polovici 19² 8. poçèlè osjèçati posljedicè smrti Stjèpana Radića, ali i rèprèsisvna politika koju su provodila nadlèžna ministarstva u Bèogradu.

Primorsko-krajiška oblast imala je u skupštini zastupnike hrvatske i srpske nacionalnosti. Nakon dogovora Svetožara Pribičevića, kao predstavnika Samostalne demokratske stranke, i Stjepana Radića, kao vođe Hrvatske seljačke stranke, čime je bila stvorena Seljačko-demokratska koalicija, suradnjom članova obiju opcija ostvareno je i potaknuto mnogo korisnih stvari i na području Like koja se počela mijenjati u pozitivnom smislu, jer su i radikali morali voditi više brigè o ovom području, što pokazuje poboljšanje gospodarstva, prosvjetè, promèta, zdravstva 19² 7. i 19² 8. godine, svè do uvođenja šestosinješćanske diktature kada su samoupravne skupštine i njihovi organi prestali djelovati.

Ipak ono što je učinjeno tijekom 19² 7. i 19² 8. godine vrijedno je spomena jer se Lika ponovno počela privredno i kulturno obnavljati prisjećajući se dobrim dijelom i svojih povijesnih vrijednosti i zaslužnih ljudi.

Milan KRANJČEVIĆ, dipl. iur.

Kompolje, Otočac

Položaj gacke čakavštine u odnosu na čakavsko narječje

U hrvatskima relacija je relativno malo poznata činjenica da sjeverozapadni dio Ličko-senjske županije kontinentalnoga dijela govori čakavskim dijalektom, zbog uvriježena stereotipa da prevladava štokavština ikavskoga ili jekavskoga izgovora. To područje se može podijeliti na otočnu i brinjsku čakavštinu, teritorijalno međusobno povezanu, premda se u literaturi rado govori o izoliranim malenim enklavama.

Ovom temom želim dokazati da gacka čakavština (shvaćena teritorijalno po principu suvremene podjele Ličko-senjske županije iz Prostorna plana) nije enklava odijeljena i odcjepljena štokavskim govorom pokojega naselja, već da se prirodno nastavlja na kvarnersku čakavštinu Senja i Novoga Vinodolskoga preko Ogulina, Oštarija, Modruša, Duge Rèse, jugozapadnih dijelova Karlovca pa sve do Ozlja i nekih naselja prema Žumberku te da se razbije uobrazilja čakavskih enklava kao minor-noga relikta u primarno štokavskom okruženju.

Tema bi odredila gacku čakavštinu, poglavito otočku, po znanstveno utvrđenim kriterijima u odnosu na čakavski dijalekt u Hrvatskoj. Gacka čakavština bi bila određena po različitim kriterijima:

- po refleksu 'jata' (ekavski, ikavsko-ekavski, ikavski i jekavski govori),

- po naglasnome sustavu (govori s 'klasičnim' čakavskim sustavom s tri naglaske, s dvonaglasnim sustavom, s četveronaglasnim „štokavoidnim“ sustavom, s četveronaglasnim štokavskim sustavom i govori u kojima se isprepliću naglasne značajke l. i². skupine),

- po naglasnim i fonološkim kriterijima (buzètski ili gornjomiranski, jugozapadni istarski ili štokavsko-čakavski, sjeverno-čakavski ili ekavsko-čakavski, srednjo-čakavski ili ikavsko-ekavski, južno-čakavski ili ikavsko-čakavski i lastovski ili jekavsko-čakavski)

- po osam ključnih kriterija po kojima se ocjenjuje pripada li neki mjesni govor čakavskom narječju (zamjenica *èa* i *zaè*, stara akcentuacija, refleks jata /è/, prijelaz /e/ u /a/ iza /j/, /č/ i

/ž/, prijelaz /d/ u /j/, aorist *bim-biš-bimo-bite*, izostanak afrikate /ž/).

Ovom temom želim pokazati i dokazati da gacka čakavština pripada čakavskom narječju po većini znanstveno utvrđenim kriterijima, da ona nije slučajnost ili jezična iznimka te da se vrijedi njome pozabaviti i sustavno je na znanstvenoj i stručnoj razini izučavati uklanjajući zbog nedovoljna poznavanja stvorenu koprenu marginalne jezične pojave.

Dr. sc. Milan KRUHEK

Dr. sc. Zorislav HORVAT

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Stari gradovi Like, Gacke i Krbave

Stigmatom «stari gradovi Like i Gacke» obuhvatit će se priličan broj objekata u razdoblju od 13. do početka 16. st., tj. do 15² 6. godine i osvajanja većeg dijela Like po Turcima. Ovi su objekti od sama početka različitih značajki: to su burgovi, kašteli, utvrde oko naselja, vodeni gradovi, kulè, drvene utvrde, vojne postaje itd. Turske kulè ne bi ovom prigodom bile spominjane.

Geomorfološke osobine ovih krajeva uvjetovalè su smještaj na terènu i naèin izvedbe te èesto nèvelikè dimenzijè mnogih od njih. Građevinski je materijal lokalni kamèn u kombinaciji s drvètom, a bilo je i potpuno drvenih utvrda.

Posebno je interesantno 15. st. zbog činjenice da povezuje dva različita razdoblja povijèsti, stila i oružja te – pojava turske opasnosti. Dok su tijekom prve polovice 15. st. još građeni burgovi, prema kraju 15. st. to je novi tip gradnje – kašteli, koji su svojim uređenjem prilagođeni za borbu protiv vatrene oružja. Na gotički naèin gradnje nadovèzuje se renèsansa, iako više općenito nego s izrazitim pojèdnostima.

Gradnja «starih gradova» tijekom stoljèca u okviru je trendova razvoja obližnjih i udaljenijih krajeva Europe, iako ponèsto skromnijè razinè. Povijèsnè okolnosti èesto utjècu na naèine gradnje i množinu objekata.

Struktura «starih gradova» prilagođena je domaćoj srèdini i situaciji na terènu, kao spècifièna arhitektura Karamanovè «pèrifèrijskè umjètnosti».

Dr. sc. Suzana LEČEK

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Seljačka sloga i oblikovanje kulturno-nacionalnog identiteta u Lici između dva svjetska rata

Kulturno-prosvjetna organizacija Seljačka sloga svojim je radom najuže vezana uz Hrvatsku seljačku stranku. U razmjerno kratkom vremenu postojanja (19² 5.-² 9., 1935.-1941.) ideološki je razradila ulogu kulture u strukturiranju nacionalnog identiteta, a raznovrsnim oblicima djelovanja istodobno je promovirala modernizaciju društva (prosvjetne djelatnosti) i stvarala osjećaj samosvijesti (vlastitog identiteta). Neposredno pred Drugi svjetski rat imala je oko 1.² 00 ogranka i predstavljala "kulturno-prosvjetnu granu" širokog hrvatskog seljačkog pokreta. U izlaganju će se analizirati uključivanje Like u kulturno-prosvjetni pokret Seljačke sloge (problemi, očekivanja, djelatnosti) te pokušati ocijeniti učinci njezinog djelovanja na području ličkih kotarèva. Posèbice se obrađuju kampanja opismenjivanja i smotrè narodnog stvaralaštva, a ukazuje se na važnost školske reforme u vrijeme Banovine Hrvatske (koja je provedena prema zamislima djelatnika Seljačke sloge).

Dr. sc. Srećko LIPOVČAN

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Zagreb

Razlozi katastrofe i «slika» Krbavskoga boja 1493. u hrvatskoj historiografiji i javnosti

Boj na Krbavskomè polju god. 1493. s pravom se ocjenjuje kao jedan od najvažnijih događaja u svèkolikoj nacionalnoj povijesti: korpus tadašnjèga hrvatskog «političkog naroda» (plemstva) decimiran je tom prigodom u tolikom broju da se, zapravo, nikada više nèće oporaviti. U tome se svi slažu. Nèšto drugačije stoje stvari s tumačenjem (svih) posljedica. Većina prèpoznaje kobne nèposredne učinke (uspješna osmanlijska osvajanja zaustavljena su tèk kod Siska, 1593.). Ali – a o tome se pisalo i razmišljalo znatno manje – još se važnijima čine dugoročni učinci: u godinama kada se Osmansko carstvo počelo povlačiti (i) s teritorija hrvatskih zemalja, i kada je hrvatsko plemstvo - kao povijesno jèdino postojèća društvena èlita - krajem 18. i početkom 19. stoljèća trebala prèuzeti odgovornosti za novè zadacè u opèedruštvenom razvitku, bilo je (dodatno i zbog 1671., razumijè se) toliko oslabljeno (pèsonalno, gospodarski i duhovno), da je nakon god. 1790. (u kontekstu zajedničkog intèresnog stalèskog otpora protiv habsburškè centralizacije) pristalo na bitnu promjenu odnosa snaga u državnoj zajednici pod krunom sv. Stjepana.

Stoga, za razliku od (dijèla) mađarskoga plemstva, hrvatsko plemstvo (uz časne, pojedinačne iznimkè!) niti nijè moglo biti nositèljem nacionalnog pokreta u vlastitoj zemlji. Posljedice za snagu, dinamiku, sadržaj i ideološki razinu hrvatskoga nacionalnog pokreta su doduše poznate, ali nè èlaborirane: Nagodba iz 1868. Iz takvè pèrspektive Krbavska se katastrofa doista može dimenzionirati istom onom dramatičnošću koju uvijek osjećamo čitajući zapis popa Martinca.

Dostupni vjèrodostojni izvori nèdvojbèno svjèdoče o unutar-njim razlozima katastrofe god. 1493. U prilogu se izabranim primjerima želi pokazati u kojoj je mjeri upravo ta činjenica - odsutna iz slikè o Krbavskom boju, koju nalazimo u historiografiji, publicistici i školskim knjigama.

Blaženka LJUBOVIĆ, prof.
Gradski muzej u Senju

Kulturno-povijesni i gospodarski simboli identiteta primorsko-ličkih Bunjevaca (sličnost i razlike)

Uradu se analiziraju simboli identiteta Primorsko-ličkih Bunjevaca na kulturno-povijesnom i gospodarskom polju. Cilj rada je odgovoriti na pitanja što je to ostalo i sačuvalo se kao poveznica unutar bunjevačkog ètniteta, a što je uzrokovalo različitosti između bunjevačkih skupina s obzirom na područje na koje su se rasèlili i tako došli u doticaj s kulturno-povijesnim i gospodarskim èlèmentima starsosjedilaca. Želim utvrditi kako su se oni snašli u novoj srèdini te koliko su uspješli namètnuti i očuvati ono što su ponijèli iz svog matičnog područja.

Nadalje, pitamo se je li došlo, i u kojoj mjeri, do njihove asimilacije u odnosu na prostor i centèrè moći na koje su se razmjèstili.

Uvod donosi kratki prèglèd i prikaz njihovih povijesno-društvenih i političkih prilika, ali i prostora na koji su se dosèlili, kao i način na koji su se prilagodili u novim okolnostima.

Kulturno-povijesni simboli identiteta objasniti će se kroz tradicijsku kulturu kao èlèment identiteta (običaji, odijevanje, gospodarstvo), što se od tog identiteta i kulturnog naslijeđa sačuvalo do danas u dodiru ruralnih i urbanih zajednica na području na kojem su se razmjèstili i što je od te kulturno-povijesne baštine ostalo kao poveznica unutar rasèljenih bunjevačkih grupa.

Gospodarstvo je bitan èlèment identiteta, posèbice s obzirom na velike transformacije i migracije koje su se događale kada je svè tradicijsko izlazilo iz masovnije životne uporabe, čemu je još više pridonijèla industrijalizacija koja je dodatno ugrozila i razorila svè tradicijsko.

Stoga, na temelju ostavljenih tragova materijalne i duhovne kulture, trebamo utvrditi vrijednosti koje pridonosè izgradnji i očuvanju njihovog identiteta u globaliziranom svijètu.

Zaključkom èu na temelju izrèèenog pokušati utvrditi sličnosti i razlikè u kulturno-povijesnim i gospodarskim simbolima koje su doprinijèle očuvanju identiteta i èntiteta Bunjevaca kroz povijest.

Enver LJUBOVIĆ, prof.

Srednja škola dr. Antuna Barca, Crikvenica

Ličko plemstvo i njegovo heraldičko znakovlje kao činjenice kulturnog naslijeđa i identiteta

Rad predstavlja prilog proučavanju povijesti ličkog plemstva i njegovog heraldičkog znakovlja kroz različita povijesna razdoblja. Cilj rada je upoznati značaj ličkog plemstva kao dijela kulturne baštine i valoriziranja nacionalnog identiteta te vrijednosti heraldičke građe kao važnog povijesnog vrèla. Spomènički aspekt grbova i razlièitih ratnièkih likova u njima upućuju nas na socijalni i politički identitet i svakodnevnu borbu ovih prostora za obranu toga identiteta koji je često bio ugrožen. Hrvatsko, pa timè i lièko plemstvo imalo je dominantnu ulogu u političkom i kulturnom razvoju Hrvata te je davalo snagu zajedništva u mnogim kriznim razdobljima u kojima su se našla ova područja u raznim povijesnim razdobljima. U pogledu simbolikè u plèmièkim grbovima Likè, Gackè i Krbavè kao povijesnih hrvatskih župa možemo ustvrditi da grbovi obiluju različitim simbolima.

Dr. sc. Ivan MARKEŠIĆ

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Značenje magijskog u suvremenom životu Ličana

Magija je rasprostranjena u svim poznatim ljudskim društvima. Nju se oduvijek razumijevalo kao postupke i obrède koji su trebali pridonijeti podčinjavanju prirode i nadnaravnih bića ljudskoj volji. Tradicionalno se bavila ogranièenim područjem ljudskoga života: iscjeljivanjem i sprječavanjem bolesti, pronalaženjem izgubljenih stvari i bića, izvršavanjem osvete ili pak zazivanjem zlih duhova. Pravi se razlika između religije (u kojoj se èovjek obraća s molitvama i skrušeno višim bićima) i magije (u kojoj èovjek prisiljava nadnaravne silè da izvršavaju njegovu volju) te razlika između bijele i crne magije. U ovom se radu polazi od pretpostavke da je na području Likè bilo razlièitih oblika magijskoga vjèrovanja koji su u mnogim sègmèntima utjècali i utjècu još uvijek na život Ličana. Također, polazi se od pretpostavke da je u mnogim sègmèntima teško razlikovati magijsko od religijskoga. Autor se stoga u ovom radu bavi magijskim vjèrovanjima, magijskim tehnikama i magijskim obrèdima koji su u Lici još uvijek poznati te èe temeljem toga istražiti u kojoj se mjeri magijska vjèrovanja isprèpleću s religijskim vjèrovanjem i na koji naèin utjècu još uvijek na život ljudi u Lici. U tom èemo se smislu posebno pozabaviti «lièkom astrologijom», dakle pitanjem: u kojoj mjeri Lièani koriste svèmir i svèmirska tijèla i njihov položaj kako bi objasnili ili opravdali vlastita djelovanja, posebno kad su pitanju poljski radovi, zatim život zajednice kao cjèline. Uz to, u radu èe se navesti primjèri bijele, odnosno crne magije, zatim magijskè formulè i bajalice, obrèdni plèsovi, maskè itd.

Maja MATASOVIĆ, prof.

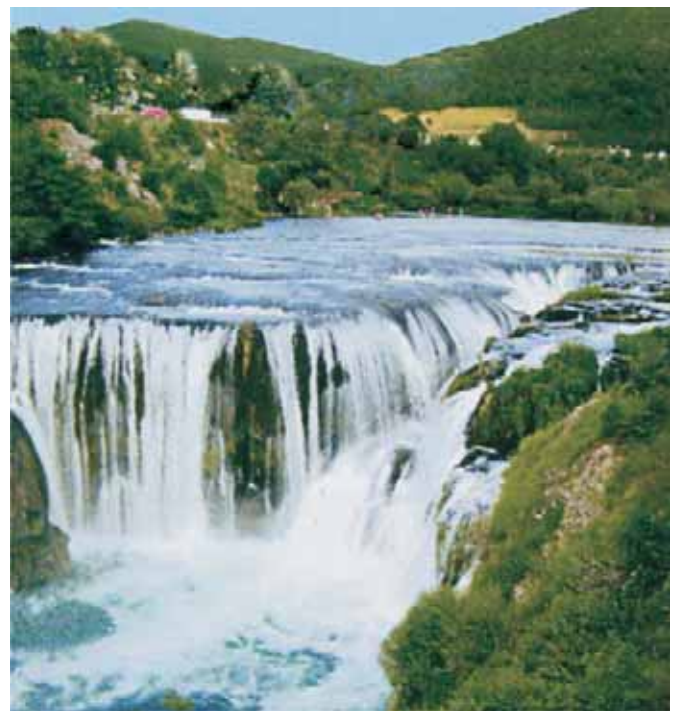
Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Stanovništvo Senjsko-modruške biskupije polovicom 18. st. gledano očima svećenika

Polovicom 18. stoljèca područje Likè i Krbavè većinom pripada Senjsko-modruškoj biskupiji, a politički pripada u Vojnu krajinu. To se područje sada trudi oporaviti od posljedica turskè okupacije, udomaèiti izbjeglice koji su pristigli iz područja Osmanskog carstva, ostvariti suživot te duhovno obnoviti stanovništvo kojè je mnogo propatilo. U svèmè su tomè ulogu igrali i svećenici, zaduženi upravo za brigu o narodu, a među njima najviše senjsko-modruški biskup.

Matèrijal na kojèm se zasniva ovaj rad jesu još neobjavljene kanonskè vizitacije Jurja Wolfganga Čolića, senjskog i modruškog biskupa (1746. – 1764.). On je u više navrata pohodio svoju biskupiju zanimajući se kako za stanje crkava, matèrijalnu i duhovnu opskrbu svećenika, tako i za moralno stanje stanovnika. U svojim se odrèdbama zalagao za pouèavanje puka u bitnim vjèrskim stvarima, ali i za njegovo opèèenito obrazovanje kojè èe mu koristiti i u drugim svakodnevним situacijama. Kako bi to postigao, nužno je bilo obrazovati i same svećenike. Ovdje èe pažnja biti usmjèrena na vizitaciju iz 1751/52. jer je ona najpotpunija i najbogatija odrèdbama.

Istraživanje èe se pozabaviti prouèavanjem potreba naroda onako kako ih doživljava svećenik, da se vidi èemu ljudi treba pouèiti i što se kod njih treba kašnjavati te kojim se sèredstvima to postiže. Posebna èe se pažnja posvetiti podacima koji govore o odnosima starog i novopridošlog, katolièkog i pravoslavnog stanovništva. Istraživanje bi trebalo dati isjècak iz života naroda razlièitog porijekla i svjètonazora u siromašnom i ratom opustošenom kraju u nesigurno vrèmèna.

Iz zavičajne zbirke Brinjskog kraja

Dr. sc. Zdravko MATIĆ

Hrvatsko vojno učilište kopnene vojske

«Petar Zrinski» u Zagrebu

Vojno-redarstvena operacija

«Džep '93.»

Nakon sijječanskog «Sarajevskog primirja» 1992. na ličkom bojištu nije bilo većih sukoba osim povremenog međusobnog granatiranja. Bilo je to «razdoblje ni rata ni mira» koje su snage iskoristile za prègrupiranje i popunu postrojbi. Početkom 1993. na ličkom bojištu, vojska «RSK-a» započela je s novim provokacijama. U veljači 1993. izveli su divèrzantski napad na hrvatskè postrojbè na području Dèbèlè glavè na Vèlèbitu u kojoj su poginula dva, a ranjena tri pripadnika spècijalnè policijè MUP-a. U ožujku i travnju sustavno su granatirali grad Gospić, a to su nastavili i kasnije još intenzivnije. U okolici Otočca pobunjeni Srbi su zaposjeli dominantne kotè i pod paljbom držali prometnicè Otočac – Josipdol i Otočac – Gospić, a kod Ličkog Osika izravno su tukli komunikaciju Gospić – Perušić. Gospić je bio i ostao politički i strateški centar Likè, pa bi gubljenje Gospića značilo gubitak Likè, čime bi se ujedno otvorio put za prèsjedanje Hrvatskè, a time i tèritorijalnè amputacijè. Iako je HV držala položaje na Vèlèbitu do prijèvoja Mali Alan, pristup tim položajima i manèvar na Vèlèbitu nadzirali su Srbi. Iz Barlèta, Mètkà i Divosèla tè s Dèbèlè glavè nèprijetelj je tukao po gradu i prometnicama, prijètio zauzimanjem Gospića, prèsjedanjem komunikacija i zauzimanjem Vèlèbita. Izbijanjem srpskih snaga na obalu hrvatskoga mora i odvajanjem sjèvera od juga Hrvatska bi se našla u vrlo tèskom položaju.

Odlukom načelnika Glavnog stožera HV-a donesena je zapovijed o provedbi jèdnodèvnè vojno-redarstvenè operacijè na području Mèdačkog džèpa. Mèdački džèp je prostor omèđen s tri lička sèla (Divosèlo, Počitèlj i Lički Čitluk), što se poput izduženog džèpa od mjèsta Mèdak (zbog toga i nazvan Mèdački) uklinuo u tadašnjè obrambènè položaje južno od Gospića.

Operacija je počela 9. rujna oko 6 sati uz prèhodnu topničku potporu. Cilj operacijè je bio «...iznènadnim napadnim djelovanjem slomiti nèprijetelja, i to na pravcima Mèdak, Lički Čitluk, Oranicè, dovodeći na taj naèin u okruženje nèprijeteljskè snagè na širèm pojasu Divosèla». Snage MUP-a imale su zadatak ovladati dominantnim toèkama Kamènjuša tt 601, Pšènièištè tt 7² 1, Dèbèla glava tt 76², aktivnim djelovanjem vezati

snagè vojskè «RSK» u okruženju i nè dopustiti im prègrupiranje i pokušaj prodora iz okruženja. Operacijè je završila istoga dana, ali su borbe nastavljènè i sljèdèćih dana kada je Lički korpus SVK od 11. do 14. rujna pokušao protunapadima vratiti izgubljeni tèritorij. U operaciji «Džèp 93» poginula su 4 pripadnika HV-a i dva pripadnika spècijalnè policijè MUP-a, a ranjeno je 39 (13 tèsko, a ² 6 lakšè) pripadnika HV-a i 18 pripadnika MUP-a.

Andrija MATIJEVIĆ

Udruga Ličana «Marijan Matijević» u Županji

«Rođen sam gdje se sije rđa, a junaci

niču» (Marijan Matijević)

Na požutjelim i rijètko saèuvanim dopisnicama-fotografijama, kojè je za svoga života Marijan Matijèvić dijelio posjetiteljima svojih priredbi, u potpisu čitamo: «...junak iz Likè, rođen 10. 1. 1878. g. u Gračacu, najjaèi èovjek na svijètu komè nèma ravna u hrvanju i ostalim sportskim disciplinama, daje prèstavè u korist postradalih krajèva». Fotografije ostaju samo uspomenè na èovjèka koji je u svojim mladim danima pošao u potragu za nèobiènim naèinom zarađivanja kruha. Zarađivao ga je zahvaljujući svojoj tjèlèsnoj snazi, a većinu prikupljènog novca je davao u dobrotvornè svrhè. Proslavljeni «Junak iz Likè» govorio je za sèbè: «Ja se rodih gdje se sije rđa a junaci niču», i to nè bèz razloga. Modèrni Samson, kako su ga još nazivali, rekao je i ovo: «Tuneli, tvornice, rudnici i štrèkè bili su mi školè a budak, pila i sjèkera - pèro i olovka».

Život našèg glasovitg Likotè pun je uzbudljivih događaja. Rano se osamostalio. S 18 godina, dok je radio u Njèmačkoj na poznatom kanalu «Kaisèr Wilhelm» kod Bèrlina, èuropski prvak Hugo Wèbèr borio se s èuropskim izazivaèima pa su natjerali i našèg Likotu da se prijavi. U publici nastao je smijèh na Marijanovu pojavu. Dovikivali su šalè na Marijanov raèun. U sèdmoj rundi, da završi natèzanje, podigao je Wèbèra i trèsnuo ga o pod da je ovom pjèna krènula na usta. Umjèsto nagradè završio je u zatvoru. Nakon izlaska iz zatvora nije prèostalo ništa drugo nègo Amèrika. Kada je u Amèrici uoèena njègova nèshvatljiva snaga, za njèga je počèlo novo razdoblje života. Uskoro je postao popularan jèr ono što je on èinio do tada je bilo nèzamislivo. Tako je otišao na put po Amèrici, Europi, Dalèkom i Bliškom istoku, Kini i drugdje po Aziji, odnosno po svim zèmljama osim Australijè, kamo nije uspio stići jèr umro je u 73. godini. Poèiva na groblju u Županji vèè 55 godina. Svè što je zaradio dao je za sirotišta i postradalè krajèvè, bolnicè, Crvènom križu itd. A sèbi i obitèlji samo najnužnije.

Dr. sc. Ivan MIRNIK

Arheološki muzej u Zagrebu

Nacrt numizmatičke topografije Like

Like je u arheološkoj i numizmatičkoj disciplini oduvijek bila poznata zbog svojih prilièno brojnih i spècijalnih numizmatičkih nalaza svih razdoblja. Rèlativno dobru obavijèštènost o nalazima starog novca, barèm u prošlosti, možemo zahvaliti odličnoj mreži muzejskih povjèrenika, kakvu su

potkraj 19. st. osnovali Šimè Ljubić, Josip Brunšmid i Viktor Hoffillèr. Nèka od bogatih arhèoloških nalazišta sustavno su iskopavana, a mnogo toga jè i objèlodanjèno. Iz Likè zabilježèni su, prèma podacima iz arhiva tè prèma fundusu Arhèološkog muzejà u Zagrebu, pojedinačni i skupni numizmatički nalazi sa sljèdèćih lokalitèta: Brinjè (Otočac), Bruvno (Gračac), Cèrovac (Gračac), Čanak (Korènica), Čovići (Otočac), Dabar (Otočac), Dèbèlo Brdo (Gospić), Donji Vaganac (Korènica), Gorica (Švica/ Otočac), Gospić, Gračac, Ivanov Vrt (Korènica), Ivčèvić-Kosa (Perušić/Gospić), Jošani (Korènica), Kom (Gospić), Kompolje (Otočac), Korènica, Krbavica (Korènica), Križpoljè (Otočac), Lički Osik (Gospić), Lički Ribnik (Gospić), Ličko Lèšèè (Otočac), Lika, Lipè (Gospić), Lipova Glavica (Perušić/Gospić), Lovinac (Gračac), Lukovo Šugarjè (Gospić), Mazin (Gračac), Mèdak (Gospić), Otočac, Pèrušić (Gospić), Počitèlj (Mèdak/Gospić), Podlapac (Podlapača/Korènica), Podum (Otočac), Prokikè (Otočac), Prozor (Otočac), Rudopoljè (Vrhovinè/Otočac), Sitnik Dabarski (Otočac), Smiljan (Gospić), Hrvatsko Polje (Brlòg/Otočac), Studènci (Pèrušić/Gospić), Široka Kula (Gospić), Švica (Otočac), Štikada (Lovinac/Gračac), Udbina (Korènica), Vaganac (Gospić), Vrebac (Gospić), Vrelo Koreničko (Korènica), Vrhovinè (Otočac), Vrkljani (Gračac), Zvonigrad (Zrmanja/Gračac).

Novac jè u toj jèdinstvenoj règiji, koju su nastavali Japodi, vèè zarana ušao u opticaj zahvaljujući drèvnim trgovačkim putovima koji su kroz Liku prèko Vèlèbita vodili do mora. Posèbno važan i zanimljiv sklop jè pojedinačnih i skupnih nalaza brončanog grumènja (*aes rude*, *aes formatum*), slomljenih šipki (*aes signatum*), kao i sjevernoafričkog brončanog novca (Egipat, Kartaga, Numidija) tè tèškog rimskog rèpublikanskog lijèvanog brončanog novca (*aes grave*), iz 2. st. pr. Kr., koji se protežè od današnjih zapadnè Bosnè, prèko Likè do istoènè Slovènijè. Najpoznatiji mèdu takvim skupnim nalazima jè onaj iz Mazina iz 1896. god. Od skupnih nalaza rimskog srèbrnog novca (i nakita) valja spomènuti onaj iz Ličkog Ribnika (1930.). Tijèkom stoljèca koja su nadolazila opticaj novca u Lici u manjoj sè mjèri razlikujè od drugih dijèlova Hrvatskè.

Marjan NINČEVIĆ, dipl. teolog

Nadbiskupsko sjemenište Zmajević

Odgoj za socijalni angažman i na području Like – zadaća Crkve

Zèmljè u tranziciji, poput Hrvatskè, od promjènè društvèno-političkog porètkà kojim jè dèmokracija zamijènila dotadašnji komunistički sustav, susrècu sè s novim pojavama i mogućnostima društvènog djèlovanja i zauzètosti svojih državljana. I dok sè oèèkujè njihovo sudjèlovanjè u izborima, glas u javnosti i mèdijima na jèdnoj strani, na drugoj strani smo svjèdoci odredènog nèsnalazènja, nèrèagiranjà pravodobno ili pak nègativističkog pristupa svèmu novom i tèk stvorenom. U takvom ozračju govoriti o socijalnoj zauzètosti kršćana u društvu i Crkvi moguèè jè samo ako sè uzmè u obzir novonastalo stanjè u konkretnoj zajednici, règiji, narodu na odredènom prostoru, jèr bi sè u protivnom pod socijalnom zauzètošću kršćana moglo podrazumijèvati samo karitativno ili nèko drugo unutarcrkvèno djèlovanjè.

Potrèbno jè stoga suočiti sè s pasivnošću i nèzaintèrèsiranošću za društvu na konkretnom prostoru, što jè tèma prvog dijèla ovoga rada. Onè su posljedica, nè samo komunističkoga sustava, vèè i odredènog kašnjenja Crkvè koja jè dugo godina bila 'zatvorena u sakristiju' i nijè sprèmno i odmah rèagirala kada joj

jè pružèna prilika za javno djèlovanjè. Za područjè Likè trèba istaknuti da svè što jè bilo «prèko Vratnika», živjèlo jè u svojevrsnoj «crkvènoj» izolaciji. Lika nijè mogla računati na nèku vècu pomoć od upravè biskupijè koja sè, ili zbog straha od događanjà na novim prostorima ili nèsnalazènja višè držala priobalja (Šimunović, *Riječki teološki časopis*, 13(1): 1-308). Osnivanje nove biskupije, Gospićko-sènjskè, na području Likè znatno jè pridonijèlo promjèni situacijè. Rèalno pristupiti postojèćem stanju prèduvjèt jè za traženjè konkretnog rjèšenja i smjèrnica za budućnost. Kompèndij socijalnog nauka Katoličkè crkvè donosi i istièè novi pojam kao smjèrnicu u pastoralnom djèlovanju i zauzimanju: socijalni pastoral.

Drugi dio bavi sè posljèdicama pasivnosti i nèzaintèrèsiranosti za društvu – goruèim pitanjima i izazovima - vidljivima na različitim područjima: u èkonomiji, radu i položaju radnika do ugrožènosti obitèlji i èovjèka kao takvog. Nèdostatak ètikè u politici i društvu dodatan jè razlog za povècanjè napètosti u javnosti. U stvaranju javnog mišljenja odrèdènu ulogu, ponèkad i nègativnu, imaju i srdèstva društvènè komunikacijè. Crkva na tè posljèdicè trèba glèdati kao na hitan zadatak, na izazov prèd kojim sè nikako nè smijè povući, vèè rèagirati pravodobno i učinkovito odgajajući za odgovornost i zauzètost, za socijalnu osjètljivost i dijalog u društvènom pluralizmu. Socijalni jè pastoral, stoga, izraz službè socijalnè èvangèlizacijè, usmjèrènè rasvjètļjavanju, poticanju i pomaganju cjèlovitoga promicanja èovjèka prèko praksè kršćanskoga osloboðenja u njègovoju zèmaljskoju i transcèdèntnoju pèrspèktivi. Crkva živi i djèlujè u povijèsti, mèdusobno djèlujući s društvom i kulturom svojèga vrèmèna (Kompèndij socijalnog nauka Crkvè, 373-384).

Modèl aktivnè kršćanskè zauzètosti ponuðèn jè u trèćèm dijèlu. Takav modèl ostvarèn jè, primjèricè, u talijanskoju crkvi koja jè po svom socijalnom angažmanu danas posèbno vrèdnovana. U èvangèlizaciji društvà od prèsudnè jè važnosti društvèni nauka Crkvè koji jè puno višè od karitativnog djèlovanja. Dokument Kongrègacijè za kršćanski odgoj o ulozi društvènog nauka Crkvè u svèèèničkoju formaciji kao ètiri ključna principa koja nosè cijèli sustav tog nauka navodi: ljudsku osobu, zajedničko dobro, solidarnost i participaciju (sudjèlovanjè) (br. 30). Društvèni nauka Crkvè ukljuèujè, daklè, i èvangèlizatorè i èvangèliziranè, a tèmèlji sè na èvandèoskoju poruci i intègralnom kršćanskom humanizmu s ciljèm izgradnjè zajednicè s vlastitostima èovjèka. Takva èè zajednica imati političku kulturu koja podrazumijèva brigu za èovjèka, a èovjèk jè "prvi i osnovni put Crkvè, put što ga jè sam Krist zacrtao (*Redemptor hominis*, 14)". Na toj su crti i pothvati Gospićko-sènjskè biskupijè kojima «ulažè u ljudè». Odgojiti èovjèka za društvènost znaèi uèiniti ga moralno odgovornim u vlastitom djèlovanju.

Maketa Crkve hrvatskih mučenika na Udbini

Doc. dr. sc. Boris OLUJIĆ

Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest

Prapovijesna i antička baština u identitetu Like

Identitet Like i Ličana nije moguće promišljati bez istraživanja najstarijih vremenskih razdoblja, od samih početaka čovjekova trajanja u prostornim kontekstima ove regije. Još je M. Suić ukazivao na važnost prapovijesne i antičke osnove na kojoj se gradio srednjovjekovni razvitak (u kulturnom i u etnohistorijskom smislu). Nažalost, ova promišljanja naišla su na vrlo ograničen odjek. Ovim člankom pokušavam upozoriti na prapovijesnu i antičku baštinu Like, ugrađenu u njezin današnji identitet. Današnji su stanovnici naslijedili od prapovijesnih Ličana iznimno mnogo, a da u velikoj mjeri toga uopće nisu niti svjesni. Ova je baština danas zapuštena i ugrožena modernim razvitkom. Ukoliko ona nestane, ujedno nestaje ono što ovaj prostor čini posebnim. Odgovornost je na svima: baštincima prostora (stanovnicima) Like, istraživačima i prije svega upravljačima da se to ne dogodi. Bez ulaganja u istraživanje i zaštitu baštine, poruke prošlosti bit će zauvijek nepročitane. U ovim se porukama možda krije i rješavanje problema održivog razvoja ne samo Like već i čitave Hrvatske.

adranka PEJNOVIĆ, prof.

Centar za krš, Gospić

Uloga Centra za krš u razvoju identiteta Like

Centar za krš mlada je institucija koja se oslanja na stoljetnu tradiciju promicanja hrvatskog krškog područja i svoj radni uzor nalazi u djelovanju brojnih neumornih istraživača: biologa, geologa, speliologa, geografa, hidrogeologa i drugih zaljubljenika u krški krajolik. Centar za krš nastao je da bi donio sinergiju promišljanja o kršu kao cjelini koju u današnje doba valja razvijati i čuvati na načelima održivog razvoja. Stoga je Centar za krš institucija od posebne važnosti za Liku u kojoj ima svoje središte i u kojoj će svojim radom moći stvoriti gospodarski razvojni i inovativnu klimu.

Posebnu pozornost valja posvetiti projektima koji se bave istraživanjem radi zaštite vrlo vrijednih prirodnih resursa kojima je Lika bogata i za koje se može slobodno reći da čine dio identiteta Like, a to su šume i voda. Naši prvi projekti su: *Ruralni razvoj hrvatskog krškog područja u promjenjivim klimatskim uvjetima*, *Gospodarenje u zaštićenim prostorima hrvatskog krškog područja*, *Eko-ovčarstvo*, *Gospodarenje otpadom u hrvatskom krškom području*, *Vode krškog područja* te posebno važan projekt *Poduzetničko zborište* kojim pozivamo potencijalne korisnike rezultata projekata, pa tako i ličke poduzetnike, na poduzetničke pothvate.

Specifična ranjivost krša na antropogeni utjecaj zahtijeva poseban stručan pristup te da se sve gospodarske, ali i ostale aktivnosti reaktivizacije (komunalne, infrastrukturne, izgradnja prometnica, odlagališta otpada i dr.) na kršu, stave u relaciju održivosti kako bi se na primjeren način, uz gospodarski rast, očuvao i ekološki integritet te prirodna specifičnost krškog područja.

Dragutin PERKOVIĆ

Zavičajni klub Brinjaka "Sokolac" u Zagrebu

Narodno blago brinjskog kraja

1. Zavičajni klub Brinjaka "Sokolac" u Zagrebu: osnivanje, aktivnosti na obilježavanju značajnih povijesnih ličnosti Brinjskog kraja, inicijativa za osnivanje Zbirke narodnog blaga općine Brinjè
2. Povijesni prèglèd naseljavanja i administrativnog upravljanja Likom: Japodi, rimska vladavina, doseljavanje Hrvata, prvo povijesno spominjanje Brinja, Frankopani, Turci u Lici, Vojna krajina, suvremena povijest
3. Stanovništvo općine Brinjè nekad i danas: naselja općine Brinjè
4. Narodno stvaralaštvo (kreativni minimalizam, boja, materijal i dr.)
5. Tehnička sredstva i pomagala (samorad i zanatsko-tvornička proizvodnja)
6. Terensko snimanje posjedovanja materijalne kulturne vrijednosti i voljnosti darivanja za Zbirku
7. Smjèštaj izložbenih eksponata-školska zgrada iz 1879. godine u Brinju
8. Katalog eksponata (brinjski nazivi i standardni hrvatski jezik)

Mr. sc. Hrvoje PETRIĆ

Filozofski fakultet u Zagrebu

Zavod za hrvatsku povijest

Tko su Kranjci u Lici u ranome novom vijeku?

Prètkè stanovnika iz današnje Slovenije su tijekom ranoga novog vijeka u hrvatskim zemljama nazivali «Kranjci», no to samo po sebi ne objašnjava tko su Kranjci koji se susreću u izvorima vezanim uz Liku i druge krajeve. U dosadašnjoj historiografiji prevladava mišljenje o Kranjcima da je to etnik koji se u povijesnim izvorima s kraja 17. i početkom 18. stoljeća koristio za dio stanovništva Like što se na to područje naselio potkraj 17. stoljeća. Navodi se da su se oni sami nazivali Hrvatima, a da ih je Kranjcima zvalo ostalo stanovništvo. Prètpostavlja se da su Kranjci Hrvati koji su se u Liku doselili iz tadašnje vojvodine Kranjske, bilo izravno bilo tako što su prije doseljavanja neko vrijeme boravili drugdje u Hrvatskoj (vjerojatno u Gorskomè kotaru).

Autor prèispituje dosadašnja razmišljanja o Kranjcima i stavlja ih u širi kontekst hrvatske i slovenske povijesti otvarajući nove mogućnosti objašnjavanja pojma Kranjci. Čini se da, u slučaju Like i drugih hrvatskih krajeva, ne bismo sa stopostotnom sigurnošću smjèli prihvatiti dosadašnje razmišljanje da se pod pojmom Kranjci kriju (samo) doseljenici iz Kranjske neovisno o tome radi li se o vjerojatnom hrvatskom etničkom stanovništvu. Autor u priopćenju, uz sumiranje postojećih, nudi i neka nova razmišljanja. Npr. moguće je da se radi i o doseljenicima iz drugih «krajina», raznolikog južnoslavenskog podrijetla.

Doc. dr. sc. Tihana PETROVIĆ LEŠ

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Višestruki lički identiteti:**obitelj Japunčić**

Obitelj Japunčić, podrijetlom iz Sv. Roka u Lici, može se pratiti prema usmenoj predaji i dokumentima od osamdesetih godina 19. stoljeća. Pojedini članovi obitelji Japunčić bili su vrlo značajni ne samo u okvirima svojih mjesta nego i u okvirima Like kao regije, pa i šire. Zanimljiva obiteljska povijest bila je motiv za književna djela Milê i Pêrê Budaka. Istraživanje na temelju studije slučaja jedne obitelji daje mogućnost proširivanja spoznaja o obiteljskoj povijesti kao i mogućnosti istraživanja mnogostrukih identiteta. Pojedini ogranici obitelji širili su se po Lici, ponajviše u Lovinac i Gospić. Ratna i politička događanja tijekom, a naročito poslije Drugoga svjetskoga rata, bila su uzrokom iseljavanja većeg broja ogranaka obitelji u Zagreb i u Slavoniju, gdje i danas žive njihovi potomci. Godine 2005. potomci su počeli izradu obiteljskoga stabla i obiteljske povijesti. Na temelju rodoslovnoga stabla obitelji Japunčić, odnosno podataka skupljenih u intervjuima i iz drugih izvora, ponajviše osobnih ostavština, autorica iščitava složene razine na kojima se oblikovao višestruki identitet članova jedne istaknute ličke obitelji, primjeric: lokalni (mjēsni i regionalni), nacionalni (nacionalni, ideološki, stranački), vjerski i socijalni (staleški i rodni).

Mr. sc. Jakša RAGUŽ

Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

Studijski centar za proučavanje Domovinskog rata

“\orđe je pokosio travu ustašku...” □

svakodnevni život u okupiranom Ličkom Osiku

(1991.-1995.) u izvješćima “Stanice milicije Republike

srpske krajine Teslingrad”

Ukolovozu 1991. postrojbè pobunjenih Srba i JNA okupirale su novi, istočni dio naselja Lički Osik te ga pod nazivom Teslingrad pripojile “Republici srpskoj krajini”. O uvjetima u kojima su živjeli stanovnici Ličkog Osika i okolnih okupiranih sela, kako većinski Srbi, tako i Hrvati i Bošnjaci preostali nakon masovnih pokolja i etničkog čišćenja, zorno nam svjedoče dokumenti iz tamošnje Stanice milicije “Republike srpske krajine”. Iz njih se da iščitati vrlo specifičan položaj naselja na prvoj crti bojišta, često zahvaćenog oružanim sukobima, u kojim stalno boravile veće oružane formacije i gdje je naseljen veći broj Srba dospelih iz zapadnog dijela gospićke općine. Posebnost mu je davao i “granični prijelaz i carinarnica” prema slobodnim dijelovima Hrvatske te prisutnost pripadnika UNPROFOR-a.

Osobito interesantan korpus dokumenata čine spisi koji se odnose na masovni pokolj civilnog pučanstva što su ga počinile srpske formacije 13. listopada 1991. u selu Široka Kula, kao i pljačka i destrukcija imovine prognanih Hrvata Ličkog Osika, Urija i drugim mjestima.

Tijekom oslobađanja Ličkog Osika u akciji “Oluja” navedena je dokumentacija zaplijenjena. Danas su ti spisi dostupni za znanstvena istraživanja i dragocjen su izvor istraživačima po-

vijesne događajnice Domovinskog rata, kao što je slučaj i s ovim radom.

Marijeta RAJKOVIĆ, prof.

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Ličani u okolini Siska

Uradu se prikazuje studija slučaja unutarnje homogene migracije na primjeru preseljenja veće skupine ljudi zbog ekonomskih razloga iz Like (Jezèrana, Krišpolja i Brinja) u okolicu Siska (Budašèvo, Galdovo, Novo Selo Palanješko). Prikazuju se dobrovoljne migracije Ličana u razdoblju od početka 20. stoljeća do kasnih 60-ih godina 20. stoljeća. Naglasak je stavljen na razdoblje nakon Drugog svjetskog rata kada su migracije bile najmasovnije i kada su postale trajne. Rad se temelji na empirijskim istraživanjima. Građa je prikupljena tehnikama intervjua u okolini Siska i na području Like (2005. – 2007.). Teme koje ovaj rad obuhvaća su: zašto se ljudi selè, tko se seli i što se događa nakon što se preselè. Zabilježena su sjèčanja na migracijske mobilnosti, prve godine života u novoj sredini, odnosè izmèdu migratornog i domicilnog stanovništva s naglaskom na kulturne procese. Uočeni su mnogi oblici translokalizama, točnije povezanost migranata i njihovih potomaka s Likom. Unatoč procesima akulturacije i asimilacije, kod velikog broja migranata i njihovih potomaka naglašena je svijest o ličkom porijeklu.

Prof. dr. sc. Drago ROKSANDIĆ

Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest

Ličani o sebi, drugi o Ličanima

(oko 1700.-1800.)

I imajući na umu da su moderna hrvatska i srpska nacionalna svijest u Lici nastale na podlozi višestruko preslojenih etnokonzfesijskih i sociodemografskih promjena u dugom povijesnom trajanju, u središtu pozornosti ovog priopćenja èe biti fenomen kontinuiteta i diskontinuiteta u ličkim samorazumijevanjima samih seba kao i odnosa “drugih” spram njih u 18. stoljeću. Nakon Bečkog rata (1683.-1699.), u “prijelaznom” razdoblju do integriranja Like i Krbave u vojnokrajiski sustav (1712.), diskursi ličkih i krbavskih žitelja o samima sebi i još èeše drugih o njima tipološki su u štoèemu različiti od onih u potonjem razdoblju, kao što se èi èitavo to dugo razdoblje do početka 19. stoljeća – kada je o ovoj temi rijeè – uoèljivo dijeli na ono prije i poslije utemeljenja reguliranè Lièke pukovnije (1746.). Društvenopovijesni okviri korèspondiraju s kulturnopovijesnim, od kasnobaroknog, preko klasicistièkog i prosvjetiteljskog, do predromantièarskog, koji takoèer impliciraju distinktivne diskurzivne strategije, neovisno o tomè je li rijeè o samorazumijevanju ili odnosu “drugih”. Treèe, etnokonzfesijske “rekonfiguracije” u Lici i Krbavi u 18. stoljeću, do proto-nacionalnih fenomena hrvatstva i srpstva u habsburškom lojalizmu treèi su aspekt priopćenja. Koristeèi se povijesnim izvorima različite provenijencije, različitim formalnih i žanrovskih obilježja, priopćenje nastoji historijskoantropološki te komparativnohistorijski odgovoriti na pitanja u vezi s transformacijama ličkih identiteta u prednacionalnom periodu regionalne povijesti.

Prof. dr. sc. Marko SAMARDŽIJA
 Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za kroatistiku

Suradnja Šime Starčevića u „Zori dalmatinskoj“

Poznat danas prvenstveno kao autor „Novè rièoslovièè ili-rièkè“ (Trst, 1812.), prve gramatike hrvatskoga na hrvatskome, pop Šime Starèeviè (1784.-1849.) objavio je u „Zori dalmatinskoj“ (1844.-1849.) i „Glasniku dalmatinskom“ (1849.-1850.) niz priloga važnih za razumijevanje njegovih poglèda na hrvatski jèzik i pravopis i njegovih nèslaganja s književnojèziènom koncepcijom Gajèvih pristaša, tj. s „posaditèlji i goitèlji rogatih slova u Zagrebù i zagovarateljã „rogatog pravopisa zagrebãkog“.

U røfèratu sè prikazuju Starèevièeva suradnja u „Zori dalmatinskoj“, a napose njegovi jèzikoslovni prilozì.

Doc. dr. sc. Dean SLAVIĆ
 Filozofski fakultet u Zagrebu
 Odsjek za kroatistiku

Ironija, satira i biblijski simboli u knjizi Ante Starčevića «Pisma Magjarlocah»

Knjiga je objavljena godinè 1879., ali su dijèlovi izlazili u listu Zvèkan od 1867. Tekst i izlaganje najprije èè ukratko protumaèiti povijèsno surjèèje knjigè (teorètski poèetci vèlikosrpskih idèja u Karadžićevim i Garašani-novim spisima, nastanak Austro-Ugarskè, banovanje Ivana Mažuranića). Èlanak zatim obrazlažè tematiku Pisama te po-

tanko prikazuje tipove ironije koja podlogu nalazi u uporabi likova irona i alazona. Ironija se u strukturnom smislu ostvaruje u dramskom obliku, i tumaèiva je postupcima kojè obrazlažu suvrèmeni teorètièari poput Lindè Hutchèon. Starèevi-èeva sè ironija tèmatiski vèžè za filologiju, fiziku, poèziju i političkè okolnosti vrèmena.

Stalnom uporabom ratobornè ironijè, prètjèranostima i napadi-ma na odrèdène osobè, jasno sè kristalizira žãnr satirè, a Fryè-èeva misao o njoj ilustrira i Starèevièev stil: dvijè su daklè stvari prèsudnè za satiru – jedna je duhovitost ili humor utemeljen na fantaziji ili na osjeèaju za grotèsko ili apsurdno, a druga je prèdmèt napada.

Biblijski intèrtèkst u Pismima Magjarlocah možè sè promatrati na razini mèdusobnoga imènovanja govornika i timè tèmlj-noga rasporeða snaga, zatim na razini aluzija na biblijskè osobè i događajè tè na planu za stil važnih rèèeniènih i nadrèèeniènih stilskih figura.

Prof. dr. sc. Vlado ŠAKIĆ
Dr. sc. Renata FRANC
Mr. sc. Ines IVIČIĆ
 Jelena MARIČIĆ, prof.
 Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Vãžnost sastavnica socijalnog identiteta: sliènosti i razlike građana Like i Pokuplja s građanima drugih hrvatskih regija

Èiljèvi rada su utvrditi odnos rølativnè vãžnosti osobnog i socijalnog idèntitèta građana Like i Pokuplja tè uspo-rèditi rølativnu vãžnost socijalnog idèntitèta i njegovih sastavnica u građana Like i Pokuplja u odnosu na građane ostalih røgija Hrvatskè i hrvatski prosjèk. Osobni aspèkti idèntitèta tèmljè sè na vrijèdnostima, idèjama, ciljèvima i èmoci-jama pojèdinca. Socijalni aspèkti idèntitèta odnosè sè na vãž-nost pripadnosti obitèlji, lokalnoj zajednici i røgiji tè jèziènoj, røligijskoj i nacionalnoj grupi.

Analizirani podaci prikupljeni su u okviru ispitivanja javnog mnijènja građana Røpublikè Hrvatskè krajèm 2 00². godinè (N=3508, od kojih jè 3² 9 iz Like i Pokuplja). Građani Like i Pokuplja za samoodrèdènje u prosjèku približno jèdnaku vãž-nost pridaju osobnim i socijalnim aspèktima idèntitèta. Od sastavnica osobnog idèntitèta građani Like i Pokuplja rølativno najvãžnijima smatraju osobnè vrèdnostè i moralnè kritèrijè tè svoje osjeèajè, a rølativno najmanju vãžnost pridaju svojim žè-ljama i maštanjima tè naèinu na koji rjèšavaju svoje strahovè i nèsigurnostì.

Od sastavnica socijalnog idèntitèta građani Like i Pokuplja rølativno najvãžnijima smatraju poznavanje matèrinskog jèzika i narjèèja kraja, ponos što su građani Hrvatskè tè pripadnost obi-tèlji, a rølativno najmanju vãžnost pridaju pripadnosti lokalnoj zajednici.

U odnosu na građane ostalih røgija u Hrvatskoj utvrdèno jè da su socijalni aspèkti idèntitèta građanima Like i Pokuplja u pro-sjèku manjè važni nègo građanima Zapadnè Slavonijè, Zagreb-èakèè okolicè tè Dalmacijè, mèđutim vãžniji su im nègo gra-đanima Mèdimurja, dok sè nè razlikuju znaèajno od građana Istrè, Varaždinskè røgijè, Rijèèkè røgijè, Istoènè Slavonijè i Grada Zagrebã.

Mr. sc. Marko ŠARIĆ
Filozofski fakultet u Zagrebu
Zavod za hrvatsku povijest

Predmoderne etnije u Lici i Krbavi prema popisu iz 1712. godine

Sociodemografski i etnokulturni procesi na području Like i Krbave tijekom ranoga novog vijeka dinamično su i kompleksno strukturirani. Višestoljetni pogranični položaj, ratni i drugi sukobi, seobe i osvajanja, omogućili su takvo dinamično krëtanje. Etnička i društvena slika Like oko 1700. godine odražava tako svu složenost socioetničkih, migracijskih i akulturacijskih procesa koji su se zbivali u ovom pograničnom pojasu triju imperijalnih sila. Svršetkom Bečkog rata na ličkoj kršnoj zaravni (oko 3.500 km²), oko koje su se sporili vojno-krajiške i komorske vlasti te hrvatski stalëži, na koju je pretëndirala i Venećija (a ni izbjegli osmanski podanici u susjednom Pounju nisu se još emocionalno pomirili s gubitkom opjevanog ličkog «sërhada»), zateklo se raznoliko stanovništvo, distinktivnog regionalnog, sociokulturnog i etnokonfèsionalnog porijekla. U tom malom prostoru tada nalazimo gotovo svë značajnije povijesne entitetë koji su obilježili hrvatsko ali i šire regionalno ranonovovjekovlje. Jëdan do drugog našli su se: stari habsburški te bivši osmanski i mlëtački podanici; katolici, pravoslavci i pokrštëni muslimani; štokavci (ijëkavci i ikavci), čakavci i kajkavci; krajišnici i zavisni seljaci; agrarne i pastoralne zajednice; različite državopravne, vojno-krajiške, ëklëzijalne i kulturne tradicije i interësi. Ova hëtërogënost imala je dakako i svoj odraz i u etničkoj identifikaciji i samoidentifikaciji.

U ovom će se radu, na osnovi podataka iz popisa Like i Krbave 1712., pokušati ustanoviti brojnost i raspored predmodernih etnija u navëdënom prostoru. Prëmda su se popisivači iz 1712. držali strogo konfèsionalnih kriterija, pa su suglasno tomë zabilježili samo dvije skupinë, «katolike» i «Vlahë», analiza socijalnih i demografskih struktura te onomastičke nomenklature pokazuje da je etnička slika bila znatno složenija. U tom smislu može se govoriti o postojanju tzv. «pëtërostrukog naroda» (Hrvati, Vlasi, Bunjevci, Kranjci, Turci), kako su to percipirali i neki suvremenici. Međutim detaljnija analiza pokazuje da ova pëtërostruka struktura nije konačna jer i ona ima svoje slojevë, tako da se može govoriti i o postojanju «podgrupa» ili svojëvršnih subëtnija (npr. Kranjci njëmačkog, hrvatskog i uskočko-vlaškog porijekla, zagonëtni «starovlasi» itd). Posebno pitanje je koliko su ëlitë utjëcalë na razvoj i oblike ëtnicitëta i identitetëta. Dok je tradicijska paradigma čuvala okoštalu fragmentaciju, konfèsionalna kultura rëducirala je identitetë na dualnu osnovu. Vojno-krajiške vlasti su pak sa svojim rëformama militarizacije i sociostatusne unifikacije možda i najviše pridonijële stvaranju zajedničkog pokrajinskog i zavičajnog identitetëta, tj. modernih Ličana. Također bit će riječi i o pojavama višëdimenzionalnih identitetëta (npr. etnokonfèsionalno «srpstvo» i zëmaljsko «rascijanstvo» Vlaha i djelomice Bunjevaca itd.).

Prof. dr. sc. Ivan ŠIMUNIĆ
Agronomski fakultet u Zagrebu
Udruga Ličana «Vila Velebita», Zagreb

Analiza mjesečnih komponenata klime i potreba navodnjavanja u Lici

Uradu se razmatraju mjesečne komponente klime i potreba navodnjavanja poljoprivrednih kultura na području Like. U tu svrhu korištëni su klimatski podatci sa sljèdëćih mëtëoroloških postaja: Gospić, Otočac (Ličko Lëšćë), Lovinac i Korënica. Korištëni klimatski podatci su u nizu od 1961. od 2003. godine, osim kod Korënice, gdje su korištëni podatci od 1973. do 1989. i od 1997. do 2003. Od klimatskih komponenata razmatraju se rëlativna vlaga zraka, srëdnja mjesečna brzina vjëtra i ukupna mjesečna insolacija. Na tëmëlju klimatskih komponenata izračunata je rëfërëntna ëvapotranspiracija (mëtëodom Ponëman-Monthëitha). Oborinë su promatrane u višëgodišnjëm prosjëku i u pojavi od 75 % slučajëva (sušnije godine), zatim su izračunate ëfëktivne oborinë – za višëgodišnji prosjëk i za pojavu u 75 % slučajëva (mëtëodom USBR). Od poljoprivrednih kultura za potrebu navodnjavanja razmatrane su sljèdëće kulture: krumpir, kupus, grah, salata i cikla. Bilanca vodë za ilovasto tlo za svaku kulturu izračunata je prëma mëtëodi Palmëra (korigiranoj i kalibriranoj prëma Viđaćëku, 1981) za dvije različite dubinë (do 0,1 m i od 0,1-0,6 m). Vodne značajkë tla su sljèdëće: PK_{v=2} 01 mm i Tv=87 mm (do dubinë 0,6 m).

Rëzultati istraživanja pokazuju da je kod svih kultura utvrđëno manjak vodë u tlu. Manjak vodë u višëgodišnjëm prosjëku oborina krëtao se kod krumpira od 25,8 mm do 30,4 mm, kod kupusa od 29,2 mm do 40,3 mm, kod graha od 25,8 mm do 32,9, kod salate od 40,7 mm do 53,6 mm i kod ciklë od 22,8 mm do 30,0 mm. U pojavi oborina u 75 % slučajëva izračunati manjkovi vodë bili su oko dva do dva i pol puta vëći. Najvëći manjkovi vodë za svë kulture utvrđëni su na području Otočca, dok su najmanji nëdostaci vodë utvrđëni na području Korënice, što je i u korëlaciji s nadmorskom visinom, odnosno količinom palih oborina.

Tëmëljëm utvrđënih rëzultata može se zaključiti da bi za sigurniji i vëći prirod navëdënih poljoprivrednih kultura bilo potrebno u odrëdënim godinama (prosječnim i sušnijim) osigurati manjak vodë sustavom navodnjavanja. Možëbitni izvori vodë, njezina dostatnost i kakvoća za navodnjavanje nisu u fokusu ovog rada.

Dr. sc. Ante ŠKEGRO
Hrvatski institut za povijest

Jesu li Bošnjaci, odnosno bosanski muslimani, potomci japodskog plemena Posena?

Pojëdini bošnjački, odnosno islamski povjësničari, historičari knjižëvnosti, publicisti i javni djelatnici iz Bosnë i Hërcëgovinë tijekom posljednjë dvije dëcënije na različite načine plasiraju tëzu o tobožnjëm antičkom podrijetlu Bošnjaka, odnosno nacionalnog korpusa kojëm sami pripadaju. Timë nastoje «dokazati» njëgovë antičke (nëslavënske) korijëne, odnosno kontinuitët živiljënja na prostorima Bosnë i Hërcëgovinë od antičkih vrëmëna do danas. Na taj način, zapravo, pokušavaju isključivo Bošnjacima priskrbiti suvërenost nad Bosnom i Hërcëgovinom - na račun drugih dvaju suvërenih naroda: Hrvata i Srba. Uporištë tomu «nalazë» i u tobožnjoj bliskosti imëna spomënutog japodskog plëmëna i imëna «Bošnjak» za kojim su bosanski Muslimani posëgli tijekom posljednjë dëcënije 20. stoljëća.

Dr. sc. Maja ŠTAMBUK

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Revitalizacijski procesi u Lici

U desët protèkljeh godina Lika jè iz opèdè dèvitaliziranè socijalnè i gospodarskè slikè, s nèodrèdènim razvojnim planovima koji su èesto bili tèk na razini idèja i pojedinaènih želja, prèvalila put koji jè u razvojnom smislu nužan da bi genèirao èvrstè i jasnè razvojnè projèktè. Pomaci u socijalnoj i tèhnièkoj infrastrukturi stvorili su nužan tèmjelj za budući razvitak. Osim u nèkim manjim srèdinama, i zanèmarujući u ovom sažètku spomèn nèkih objèktivnih manjkova, Lika sè razvija do mjèrè da jè lako prètpostaviti, barèm na tèmjelju uvida koji jè omoguèen strukturiranim intervjuima s èèlnim ljudima opècina i gradova, kako „nègativni” razvoj, pa ni stagnacija, nisu višè imanèntni za okvir promišljanja lièkè budućnosti.

Dr. sc. Ivica ŠUTE

Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest

Slika Like u 1930-im godinama u izvještajima Bićanićevog Zavoda za proučavanje seljaèkog i narodnog gospodarstva

U drugoj polovici 30-ih godina XX. stoljèca Rudolf Bićanić osniva i rukovodi Zavodom za prouèavanje sèljaèkog i narodnog gospodarstva, koji jè djèlovaò u okviru Gospodarskè slogè, èkonomskè organizacijè Hrvatskè sèljaèkè strankè. Oko spomènutog Zavoda Bićanić okuplja mahom mlade struènjakè i istraživaèè s razlièitih polja znanosti, koji su u iduèih nèkoliko godina objavili nèkoliko knjiga i brošura s monografskim obradama pojedinih djèlatnosti u Hrvatskoj, uoèavajući tèmjelnè problèmè i dajući sugèstijè za njihovo rjèšavanje. U svojim obradama nisu sè služili samo tèorètskim razlaganjè i naznaèavanjè nèkih tèmjelnih gospodarskih i socijalnih pitanja, vèè su u cilju boljeg razumijevanja i osobno boravili u tzv. pasivnim krajevima nastojeći sè tako iz „prvè rukè” upoznati s potèškoèama pojèdinog kraja o kojèmu su pisali. Stoga su ti njihovi izvještaji vrijèdna svjèdoèanstva o životu i životnim (nè)prilikama tamošnjèg stanovništva uoèi Drugog svjètskog rata. Podruèjè Likè zauzima u izvještajima èlanova Zavoda osobito važan dio.

Velebit - Zavižan

Ana TOMLJENVIĆ, dipl. oec.

Udruga Lièana «Vila Velebita», Zagreb

Pregled lièkih glasila od 1886. do 2006. kao pokazateljè lièkog kulturnog identiteta

Nacionalna i svèuèilišna knjižnica u Zagrebù mèdu svojim rukopisnim i knjižnim blagom, èuva èasopisè, novinè, kalèndarè, zbornikè, knjigè i ostalè publikacijè kojè su izlazilè u Gospièu krajèm 19. i tijèkom 20. st. Takoðer èuva i publikacijè kojè su izlazilè drugdjè (uglavnom u Zagrebù), uglavnom sè bavilè lièkim tèmama i bilè namijènjènè Lièanima.

Lika jè do potpunog razvojaèenja Vojnè krajìnè 1881. godinè (zajèdno s Karlobagom i Sènjom kao posèbnim vojnim oblastima), bila u njènèom sastavu, a službèni jèzik bio jè njèmaèki. Stoga jè malobrojna intèligèncija, prijè svih èasnici koji su bili nositèlji upravnè i sudskè vlasti, èitala raznè njèmaèkè i drugè stranè novinè. Od pojavè prvih hrvatskih novina 1835. u njima, kao i u kasnijim drugim zagrebèakim glasilima, nalazimo imèna Lièana, prijè svih dr. Antè Starèèvièa. On èè svojim politèckim djèlovanjè i novinskim èlancima u mnogim listovima i èasopisima utjècati na profiliranjè brojnih genèeracija lièkih intèlèktualaca, pogotovo onih koji su sè bavili publicistikom, pridonosili stvaranju javnog mnijènja i jaèanju nacionalnog idètitèta.

Prvo lièko glasilo moglo sè pojaviti tèk nakon potpunog razvojaèenja Vojnè krajìnè i uspostavljanja Lièko-krbavskè županijè 1882. To jè bio Lièanin, èasopis za puèku prosvjètu, gospodarstvo i zabavu (Gospiè, 1886.). Vèè krajèm 19. st. u Gospièu su izlazilè i tiskanè èak trojè (3) novinè (èasopisa) razlièitè politèckè orijèntacijè. Za vrijeme I. svjètskog rata prèstala jè izdavaèka djèlatnost u Gospièu., ali vijèsti iz Likè pratila su i objavljivala zagrebèacka glasila. Nastankom Kraljèvstva Srba, Hrvata i Slovènaca, kasnijè Kraljèvinè Jugoslavijè 1918., ubrzano jè nacionalno i politècko raslojavanjè Lièana, zapoèèto uspostavom Lièko-krbavskè županijè, što dokazuju raznè lièkè novinè i èasopisi, koji su sè pèriodièno pojavljivali u Gospièu izmèdu dva svjètska rata. Novinè, kojè su izlazilè u Gospièu do 1991., namètalè su komunistièki svjètonazor i bilè instrument Komunistièkè partijè.

Sudèèi po onomè što sè možè pronaèi u bibliografskoj bazi podataka Nacionalnè i svèuèilišnè knjižnicè u Zagrebù, Lika jè do danas imala 18 novina i èasopisa, tè 1² kalèndara i raznih zbornika. Èitanjè sè možè zakljuèiti da su tè publikacijè u izvješnoj mjèri utjècalè nè samo na idètitèt (kulturni, nacionalni, socijalni, vjèrski) svojih èitatèlja, vèè su nèkè pridonosilè stvaranju podjèla, razdora i nètrpèljivosti mèdu Lièanima.

Novinè i èasopisi o Lici: Lièanin (Gospiè, 1886-1897), Hrvat (Gospiè, 1895-1911), Srbin (1898-1911), Starèèvièanac (Gospiè, 1907-1911), Lièkè novinè (Gospiè, 19² 0-19² 1), Narodno jèdinstvo (Gospiè, 19² 0-19² 5), Lièki Hrvat (Gospiè, 19² 2 - 19² 4), Lièki glas (Gospiè, 19² 5-19² 6), Lièki glas (Gospiè, 1935), Lièka sloga (Zagreb, 1934-1941), Lièki Hrvat (Zagreb, 1937-1938), Lièki vjèsnik (1944, glasilo u NOB-u, mjèsto izdavanja nèpoznato), Lièkè novinè (Gospiè, 1954-1976), Lièki vjèsnik (Gospiè, 1977-1991), Vila Vèlèbita (Zagreb, 1992 - izlazi i danas), List (Gospiè, 2 00² -2 003), Lièki planinar (Gospiè, 1995 - izlazi i danas), Lièka rèviija (Gospiè, 2 001 - izlazi i danas), Lièki list (Rijèka, 2 001 - izlazi i danas kao podlistak Novog lista).

Mr. sc. Ivo TURK

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Suvremene demografske promjene u kontaktnom prostoru Karlovačke i Ličko-senjske županije: analiza slučaja

Lika je uz Gorski kotar i Ogulinsko-plašćansku zavalu sastavni dio Gorskè Hrvatskè koja predstavlja integralni dio hrvatskog negativnog razvojnog pola. Iako se promatrani prostor najvećim dijelom reljefno nalazi u Ogulinsko-plašćanskoj zavali, na temelju osjećaja regionalne pripadnosti lokalnog stanovništva može ga se definirati kao sjeverozapadna Lika. Promatrani je prostor u sastavu Karlovačke županije, a obuhvaća općine Josipdol, Plaški, Saborsko i Rakovica. Ovaj je prostor jedan od najnerazvijenijih dijelova Karlovačke županije i okarakteriziran je dubokom demografskom krizom. U promatranom razdoblju od godine 1971. do danas gotovo ni jedan pokazatelj demografskog razvoja nije bio pozitivan. Već postojeća loša demografska situacija dodatno je pogoršana tijekom devèdesetih godina prošlog stoljeća uslijed Domovinskog rata. Promatrani prostor ima znatne razvojne potencijale koji se prije svega temelje na očuvanom prirodnom okolišu, što je dobar preduvjet za razvoj turizma. Prilikom razvoja ekonomskih djelatnosti veliku pozornost treba pridati očuvanju okoliša i prirodne ravnoteže. Zbog uznapredovalih procesa depopulacije i starjenja stanovništva, poboljšanje postojećeg stanja teško će biti moguće bez imigracije obrazovanog stanovništva u radno sposobnoj i reproductivnoj dobi. Kako bi se omogućila bolja promètna povezanost ovog prostora sa županijskim centrom Karlovcem i gradom Ogulinom, potrebno je osuvremeniti postojeću mrežu prometnica. Posebice je nužna modernizacija županijskih i lokalnih cesta, koje ne zadovoljavaju uvjetima suvremenog razvoja prostora.

Dr. sc. Jasna TURKALJ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Brinje u pravaškom pokretu 1880-ih

Pravaške ideje počinju u brinjski kraj prodirati po svemu sudeći krajem 1870-ih iz Senja, pravaške «tvrđave» u Primorju, a već početkom 1880-ih godina Brinje postaje bez sumnje glavnim pravaškim uporištem u unutrašnjosti bivše Hrvatske krajine. Prvi izbori za Hrvatski sabor nakon reinkorporacije Krajine Banskog Hrvatskoj (1881.) u travnju 1883. godine, kao i oni 1884. te 1887. provedeni pod jakim pritiskom režima bana Khuena potvrđuju konstataciju koju je pravaško glasilo «Sloboda» donijelo još 11. ožujka 1883. a koja je glasila: «Brinjski narod jest već sam po sebi stranka prava». Tijekom 1880-ih tri puta za redom brinjski izborni kotar bira za narodnog zastupnika mladog trgovca iz Križpolja Milana Pavlovića, štoviše jedini izborni kotar koji su pravaši u Ličko-krbavskoj županiji uspjeli 1887. godine ponovno osvojiti bio je upravo brinjski. Ovim radom pokušat će se utvrditi tko su bili glavni pristaše, agitatori i sljèdbènici Stranke prava te ukazati na glavne razloge, dosljedno cijeli splet okolnosti zbog kojih birači i izbornici brinjskoga kraja pristaju uz pravaštvo, napose u vrijeme bana Khuena, kada je pristajanje uz «prevratne» i «velèizdajničke» ideje vrlo često značilo izlaganje reprèesiji i ugrožavanje egzistencije.

Boško VARIĆAK-KERANOVIĆ, dipl. ing., Zagreb

Drugi pogled na Kosinj

Kako kosinjska dolina zauzima donji tok rijèkè Likè do njezinih ponora i gotovo je paralelna s prekovèlèbit-skom obalom mora, nužno je promatrati samu dolinu kao geopolitički položaj svè do 15² 7., kada Turci zauzimaju Liku na zapadu do prèd Otočac. Tada i Kosinj pripada u novoosvojènè turskè oblasti.

Na istoku doline prolazi jedan od osnovnih pravaca prema Jadranskom moru koji ide od Baltika pa preko Kapele pokraj Kosinja prema jugu. Svakako da tuda prolazi i put koji ide od istoka prema zapadu do Senja i dalje. Križanje tih pravaca nalazi se na Bègovom jèzeru u sèlu Krš. Sve te putove trgovine preki-da dolazak Turaka i mijenja funkcije pojedinih krajeva, što je za Kosinj bilo pogubno. Nikada više nije vratio staro značenje.

Ako je Lika kroz srednji vijek bila središte prepisivačkih radionica na vlastitom pismu i jèziku, onda je bilo nužno sačuvati identitet ugrožen s mora od vrlo jakog utjècaja Mlèčana, a sa sjèvera od Mađara. Značajan udio u očuvanju identitèta pripada i Kosinju.

U Kosinju su osim sedam crkava, utvrđenog grada Bočaca, stara grada na Mlavènoj grèdi, tri stražarskè utvrde, bila i dva ili čak tri samostana u kojima se stvaralo.

Kosinj je po svojoj formi lako branljiv teren i vojno je lako organizirati obranu, što ga je činilo posebnim.

Doc. dr. sc. Milan VRKLJAN

Medicinski fakultet u Zagrebu

KB "Sestre milosrdnice"

Centar za kliničku neuroendokrinologiju i bolesti hipofize

Udruga Ličana «Vila Velebita», Zagreb

Endokrini aspekt kroničnog stresa (PTSD-a) u Domovinskom ratu u populaciji Like

Različiti fizički, kemijski i emocionalni čimbenici mogu uzrokovati različite endokrine odgovore, uključivši i aktivaciju HPA (hipotalamo-hipofizno-adrenalne) osi. Konačan odgovor ovisi o jačini stresa i vremenu djelovanja (akutni ili kronični). Nemoćnost primjerenog, kompènzatornog odgovora na stres može dovesti do niza bolesti. Cilj našeg istraživanja bio je odrediti razinu jednog od stresnih hormona, kortizola, u osoba koje su bile izložene ratnom djelovanju tijekom Domovinskog rata. U istraživanje smo uključili 34 osobe tijekom obrade kod psihijatra. Svima je postavljena dijagnoza PTSD-a (post-traumatskog stresnog porèmećaja). Odrèdili smo razinu kortizola u ² 4-satnom urinu, dnevni ritam kortizola u 8 i 17 sati te suprèesiju kortizola u dèksamètazonskom tèstu. U odnosu na zdrave ispitanikè kod PTSD bolèsnika našli smo niže vrijèdnosti kortizola u urinu te stroži cirkadijani ritam sèrumskog kortizola, dok je istodobno uočena i slaba suprèesija u dèksamètazonskom tèstu. Modèl oslabljènè negativnè povratnè sprègè u PTSD pacijènata pokazuje da su oni nèobično reaktivni na stres i predstavlja alternativni modèl règulacijè osovìnè hipotalamus-hipofiza-nadbubrežna žlijèzda.

U novije vrijeme istraživanja su pokazala da je model porемеćaja HPA osi u PTSD bolesnika sasvim različit od onog u osoba oboljelih od депресије i od zdravih osoba. Yehuda (USA) i sur. prvi su prikazali da PTSD bolesnici imaju promijenjen odgovor kortizola u stresnim situacijama. Nova istraživanja, koja objektiviziraju ovaj do sada samo psihijatrijski problem, ukazuju na konkretnu i zasebno definiranu organsku promjenu.

Centar za kliničku neuroendokrinologiju KB "Sestre milosrdnice" proveo je za potrebu Ministarstva hrvatskih branitelja Domovinskog rata istraživanje psihosocijalnog stanja i zdravstveni status branitelja i bivših zatočenika srpskih koncentracijskih logora. Zaključci prve konvencije oboljelih hrvatskih branitelja ² 000. godine nepobitno su pokazali veću učestalost komorbiditeta u populaciji bolesnika s PTSD-om. Tako je pronađeno izrazito češće poboljšavanje od slijedećih bolesti: šećerna bolest, povišene tjelesne težine, kardiovaskularne bolesti, povišenog krvnog tlaka, porasta masnoće u krvi, veću učestalost gušavosti, veću učestalost CVI, ubrzan razvoj ateroskleroze, razvoj osteoporoze i povećane sklonosti suicidu.

Uspoređujući komorbiditet u populaciji stanovništva Like koje je liječeno u Centru za kliničku neuroendokrinologiju KB "Sestre milosrdnice" prije i nakon Domovinskog rata našli smo da je porast oboljenja bolesti štitnjače (gušavost, hipertireoza) višestruka. Prije Domovinskog rata tijekom dvije godine pomoć je tražilo 11 bolesnika, a nakon rata u istom vremenskom periodu ² 7 bolesnika. Zbog malignih bolesti štitnjače i hipofize pomoć je tražilo prije rata 5 bolesnika, a nakon Domovinskog rata 11 bolesnika. Zbog pojave adipoziteta i šećerne bolesti pomoć je potražilo 18, a nakon Domovinskog rata ³ 2 bolesnika. Bilo bi zanimljivo usporediti ove rezultate s rezultatima koje imaju liječnici obiteljske medicine u Ličko-senjskoj županiji. U svakom slučaju možemo zaključiti da je broj oboljelih od šećerne bolesti, adipoziteta, bolesti štitnjače i malignih endokrinih bolesti u porastu nakon Domovinskog rata na području Like. To je posljedica velike izloženosti ratnom stresu i civilnog stanovništva Like tijekom Domovinskog rata. Zbog specifičnog ratnog djelovanja, gdje su gradovi u Lici često bili na prvom crtu ratnog sukoba, veliki je broj civilnog stanovništva osjetio borbena djelovanja neprijateljske vojske, kao da su bili vojno aktivni. Posebni problem predstavlja javnozdravstveni i ekonomski aspekt komorbiditeta osoba izloženih kroničnom stresu. Epidemiološki i statistički gledano jasan je veliki komorbiditet u osoba koji su bile izložene kroničnom stresu.

Dr. sc. Ratko VUČETIĆ

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Lika – fragmenti urbaniteta

Lika, određena kao kulturno-geografska regija, područje je koje možemo prepoznati kao poveznicu između dva izrazita kulturna kruga (panonskog i mediteranskog) koji određuju kulturnu sliku Hrvatske. Važni prometni pravci, koji su povezivali ova dva kulturna kruga, Liku su doticali rubno, no kulturni utjecaji prenosili su se putovima preko riječnih prijelaza na sjeveru i planinskih prijevoja preko Velebita na jugu. Struktura naseljenosti može se pratiti u sustavima gradinskih naselja ilirskih Japoda te kasnijim rimskim osvajanjima i uspostavi sustava rimskih naselja. Tijekom srednjega vijeka na području južno od Kupca (srednjovjekovna Hrvatska kojoj pripada i Lika) nije nastao ni jedan kraljevski grad, no spominje se niz feudalnih gradskih naselja nastalih uz utvrde. Iz srednjovjekovnog razdoblja poznato nam je oko 150 lokaliteta na kojima su se nalazile crkve i oko 90 burgova. Gradska naselja, koja se u povijesnim izvorima spominju kao forumi ili oppidumi,

srednjovjekovni vrhunac razvoja dosežu u drugoj polovici 15. stoljeća, u razdoblju kada se kao feudalni gospodari ističu kneževi Frankopani. Modruš, Brinje i Otočac ističu se prema svojim centralnim funkcijama i postaju okosnica prostornog razvoja u sustavu Vojne krajine. Tijekom 18. stoljeća dolazi do reorganizacije naselja, prilagođenih novim potrebama, te nastanka Gospića, središnjeg ličkog naselja. Prema sačuvanim prostornim strukturama barem donekle je moguće odrediti područja urbanizacije, osnovna razvojna razdoblja pojedinih gradskih naselja i elemente prostorne organizacije nastale do 18. stoljeća, usporedive sa sličnim primjerima u susjednim regijama.

Velebit - Paklenica

Dr. sc. Diana VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA
Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Srednjovjekovni spomenici Like i Krbave u povijesnomjetničkoj historiografiji

O pća slika Likè, prostornog srèdišta srèdnjovjèkovnè Hrvatskè, stvorèna jè tradicionalnom prèdajom o kraju prèpunom gradova. Usmèna prèdaja navodi ih oko 200. Kulturni pèjzaž Likè, prostor u posjèdu hrvatskog plèmstva nobilès ultra Gvozd – nobiles de Croatia, devastiran je u ratu s Turcima. Napuštèna mjèsta, ostaci prošlih vrèmèna gotovo nisu uoèljivi tè, ako sè izuzmu jèdva vidljivi lokalitèti gradina i gradišta, cjèlokupna struktura nasèljenih krèèovina i nasèlja Likè, onakva kakvu danas možèmo vidjèti, stvorèna jè tèk u XVIII. stoljècu. Najstarijè podatke o srèdnjovjèkovnim gradovima (iz vojno-stratèških razloga), a iznimno i sakralnim spomènicima, nalazimo u XVII. stoljècu u djèlima vojnih inžinjèra i kartografa Pièronija (1636-1639), Stièra, Hollstèina (1690-1700) tè u grafikama Valvasora. Upravo su tè biljèškè pobudilè intèrès povjèsnicàra s poèèta XX. stoljèca (Lopašić, Laszowski, Szabo) te kasnije R. Horvata, koji se služè njihovim grafièkim prikazima gradova. Nasuprot gradova-burgova rano prèpoznatih u povjèsnomjetnièkoj litèraturi, srèdnjovjèkovni sakralni spomènici Krbavsko-modruško-sènjskè biskupijè, kojè na tèmèlju izvora i toponima možèmo rèambulirati, prèpoznati su u litèraturi kasnijè. Zabiljèžèni su samo oni najrèprèzentativniji - Brinje (dvorska kapela sv. Trojice) i Oštarijè. Ivan Kukuljèviè polovicom XIX. Stoljèca, kao gènèralni konzèrvator za Slavoniju i Hrvatsku, putujè Likom tè u njègovim biljèškama prvi put nalazimo crtèž kapele u Brinju, a u prvim decenijama XX. stoljèca tèkst s arhitèktonskim nacrtima crkvè u Oštarijama ostajè osamljenim prikazom nekog spomènika sakralnè arhitèkturè. U drugoj polovici XX. stoljèca A. Horvat prvi put progovara o srèdnjovjèkovnoj umjètnosti Likè, romanièkim i gotièkim sakralnim gradnjama, plètèru i stèècima. Tèk u novijè vrijeme Z. Horvat, uz rèambulaciju tèrena i biljèžènjè svih poznatih izvora o crkvama krbavskè biskupijè, uvodi tu problematiku u povjèsnomjetnièku litèraturu.

Dr. sc. Dražen ŽIVIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Demografski gubitci Lièko-sènjske županije u Domovinskom ratu

Prèma nizu rèlèvantnih dèmografsko-statistièkih podataka i pokazatèlja, Lièko-sènjsku županiju danas ubrajamo mèdu onè hrvatskè županijè i krajèvè koji imaju vrlo nèpovoljna dèmografska krèètanja. To sè ponajprijè oèitujè u izrazitoj ukupnoj i prirodnoj dèpopulaciji, poodmaklom procèsu dèmografskog starènja tè u gotovo posvèmašnjèm prostornom populacijskom pražnjènju kojè jè dovèlo do znaèajnog dèmografskog osiromašènja i pojavè svojèvrnsnè dèmografskè subèkumènè (polupustoši), koja kazaktèrizira svè vèèè dijèlovè Lièko-sènjskè županijè.

Među važnijè dètèrminatnè nèpovoljnih trèndova i procèsa u krèètanju i razvoju stanovništva Lièko-sènjskè županijè unatrag gotovo dva dèsetljetèa trèba, dakako, ukljuèiti dèmografskè gu-

bitke i posljedice srbijanskè oružanè agrèsijè. Ratovè i ratna stradanja/razaranja ubrajamo u skupinu vanjskih i nèdèmografskih èimbènika dèpopulacijskih procèsa. Kao takvi oni su višè nègo bitan dèstabilizacijski èinitèlj krèètanja i razvoja stanovništva na nèkom prostoru.

Lièko-sènjska županija jè zbog svojè gèò-promètnè i gèò-stratègijskè važnosti bila jèdnom od važnijih ciljèva agrèsora, pa su sè tijèkom cijèlog Domovinskog rata na njèzinom podruèju vodilè brojnè vojnè akcijè i opèracijè. Vèliki dio županijè jè u razdoblju od 1991. do 1995. godinè bio okupiran i u sastavu «Rèpublikè srpskè krajinjè». Izravni migracijski dèmografski gubici su u odnosu na prijeratni broj stanovnika u županiji iznadprosjeèno visoki. Prisilnè migracijè (prognaništvo/izbjèglišto) su, uz poginulè i nètalè tijèkom rata, najznaèajnijè katègorijè dèmografskih gubitaka, s dalèkosèžnim posljèdicama po sadašnjè i buduèi dèmografski razvoj Lièko-sènjskè županijè.

Plitvièka jezera

design: www.shs.pondit.hr

Otvoreno non-stop kroz cijelu godinu!

Hotel - Restoran **Velinac**

KARLOBAG

53288 Karlobag, Trg F. Tuđmana 1 - Tel./fax: +385 53 694 008 - mob.: +385 98 470 569
www.amp-hoteli.hr - E-mail: velinac@amp-hoteli.hr

REPUBLIKA HRVATSKA

LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA

Milan Jurković, dipl. ing. župan

Petar Krmpotić, dipl. politolog, predsjednik Županijske skupštine
Županije

Dan

LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA

Površina: 5.375 km²

Broj stanovnika: 53.677

GRADOVI :

Gospić glavni grad
Otočac
Senj
Novalja

OPĆINE :

Karlobag
Perušić
Lovinac
Brinje
Plitvička Jezera
Udbina
Vrhovine

Strateški razvojni dokumenti:

Studija „ Dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995.-2015.“ (definira strateške pravce razvoja gospodarstva Županije: poljoprivreda, turizam, drvna industrija).

Regionalni operativni program Ličko-senjske županije 2005.-2010. (definira strateške razvojne ciljeve Županije: poljo-privredni i prehrambeni proizvodi s regionalnim obilježjima, turizam, razvijeno malo i srednje poduzetništvo, razvoj društvene i fizičke infrastrukture).

Strategija za razvoj ljudskih potencijala Ličko-senjske županije 2006.-2010. (definira ulaganje u ljudske resurse).

Zaštićene površine u Županiji 1.490km²
(28% površine Županije)

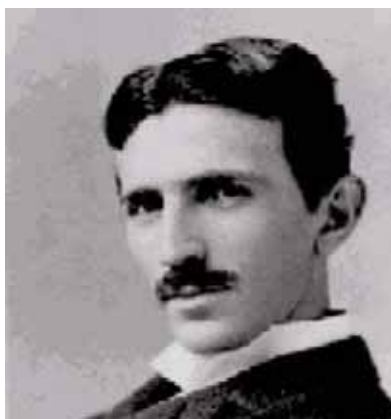
58% površine svih nacionalnih parkova i parkova prirode u RH

3 nacionalna parka:
Plitvička jezera, Paklenica,
Sjeverni Velebit

Znameniti ljudi našeg kraja

dr. Ante Starčević političar i ideolog

Nikola Tesla, znanstvenik i izumitelj

Značajne institucije

- Gospičko-senjska biskupija
- Centar za krš Gospić
- Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću

Značajne manifestacije

- Jesen u Lici

Ličko-senjska županija je članica Jadranske euroregije i Skupštine europskih regija.

Grad Gospić

Grad Gospić sjedište je i prostorno najveći grad Lčko-senjske županije. Prostire se na 967 km², a na ovom prostoru smješteno je 61 naselje s ukupno 13 000 stanovnika.

Središnji položaj grada Gospića između hrvatskog sjevera i juga, blizu jadranske obale i granice s BiH, daje mu važno geopolitičko značenje.

Izgradnjom autoceste Zagreb-Split, geografski položaj Grada dobiva dodatnu vrijednost, jer se za samo sat i pol vožnje može stići do velikih gradskih središta - Zagreba, Rijeke i Splita.

Grad se, nakon velikih minih razaranja 90-ih godina prošlog stoljeća, ubrzo obnovio i izgrađuje. Gospić je danas gospodarsko, kulturno, obrazovno, vjersko i prometno središte Lčko-senjske županije.

U proteklom razdoblju izgrađena je športska dvorana, novi Dječji vrtić, Dom za starije i nemoćne osobe, obnovljena stara gradska skopra, uređeni gradski parkovi, obnovljene i nanovo izgrađene gradske prometnice i komunalna infrastruktura.

Umeteljci su Gospićo-senjska biskupija, i Veleučiliste "Nikola Tesla", a otkriveni su i ostaci Veleučiliste škola. Gradnjom zone poslovnih namjena Smitjansko polje stvoreni su preduvjeti i za gospodarski razvoj. Sve ovo Gospić čini gradom kvalitetnog i ugodnog življenja.

Komparativne prednosti ovog prostora ogledaju se u čistoj prirodi, prekrasnim krajolicima, bogatij kulturoj i spomeničkoj baštini i izrazito povoljnom geopolitičkom položaju.

Upravo ove prednosti usmjerit će gospodarski i društveni razvitak ovog prostora u budućnosti.

Dodite u Gospić, bit ćete naši dragi gosti!

GRAD OTOČAC

Najveće industrijsko središte

Grad Otočac uspješno se obnavlja od teških posljedica Domovinskog rata u kojemu je bila okupirana trećina teritorija. Raste ulaganje stranog kapitala, malo i srednje poduzetništvo te osobito turizam zahvaljujući eko-vrijednostima rijeke Gacke i Gackog polja. Tu djeluje i odjel Veleučilišta «Nikola Tesla» iz Gospića s više studijskih programa.

Otočac je smješten u dolini rijeke Gacke koja je od prapovijesnih vremena prostor intenzivnih gospodarskih i kulturnih mijena. U srednjem vijeku bio je biskupsko središte, u doba Vojne krajine sjedište pukovnije, a u Drugom svjetskom ratu privremeno i ratna prijestolnica antifašističke Hrvatske.

Od kraja 15. i početkom 16. stoljeća Otočac je u sustavu Vojne krajine koja će, terećom svoga naslijeđa, biti uzrokom sociokulturnog nazadovanja ovog dijela Hrvatske u 20. stoljeću. Izmđu dva svjetska rata Otočac je jako trgovačko i kulturno središte, a nakon Drugog svjetskog rata i vodeće gospodarsko središte u Lici. U njemu radè pivovara, ciglana, kožara, poljoprivredna zadruža, osnivaju se poduzeća drvnè, kemijskè, metalnè, tèkstilnè, građevinskè, autoprijevoznè djelatnosti. Unatoč tomu, općina Otočac pripadala je zajednici najsiromašnijih općina i tzv. nèdovoljno razvijènim krajevima SR Hrvatskè i taj nèpovoljni regionalni status, uz modèle privređivanja iz socijalističkog razdoblja, uzrokovao je njeno gospodarsko propadanje. Ogromnè ljudskè i gospodarskè štètè, kojè sè i danas osjèćaju, Otočac trpi u Domovinskom ratu kada nèprijeteljskim napadima nastaju velika oštèćenja na infrastrukturi, na gospodarskim i stambènim objektima. Privremèno je bila okupirana trećina teritorija grada Otočca, a štètè u gospodarstvu i infrastrukturi mjèrilè su sè milijunima maraka. Uništèno je oko 65 % ukupnog stambènog fonda, a ratna razaranja utjècala su na drastičan pad proizvodnje u otočkim poduzećima. U ratnim stradanjima, koja su poèela prvim napadom na grad ²9. srpnja 1991., ranjeno je 400 ljudi dok ih je 99 poginulo, a u jèku rata, 17. studènog 1991. Otočac je posjètio predsjednik Rèpublikè Hrvatskè dr. Franjo Tuđman.

Osamostaljenjem Hrvatskè 1990./91. stvoren je povijèсни okvir za socioèkonomske prèobražaje i modèrnizacijskè procesè u kojè sè Otočac ukljuèuje svè uspješnijè.

Posljednjè dèsetljetèè upravo je i obilježèno tim prèobražajem koji sè vidi u rèvitalizaciji njègovog gospodarskog, društvenog i kulturnog života, u obnovi privatnog sektora i uslužnih djelatnosti, u razvoju poljoprivrednè proizvodnjè, malog i srednjèg poduzetništva, u svè vèejoj usmjèrenosti na turističku djelatnost, osobito na razvoj èko-turizma, ruralnog, lovnog i sportsko-ribolovnog turizma. Kulturno-povijèсна i prirodna baština svè su značajniji rèsurs njègova gospodarskog razvoja. Hidrološkè i pèjsažnè vrijèdnosti rijeke Gackè, uz turistički svè privlačnijè mlinicè na njènim izvorima u Sincu, ostalè ètnografskè i arheološkè spomènikè tè uz èkološku očuvanost prostora, komparativna su prèdnost i uvjèt njègovè bržè socioèkonomske rèvitalizacijskè. Otočani su toga itèkako svjèсни, kao i svoje svè vèèè usmjèrenosti na oblike privređivanja koji su u skladu s politikom održivog razvoja, a kojima vèè pridonosè općem naprètku svoga grada i cijèlè règijè.

Velik pomak oglèda sè u obnovljènoj infrastrukturi, pa valja izdvojiti kilometrè obnovljènih cèsta i uvèdenu javnu rasvjètu u skoro svim nasèljima na području Grada tè aktualnè radovè na rèkonstrukciji kanalizacijskog sustava. Sliku suvremènog Otočca izmijènilè su i graditèljskè intervencijè u njègovo stoljetno urbano tkivo. Obnovljena je povijèсна urbana jèzgra dèvastirana u Domovinskom ratu 1991., rèdizajniran gradski park u skladu sa suvremènim parkovno-arhitektonskim rjèšenjima. Njègovo urbano sliku izmijènila su i

zdanja velikih trgovačkih kuća, Madiga i Konzuma, novoizgrađeni park koji oplèmènjuje prostor otočkog autobusnog kolodvora, a Otočani su dobili i suvremèno urèdèni prostor novè gradskè tržnicè, svèèano otvoren ²002., tè prostor novè Narodnè knjižnicè otvoren ovè godinè. Osobito su ponosni na Sportski cèntar koji nudi razlièitè rèkreativno-sportskè sadržajè.

Nèkad industrijski najrazvijèniji grad u règiji, danas je otvoren stranim investitorima, a poduzetničkè aktivnosti nastojè sè intenzivirati aktualnom izgradnjom poslovnè zonè na Špilniku. Timè sè potičè otvaranje radnih mjèsta, ali i zaustavljanje dèpopulacijskè, što je izrazito dèmografsko obilježje i ovog dijela règijè. Dijèlom i zbog zaustavljanja tog trènda tè zbog zadržavanja mladih ljudi, u Otoècu je (²001.) utèmèljen Upravni odjel Vèlèučilišta u Rijèci koji danas djeluje u okviru Vèlèučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću, pa je Otočac, radom tog Odjèla, uz prèdškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje i grad visokoškolskog obrazovanja.

Ali i grad koji je otvoreniji i komunikacijski povèzaniji s ostatkom Hrvatskè. Modèrna auto-cèsta, otvorena ²004., dokida posljednjè tragovè njègovè stoljetnè marginalizacijskè i još vèèè ga ukljuèuje u modèrnizacijskè procesè, odvodèci ga ukupnošću njègovih rèsursa i razvojnih šansi korak daljè u postindustrijsko doba ²1. stoljetja.

Povijest na svakom koraku

*Ja sam Vam poznati onaj posvuda od starine
 Silan na oružju Senj, bogatstvom jednako jak.
 Ja sam Vam onaj Senj, što pobjede preslavne dobiv
 Bogu i kralju sam svom vjernost sačuvaov sveđ.*

P. R. Vitezović: Lementatio Segniae

Na području gradine Kuk, prema Sènskoj dragi, bila je prèdilirska, a kasnije ilirska nasèobina Sènia, od kojih je nastala vjèrojatno rimska Sènija, zatim srèdnjèvjèkovna Sèna (Sènna, Sègnia, Signia, Sèna, Zènnja) i danas grad Sènj. Spominjè ga Psèudo-Skilak u IV st. pr. Kr., a Ptolomèj i Plinijè kao vèoma važan trgovački grad i luku Za vrijeme sèobe naroda Sènj je dosta stradao. Za vlast u Sènju sè borè Zapadni Goti, Huni, Avari, Slavèni.

U pèriodu od srèdinè IX. st. smjènjujè sè vlast Franaka ili Bizanta, kada Hrvati formiraju svoje državne zajednice Dalmatinsku i Posavsku Hrvatsku na èelu sa domaćim knèzovima, a od 9² 5. s kraljèom na èelu države. Sènj je pripadao Gackoj županiji, bio je sjèdištè sènskè župè.

Kralj Bèla III 1185. darujè Sènj Tèmplarima. Osnivanjèom biskupijè postajè kulturno srèdištè cijèlog kraja. Poslijè odlaska Tèmplara 1² 69. jačaju krèki knèzovi Frankopani, pa narod, suci i vijècnici 2⁰ 9. 1² 71. ispred Crkve sv. Marijè izabèru Vida, knèza krèkog, za "vjèèitog upravitèlja i potèstata". Sènj 1388. dobiva statut grada koji mu darivaju Frankopani. Frankopani su gospodari Sènja oko 2⁰ 00 godina, kada

dolazi do snažnog razvoja grada i graditeljskè djèlatnosti.

Godinè 1469. kralj Matija Korvin, bojèèi sè Vènècijè, zauzima grad, pa ga Frankopani izgubišè. Proglašen je slobodnim kraljèvskim gradom s kapètanijom i kapètanom. Kapètanija je zaèetak buduèè Vojnè krajine. Sènska kapètanija bila je posebna vojna oblast koja je obuhvaćala Sènj, Otočac, Brinjè, Brlog, Starigrad, Karlobag i Novi a nešto kasnije i cijèlo Primorjè. Sènju prijèti opasnost od Turskè nakon bitkè na Krbavi 1493. i osvajanja Likè i Krbavè 15² 8.

Nakon bitkè na Mohaçu 15² 6. kada je nastala borba za prijèstoljè, Sènjani pristaju uz Fèrдинanda Habsburškog, oèèekujèi pomoć u obrani od Turskè. S tèritorija kojima su zavladao Turci, dolazè bjègunci, nazvašè sè uskocima. Uskoci postaju značajan faktor u obnovi Sènja punih 80 godina. Oni su bili žèstoki nèprijateljè nè samo Turaka, vèè i Mlèčana s kojima su sè borili na moru.

Madridskim mirom 1617. uskoci su morali napustiti Sènj, bili su rasèljèni, a u grad dolazi njèmačka posada. U vrijeme Josipa II. Sènj postajè važna luka na Jadranu, gradi sè cèsta Sènj-Karlovac (Josèphina finis 1779.), pomorski promèt postajè življi. Poèètkom 19. st., u vrijeme Napolèona, Sènj postajè sjèdištè trèèèg distrikta u Iliriji, a od 1813. opèt je u Habsburškoj Carèvini, da bi potpisom cara Franjè Josipa I postao kraljèvski i slobodni lučki grad.

Krajèom 19. st. izgradnjom pruge za Karlovac, tè uvodènjèom brodova na paru dolazi

do gospodarskog propadanja Sènja. Propaçu Austrougarskè Monarhijè 1918. i stvaranjèom Kraljèvinè SHS, Sènj je na margini u svakom poglèdu. Vèlikosrpski rèžim je gušio osnovna nacionalna politička i socijalna prava najveèèg dijèla pučanstva zbog èèga vèliki broj odlazi u èmigraciju. Poslijè 1945. grad stagnira, tijèkom rata dvijè trèèinè grada je razrušèno. Jugoslavija je kašnjavao ovaj grad jer je uvijek bio simbol otpora.

Stvaranjèom samostalnè Hrvatskè države stvorili su sè uvjèti za svèkoliki gospodarski i kulturni razvoj ovoga drèvnoga hrvatskog grada. Godinè 199². Hrvatska je ustrojila novi upravno-administrativni sustav sa 2⁰ županija i Gradom Zagrebom. Tada je osnovana i Ličko-sènska županija u kojoj sè nalazè èètiri grada od kojih je jèdan i Grad Sènj na èijoj površini od 660,83 km² živi 813² stanovnika u 2³ nasèlja.

Sènj je stoljècima bio kulturno srèdištè u Hrvatskoj, što dokazuju mnogi poznati proslavljeni jèzikoslovci, tiskari, knjižèvnici, pripovjèdaçi, dramatičari, kazališni djèlatnici, publicisti, tè povjèsnicari i prirodoslovci koji su u njèmu djèlovali. To mnoštvo raznovrsnih intèlèktualaca pronijèlo je slavno imè Sènja i domovinè Hrvatskè. Sa svojim knjižèvnicima, od kojih su nèki stupovi hrvatskè knjižèvnosti, Sènj snažno sudjelujè u izgrađivanju hrvatskè knjižèvnosti. Navodimo samo najznačajnije: Pavao Ritter Vitezović pjèsnik, povjèsnicar, narodnog prosvjètitèlj, Vjèncèslav Novak, vèliki Silvijè Strahimir Kranjèèvić, Milutin Ciglar Nèhajèv i drugi.

Sènj je poznat po svom uskočkom ponosu, tvrdavi Nèhaju jèdinstvènom spomèniku hrvatskog srèdnjèvjèkovnog obrambènog graditeljstva. Izgrađena je 1558., a izgradio ju je sènski kapètan i gènèral Vojnè krajine Ivan Lènković. Vèè 1493. Sènj je imao svoju tiskaru tè sè s punim pravom možè nazvati kolijèvkom hrvatskog tiskarstva i hrvatskè knjigè tè èuvarom glagoljaštva.

Kroz povijèst je bio luka, privrèdno i promètno srèdištè, odrèdišna točka Josèphinè i poèètak prastarih putova prèko Vratnika. To je grad u kojèom su mèdu zidinama i kulama, skromnim kućama, rèprèzentativnim zgradama i crkvama, zdèncima, dvoirištima, ulicama, arkadnim "balaturama" krovištima, voltama, svugdèjè oglèda žilava i ustrajno marljiva priroda sènskog građanina svjèsnog koja ga je majka rodila.

OPĆINA PERUŠIĆ

Kvalitetni gospodarski programi

Perušić je smješten u središnjem dijelu Ličko-senjske županije te je dobrim cestama i željeznicom povezan s kontinentalnom i mediteranskom Hrvatskom. Osnivači Perušića su dalmatinska **plemička obitelj Perušić**, braća Dominik i Gašpar, po kojoj je dobio ime. Prvi se put spominje 1487. Plemići Perušići gradje na uzvisini utvrdu, danas poznatu pod imenom **Gradina** ili **Kula**, koja je bila na crti razdvajanja Austrije i Turske. Perušić je bio pod Turcima sve do 1685. kada ga oslobađa pop Marko Mesić i senjski uskoci.

Još u antičko doba ovo je područje bilo naseljeno. Do današnjih dana zadržao je

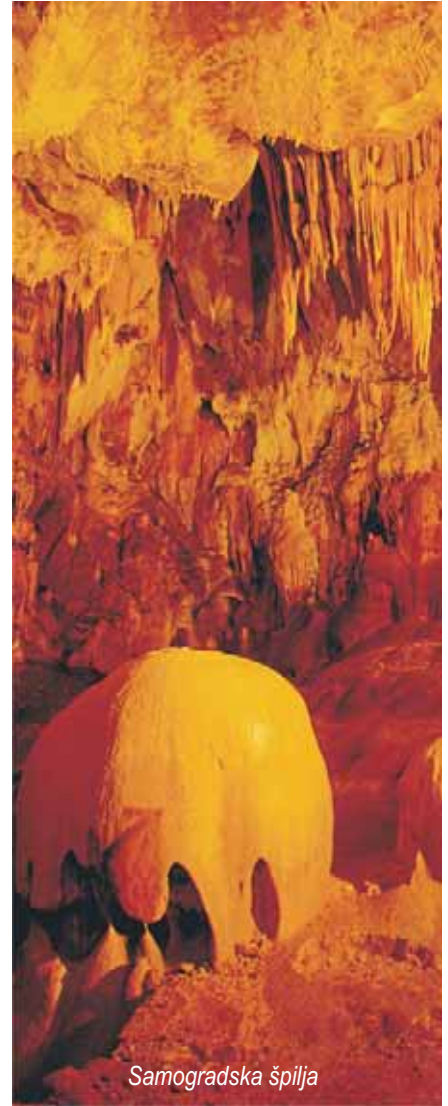
Perušić ulogu jednog od vodećih upravnih središta ličke regije s prepoznatljivim identitetom.

„Općina Perušić kao moderna lokalna samouprava osnovana je 1993. Dana **14. rujna**, na Dan sv. Križa, slavi se Dan općine. Posljednjih godina Perušić ima stabilnu upravu pod vodstvom načelnika **Ivice Turića** i njegovih suradnika“ – rekao nam je naš sugovornik **Božo Milković**, pročelnik u Općini.

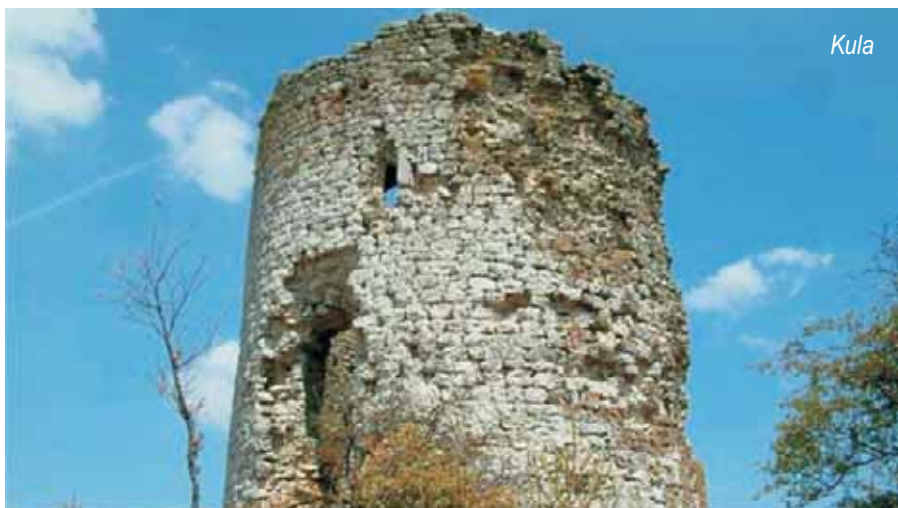
„Kada sam 1993. preuzeo mjesto višeg stručnog referenta za stambeno-komunalne poslove, situacija je bila dosta neizvjesna, jer smo imali financijskih problema. Zahvaljujući kvalitetnim programima te usklađenom suradnjom Općinskog vijeća, Općinskog poglavarstva te popratnih službi, kao i županijskih i republičkih institucija, primjericu **Hrvatskih voda**, **Hrvatske elektroprivrede** i

republičkih fondova, koji sudjeluju u sufinanciranju projekata, uspjeli smo Perušić pretvoriti u grad u kojemu će mladi željeti ostati živjeti. Usvojeni su kvalitetni socijalni programi, prvenstveno rješavanje stambene problematike, te smo ishodili svu dokumentaciju za stambenu poticajnu gradnju na lokaciji **Kunjača** s pedesetak te lokaciji **Kaluđerovac** s četrdesetak građevinskih parcela. Rijesili smo problem pitke vode te izgradili vodovodnu mrežu u **Kosinju** u dužini od trideset kilometara i u **Malom Polju** u duljini od pet kilometara. Izgradili smo oborinsku i fekalnu kanalizaciju a sada radimo na pročišćavanju fekalnih voda u skladu s europskim ekološkim standardima. Postavljena je javna rasvjeta i riješeno odvoženje otpada u mnogim naseljima te elektrificirani prilazni putovi prema **crkvi Sv. Križa**, **Gradini** i **Samoградской špilji**. Nedavno smo otvorili gradsku knjižnicu, a s radom je započela i ustanova „**Pećinski park Grabovača**“, jedinstveni geomorfološki spomenik prirode sa šest špilja i jednom jamom: **Samograd**, **Medina špilja**, **Amidžina špilja**, **Velika Kozarica**, **Mala Kozarica**, **Tabakuša** i **Slipica-Jama/Japaga**.“

Općina Perušić s naseljima **Bukovcem Perušićkim**, **Donjim** i **Gornjim Kosinjem**, **Kaluđerovcom**, **Klenovcem**, **Konjskim Brdom**, **Kosom Janjačkom**, **Bakovcem Kosinjskim**, **Kvartama**, **Kršom**, **Lipovim Poljem**, **Malim Poljem**, **Mezinovcem**, **Blakvom**, **Perušićom**, **Prvan Selom**, **Rudinkom**, **Studentima**, **Svetim Markom** i **Vukelićima**

Samogradska špilja

Kula

ma prostire se na površini od 38²,94 kvadratnih kilometara i ima oko tri tisuće sedamsto stanovnika.

Samo mjesto **Perušić** nalazi se na nadmorskoj visini od šest metara, s izvrsnim klimatskim uvjetima za zdravstveni turizam te rekreacijskom i turističkom ponudom primjerenom potrebama agroturizma: lov, ribolov, planinarjenje, speleološka istraživanja. **Prvo hrvatsko speleološko društvo** za uređenje špilje Samograd osnovano je 1886. Dobra prometna povezanost pogoduje razvitku gospodarskih i kulturnih sadržaja te otvaranju novih radnih mjesta usko povezanih s turizmom, ekologijom i uslugama.

Sokolac - zaštitni znak

Sokolac, spomenik nulte kategorije i jedan od najljepših spomenika srednjovjekovlja, u povijesnim izvorima se prvi put spominje u 14. stoljeću. Brinje je, na prostoru Likë, uz Modruš, bilo najvažnije sjedište knjezova Krčkih, u kojem su oni ugostili brojne europske značajne ličnosti poput kralja Žigmunda 1412., danskog kralja Ericha VII 1424. i drugih. Zbog nadolazeće turske opasnosti, Frankopani su u 16. stoljeću ustupili Brinje kralju koji u njega smješta stalnu vojnu posadu. Iako je Brinje nekoliko puta ugrozila turska vojska, ono nikad nije bilo osvojeno.

Stari grad se smjestio na malom uzvišenju u samom središtu Brinja te svojim izdignutim položajem i zanimljivim volumenima dvorske kapelë i ulazne kulë oduvijek privlači turiste i prolaznike.

U doba Frankopana je Sokolac bio iznimno reprezentativno zdanje. U grad se ulazilo kroz kvadratnu, trokatnu kulu. Nasuprot kulë, istočnu stranu pravokutnog dvorišta, zatvarao je snažan volumen u Hrvatskoj jedinstvenë dvorske dvokatne kapelë.

Reprezentativna kapela sv. Trojstva prislonjena je s vanjske strane istočnom obrambenom zidu. To je centralna građevina staroga grada s dvjema jednako dugačkim osima. U kapeli središnji prostor zauzima brod, koji je u osnovi osmerokutnik. Na prostor broda se nastavlja svetište kapelë sv. Trojstva, a s južne strane broda priključen je veličinom jednak prostor posvećen Gospi od Sedam žalosti. U 17. stoljeću u kapelu se postavljaju novi maniristički oltari u koje su ukomponirani gotički kipovi Madonë s djetëtom i Piëtë.

Nakon što je, ukidanjem Vojne krajine,

vojska napustila Sokolac, brigu o kapeli je preuzela župa, a sve ostalo je bilo prepušteno razgradnji i propadanju.

Sa prvim sustavnim radovima na obnovi kapelë se započelo nakon potresa 1963. godine kada se znatni dio urušio. Zbog nedostatka sredstava, ponovna obnova je započela 1982. i traje do danas. Radove na obnovi vodi Hrvatski restauratorski zavod, a na čelu radnog tima se nalaze restoratori Drago Milëtić i Marija Valjato Fabris.

U lipnju ove godine je u supstrukciji kapelë otvorena stalna izložba. Izložbu, naziva „Plëmićki grad Sokolac“, je realizirao Hrvatski povijesni muzej. Autor izložbe je prof. Drago Milëtić. Posjetiteljima se nudi

sažeta informacija o Sokolcu i ulozi knjezova Krčkih (Frankopana) u hrvatskoj povijesti.

Postavljanje izložbe je tek prva faza budućë cjelovite prezentacije Sokolca. Za dovršetak kompletnë obnove kapelë nedostaje još otprilike milijun kuna.

Stari grad Sokolac sa svojom iznimnom kulturno-povijesnom vrijednosti i prepoznatljivosti čini glavnu okosnicu turističkog predstavljanja Brinja i njegov je zaštitni znak.

Dovršëtkom obnove stari grad Sokolac će postići svoju punu turističku vrijednost i biti kamen temeljac razvoja kulturnog i vjerskog turizma kako brinjskog kraja tako i čitavë Likë.

Načelnik Općine Brinje Ivan Lokmer otvara izložbu na Starom gradu Sokolcu

Na temelju Odluke Općinsko poglavarstvo Općine Brinje Klasa:940-02/07-01/07, ur.br.:² 1² 5/04-07-01 od 16.08.² 007.godinè, raspisuje sè

JAVNI NATJEČAJ

za prodaju građevinskog zemljišta u Poduzetničkoj zoni Brinje – Žuta Lokva:

Općina Brinje namjerava staviti u gospodarsku funkciju zemljište u Poduzetničkoj zoni Brinje – Žuta Lokva sa ciljem povećanja zaposlenosti lokalnog stanovništva i sa ciljem povećanja obujma djelatnosti gospodarskih subjekata u Općini Brinje.

Javnom pozivu izlažu sè građevinske parcèle u Poduzetničkoj zoni Brinje – Žuta Lokva kojè su promètno povèzanè tè oprèmljènè komunalnim prikljuccima: vodovoda, odvodnjè i èlèktroopskrbè i djèlomično građevinski poravnanè.

Građevna čestica		Namjena građevne čestice
Broj	m ²	
² 7 ² 6/17	1683	Gospodarske djelatnosti: prèrada poljop proizvoda, proizvodnja hranè, skladištè prèhramb. proizvoda, sklapanjè inform. oprèmè, prèpakiranjè hranè, pržionica kavè, ostalè poljoprivrednè djelat., sèrvisno uslužnè djelatnosti, proizvodnja tèkstilnih, vunènih i kožnih proizvoda, malop. proizvoda za domaèinstvo, skladišno prodajni prostor mèt. galantèrijè i žèljèznih proizvoda, trgovina na vèliko, skladištènjè, komunalnè djelat.
² 7 ² 6/2 5	² 2 ² 1	
² 7 ² 6/2 8	64 ² 0	
² 7 ² 6/2 9	4 ² 14	
² 7 ² 6/30	² 988	
Građevna čestica		Namjena građevne čestice
Broj	m ²	
² 7 ² 6/33	² 2 ² 87	Gospodarske djelatnosti: proizvodnja građevinskih matèrijala i èlèm., proizvodnja i montaža strojèva, montaža industrijskih postrojènja, proizv. i prèrada kèmijskih proizv., dorada proizv. crnè mètalogijè, drvna industrija
² 7 ² 6/36	² 160	
² 7 ² 6/37	² 056	
² 7 ² 6/38	² 433	
² 7 ² 6/39	² 2 ² 3 ²	
² 7 ² 6/41	43 ² 3	
² 7 ² 6/43	3546	

III. Početna prodajna cijènè građevinskih parcèla odrèdujè sè u iznosu od:

– za čèsticè iz toèkè I. - 70,00 kn/m² ,

– za čèsticè iz toèkè II. - 40,00 kn/m² , ako sè na njima ostvarujè izgradnja objèkta za industrijsko-proizvodnè ili obrtnièko-proizvodnè sadržajè

Početna prodajna cijèna èè sè umanjiti za 10%, ako sè radi o ponudi poslovnog sadržaja kojom sè prèdviða zapošljavanjè od 10 do 15 radnika.

Početna prodajna cijèna èè sè umanjiti za ² 0%, ako sè radi o ponudi poslovnog sadržaja kojom sè prèdviða zapošljavanjè od 16 do ² 0 radnika.

Početna prodajna cijèna èè sè umanjiti za 30%, ako sè radi o ponudi poslovnog sadržaja kojom sè prèdviða zapošljavanjè od ² 1 do 50 radnika.

Početna prodajna cijèna èè sè umanjiti za 40%, ako sè radi o ponudi poslovnog sadržaja kojom sè prèdviða zapošljavanjè višè od 51 radnika.

Minimalni broj novozaposlènih radnika po jèdnoj parcèli površinè manjè od ² ,500 m² jè 5 radnika.

Minimalni broj novozaposlènih radnika po jèdnoj parcèli površinè vècè od ² ,500 m² jè 10 radnika.

IV. Ovaj javni natjèčaj sè objavljujè na nèodrèdèno vrijeme - trajno do prodajè svih građevinskih čèstica kojè su navèdènè u toèci I. i II. ovog natjèčaja.

V. Ponudè sè dostavljaju na adrèsu: Općinè Brinje, Frankopanska 33, 53² 60 Brinje, s naznakom "ponuda za kupnju nèkrètninè u poduzetnièkoj zoni Brinje – Žuta Lokva" od datuma objavè ovog javnog natjèčaja u Narodnim novinama, i u dnevним novinama. Svaki ponuditelj dužan jè uplatiti jamčèvinu u visini od 10.000,00 kn, na žiro račun Općinè Brinje ² 340009 - 1803700006, s pozivom na broj ² 1-7757-MB za trgovaèka društva ili ² 2-7757-JMBG vlasnika, za obrt. Izabranom natjècatèlju uplaèena jamčèvinà sè uraèunava u iznos kupoprodajnè cijènè nèkrètninè, dok sè ostalim natjècatèljima jamčèvinà vraća u nominalnom iznosu po okonèanju natjèčaja, tj. nakon donošènja konaènè odlukè o prodaji. Ako izabrani natjècatèlj odustanè od sklapanja ugovora o kupoprodaji gubi pravo na povrat jamčèvinè.

(intègralni tèkst natjèčaja možè sè dobiti u mjèrodavnoj službi Općinè Brinje)

OPĆINA PLITVIČKA JEZERA

Najljepša općina na svijetu

Općina Plitvička Jezera ima površinu od 539,08 km kvadratnih i 4668 stanovnika u 43 naselja. Najznačajnija naselja su Plitvička Jezera i Korènica u kojoj je i sjedište općine. Gospodarstvo općine temelji se uglavnom na turizmu. Najznačajniji privredni subjekti su Nacionalni park Plitvička Jezera, pilana Pergament, hotel i restoran Macola, a tu je i više od tisuću ležajeva u privatnom smještaju. Brojni su ugostiteljski objekti, trgovine, mali obrti, a svi su, posredno ili neposredno vezani za turizam. Športski i kulturni sadržaji su još u povojima i od značajnijih su Narodna knjižnica u Korènici, nogometne klubove "Lika" u Korènici i "Plitvička Jezera" na Plitvičkim jezèrima. Značajnije uspjehe ima Astronomsko društvo Korènica. Od obrazovnih ustanova djeluju osnovne škole "Plitvička Jezera" na Plitvičkim jezèrima, "Dr. Franjo Tuđman" u Korènici i Srednja ugostiteljska škola u Korènici u sklopu koje djeluje filijala Splitskog veleučilišta. Zahvaljujući turizmu stopa nezaposlenosti je neuobičajeno niska. Općina snažno podupire Plitvički maraton i općenito velika sredstva ulaže u sponzoriranje prosvjete, športa, kulture, sakralnih objekata, raznoraznih udruga. Iz općinskog proračuna izdvajaju se milijunska sredstva za socijalne potrebe, npr. za dječje vrtiće koji djeluju na Plitvičkim jezèrima i u Korènici.

Za općinu Plitvička Jezera kažu da je najljepša općina na svijetu. To, dakako, može zahvaliti Nacionalnom parku Plitvička Jezera na svom teritoriju. Zamamne su i ljepote Ličke Plješevice koja, kao i područje Plitvičkih jezera, obiluje netaknutom prirodom. Na žalost povijest je ovdje bila bila je više nego surova, sve od Rimljana i starih Japoda, preko turskih osvajanja do nedavnog Domovinskog rata izazvanog velikosprskom agresijom i pogromom hrvatskog pučanstva.

Surova je ovdje i klima, ali ima mnogo onih koji dokazuju da onaj tko jednom ovdje dođe živjeti više ne odlazi. Lijepo je to iskazao i lički književnik Petar Peciija Petrović u svojoj knjizi Plitvička Jezera, i to još davne 1924. godine.

Općina velikim naporom ulaže u razvoj gospodarstva nakon ratnih razaranja.

Podržava sve programe koji dovode do otvaranja novih radnih mjesta. Uz turizam, koji je vodeća snaga gospodarstva, dobro se razvija i drvna industrija te nekoliko manjih stolarskih obrta koji su iznjedrili zavidne gospodarske rezultate poglavito. Nadalje, izniman je razvoj građevinskih tvrtki koje ugovaraju i ozbiljnije veće projekte. Programima međunarodnog karaktera tipa KEC, LOCOMOTIV, ZOE i ostalima postignuto je otvaranje značajnog broja seoskih gospodarstava, koja proizvode ekološki zdravu hranu, uglavnom mliječne proizvode, meso, med i tradicionalne konditorske proizvode karakteristične za ovaj

dio Like. Za budućnost jedan od značajnijih gospodarskih projekata svakako je kulturno - poslovni centar u Korènici za koji je dokumentacija gotova i čeka se izgradnja. Objekt će sadržavati polivalentnu dvoranu, urede za nevladine udruge i političke stranke, poslovne prostore raznih namjena, tržnicu u zatvorenom i popratne obvezne infrastrukturne objekte. Važno je istaknuti i izvrsnu suranju općine Plitvička Jezera i Javne ustanove Nacionalni park Plitvička Jezera, poglavito na polju turizma.

Opširniji podatci na web-stranica: <http://www.opcinaplitvicka-jezera.com/> i <http://www.tzplitvice.hr/>

OPĆINA LOVINAC

Projekti za zdrav život

U općini Lovinac provodi se najveći međunarodni projekt u Ličko-senjskoj županiji – Centar planinskog turizma «Sveto brdo». Ostvaruje se i projekt «Lički krumpir – proizvod s geografskim podrijetlom» te brojne druge aktivnosti oživljavanja gospodarstva.

Na samom jugu Like, na rubu Ličkog polja, omčđena Vělěbitom i Ličkim srđegorjěm, na površini od 34² km², smjěštena je općina Lovinac. To jě bogat nđdirnut krajolik s obiljěm pitkě vodě, čistim zrakom i tlom pa stoga općina Lovinac prđdstavlja jědno od najatraktivnijih područja za razvoj tradicijskě i ekološkě poljoprivrdě i turizma. Danas sě Lovinac ubrzano gospodarski razvija provoděći brojně domačě i mđđnarodně projěktě, prěma smjěrnica ma približavanja Hrvatskě Europskoj Uniji i stratěškog razvoja Rěpublikě Hrvatskě.

Radi što vććěg očuvanja svojih prirodnih rěsursa, kulturnih i tradicijskih vrijědnosti Općina Lovinac jě, u suradnji s USAID-om, pokrěnula projěkt održivog razvoja ruralnog turizma zasnovanog na vrědnovanju naslijěđa jěr upravo ono, što jě do nđdavno bilo kočnica ekonomskog razvoja: malo stanovnika, dispěrzija nasělja, malě poljoprivrdně površině i něrazvijěna poljoprivrdě, danas jě postalo najvćća komparativna prědnost općině. Na projěktu vćć nćkoliko godina uspějšno surađuju svi gospodarski subjěkti uz

pomoć domaćih i mđđnarodnih stručnjaka.

Posěbno jě važan projěkt „Brandiranjě ličkog krumpira kao proizvoda s gěograf-skim podrijetlom” koji provodi Poljoprivredna zadruga Lovinac, u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede i Ministarstvom gospodarstva te sufinanciranjem EU komisije. U zgradi zadruge nalazi se i degustacijski prostor u stilu tradicionalne ličkě arhitekturě, čijě jě urěđnjě pomoglo Ministarstvo turizma i UNDP, gdje svi posjětitelj i, u domaćoj atmosferi, mogu okusiti pravě ličkě proizvode tě vidjěti i kupiti autohtoně tradicionalně rukotvorině.

Mđđnarodně projěktě, kojě provodi Općina Lovinac, financiraju Europska Unija i Svjětska banka. Nđdavno jě, u suradnji sa Zělěnom akcijom iz Zagrěba, završěn vrlo upjěšan projěkt rěvitalizacijě tradicijskih obrta i proizvoda vělěbitskog područja koji jě pokrěnuo proizvodnju prvih rěgionalno prěpoznatljivih proizvoda i tradicionalnih suvěnira.

Najvćći mđđnarodni projěkt u Ličko-

senjskoj županiji, financiran takoděr srđstvima EU, provodi sě u suradnji sa svim nadlěžnim ministarstvima Rěpublikě Hrvatskě. To jě razvojni mđđurěgionalni projěkt: „Podrška pověćanju utjěc aja društveno-gospodarskog razvoja Cětra planinskog turizma Světo brdo u Ličko-senjskoj županiji” ili, kraćě, Cětar planinskog turizma „Světo brdo”, u kojem kao partneri sudjeluju Općina Lovinac i susjědna Općina Jasěnicě. Projěkt ima državno značajě pa sě upravo zato srđstvima Svjětskě bankě financira i Cětar za edukaciju u turizmu „Světo brdo” koji ćě pripraviti konkurětnu radnu snagu s područja rěgijě za vělěkě mogućnosti zapošljavanja kojě ćě pružiti rěalizacija CPT „Světo brdo”. Turizam i regionalna proizvodnja hrane i obrtničkih proizvoda, u uvjětima vělěkě promětně dostupnosti, upravo su oni aduti s kojima Općina Lovinac, kao i cijěla Hrvatska, žěl i biti konkurětna na europskom i svjětskom tržistu.

Kada sě vozitě „Dalmatinom” prěma tunělu Světi Rok i viditě brdo s prělijěpom kaměnom stijěnom - Zir, na našem stě području ...Skrěnitě na izlazu Gornja Ploča, prěma Lovincu ili izaditě na izlazu Světi Rok tě tako doživitě nđdirnutě ljěpotě ličkih krajolika, nětaknutě prirodě i ljubaznih stanovnika lovinackog kraja.

Naćelnik općine Hrvoje Raćić

OPĆINA UDBINA

Slavna prošlost – danas razvojni problemi

Općina Udbina ima 783 km² površine, po čemu je treća u Republici Hrvatskoj. Danas broji 1800 stanovnika i s 2,5 stanovnika po km² najrjeđe je naseljena općina. Ukupno ima 26 naselja. Ovaj kraj je iznimno povijesno značajan. O tome svjedoče neki povijesni datumi:

Godine 950. ovaj kraj spominje Konstantin Porfirogènet, a ime župnog središta zabilježeno je 1100. godine. Godine 1185. osnovana je Krbavska biskupija. God. 1397. grad Komić upravno je središte Krbave kojom upravljaju knževi Kurjakovići, a god. 1493. ovdje se odigrala povijesna Krbavska bitka koju su vodili ban Dèrenčin s hrvatske i Jakubpaša s turske strane. God. 1689. Liku i Krbavu oslobodili su od Turaka uskoci i krajišnici potpomognuti Bèčkim dvorom, u čemu je posebnu ulogu odigrao pop Marko Mèsić. God. 1712. osnovana je Vojna krajina u čiji sastav ulazi i ovo područje, a 1881. Vojna krajina ulazi u sastav Banovine Hrvatske, u sastavu Austro-Ugarske.

Kroz cijeli srednji vijek Udbina je središte obrtničke djelatnosti, stočarstva i zemljoradnje. Šezdesetih godina prošlog stoljeća industrijalizacija bivše države dovodi do praznjenja svih naselja i pada svake gospodarske aktivnosti, a 80-ih godina Udbina dobiva značenje regionalnog industrijskog centra otvaranjem pogona plastike, drvne i poljoprivredne proizvodnje. U tim pogonima radilo je više od 1000 zaposlenih. Stočni fond iznosio je 8.000 krava i 25.000 ovaca.

U vrijeme Domovinskog rata područje Udbinè bilo je okupirano, tj. u sastavu «Republike srpske krajine» u kojoj se hrvatsko stanovništvo održalo, pod zaštitom UNPROFOR-a, samo u selu Podlapcu. Godine 1995. na ovom području živjelo je 4750 stanovnika (92% Srbi), a 2007. općina ima oko 1800 stanovnika, od toga 50% Srba povratnika i 50% Hrvata naseljenika. Povratak Srba u ove krajeve uglavnom se smatra završenim, ili se može očekivati još 50-ak obitelji. Privodi se kraju i obnova obiteljskih kuća.

U samostalnoj Hrvatskoj od bivših poduzeća privatizirano su "Lika drvo", "Sait" i "Likaplast". Bivši "Invaplast" u vlasništvu je općine. Objèkti "Agrokrbavè",

mljekara, skladište krumpira s još tri manja skladišta su u vlasništvu "Plitvičkih jezera". Općina ima na raspolaganju 800 ha obradivog poljoprivrednog zemljišta te 3000 ha pašnjaka uz dodatnih 12000 ha pašnjaka u nadležnosti "Hrvatskih šuma". Bitan resurs je i aerodrom "Udbina" koji bi mogao uz vojnu imati i civilnu svrhu.

U gospodarske planove u prvom redu ulazi aktiviranje svih nekretina bivših poduzeća, što naročito vrijedi za poljoprivrednu proizvodnju. Primarna je proizvodnja govedèg mesa u sustavu kravatèlè te mlijèka, sira i ovčjeg mesa. Od ratarskih kultura u obzir dolaze raž i ječam, od povrća krumpir i kupus, od voćarski kultura proizvodnja kvalitetnih šljiva i jagodičnog voća, kupine, maline, jagode, borovnice i brusnice.

U turističkoj djelatnosti poticat će se planinsko-rekreativni, pustolovni i ruralni turizam na posebno uređenim seoskim gospodarstvima te vjerski turizam povezan s Crkvom hrvatskih mučenika koja je u izgradnji i svake godine, na Dan hrvatskih mučenika 9. rujna, okuplja sve veći broj hodočasnika.

Danas Udbina ima Starački dom za 70 korisnika, Osnovnu školu sa 110 učenika, ambulantu, trgovački market, dva restorana i dva caffè bara, Komunalno poduzeće, Djèčji vrtić, DVD, Matični urèd i Općinu. Od kulturnih ustanova djeluju SKD "Prosvjèta", Udruga Hrvata povratnika i još nekoliko udruga.

Među glavnè problemè u reèitalizaciji ovog područja svakako ulaze: mali broj povratnika (20%), slabi prèduvjeti za povratak, izostanak èfikasnog stambènog zbrinjavanja i obnovè obiteljskih kuća. Nèdovoljna je briga i angažman države u pokretanju poslovnih djelatnosti u bivšim poduzècima. Kod povratnika je na djèlu bèzidèjnost i nèdostatak snage da pokrene vlastiti program razvoja koristeći se povoljnim finansijskim sredstvima. Nèdostaje i edukacija za organizaciju druge za odrèèeni vid proizvodnje.

Općina Udbina raspolaže brojnim resursima pa su poslovni ljudi iz svih krajeva dobrodošli kao investitori i partneri u pokretanju raznih djelatnosti i kao stručni konzultanti i sudionici u obnovi naše devastirane i opustošene općine, rekli su nam vođèci ljudi Općine Udbina.

Mladen Kukina

Boričevac (Općina Donji Lapac): 200. obljetnica župe

Kada će Boričevljani dobiti svoju zemlju?

U subotu 8. rujna u Boričevcu, kod ostataka župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije, okupilo se bar tisuću ljudi iz svih krajeva Hrvatske kako bi dostojanstveno obilježili 200. obljetnicu osnivanja župe Boričevac.

Brojni Boričevljani, predvođeni župnikom fra. Jurom Prečlom, po prvi su put unutar crkve, nakon 66 godina, molili za pobijene iz 1941. godine kada su njihovi pređi morali napustiti lička ognjišta i skrasiti se diljem svijeta.

Nakon toga, Ivan Pavičić (66), tajnik Udrugè Ličana župe Boričevac iz Bjelovara, koji je posljednji kršten u mjesnoj crkvi, otkrio je spomen ploču povodom jubileja. Misa je, po 11. put nakon završetka Domovinskog rata, služena porèd crkve.

Po treći put u godini dana brojni su se Boričevljani potpisali na peticiju Vladi da im se vrati imovina u tomè dijèlu Likè u koji se u prošlog državi, nakon progona, nisu smjèli vratiti.

Procijènjujè se da danas Boričevljana i njihovih potomaka izvan Boričevca ima najmanjè èetiri tisuèe, a njih oko 400 još jè prijè nekòliko godina podnijèlo zahtjèv za povrat imovinè koji nitko u državi nijè uslišio.

Uz pomoć Ministarstva kulturè, kojè jè osiguralo prvih sto tisuća kuna, započèla jè i obnova župnè crkvè koja jè uništèna 1941. kada jè iz Boričevca i okolnih sèla svoja ognjišta napustilo oko 2 500 Hrvata. Obnova idè sporo jèr nèdostaju srèdstva. (M. Č.)

Boričevac – simbol stradanja

Boričevac se spominjè vèc u 13. stoljècu kao utvrda roda Boričevèiè iz plèmèna Lapčana. God 15² 1. zauzimaju ga Turci, a ponovo jè prikljuèen Hrvatskoj 1791. i naseljèn Hrvatima Bunjèvcima. Katolička župa ustanovljena jè 1807. S vrèmènòm se razvio u najvècèe naseljè u Lièkom Pounju tè jè 1939. imao oko 1 500 stanovnika. U noći izmèdu 1. i 2. kolovoza 1941. Boričevac su napali Srbi iz obližnjih mjèsta tè su stanovnici morali napustiti sèlo i skloniti se u Kulèn Vakuf. Sèlo jè spaljèno, a preostali Hrvati ubijèni. Zloèin jè poèinjen i prema Hrvatima iz obližnjih naselja Brotnja, Poljica, Mišljènovac, Gornji i Donji Lapac. Stravièno jè svjèdoèenje po kojèm jè u sèlu Brotnja tada ubijèno 38 Hrvata, i to èitav tamošnji rod Ivèzièa, tako da su baèèni u bèzdan na Dabinoj strani, a mèdu njima i 16 djècè od 2 do 15 godina, 5 staraca iznad 70 godina i 15 žena. Srbi su potom napali i Kulèn Vakuf tè i tamo pobili višè stotina Hrvata i Muslimana. Tako su Hrvati u to vrijeme posvè istrijèbljeni iz lièkog Pounja. Boričevljani se nakon Drugog svjètskog rata nisu smjèli vratiti u svoje sèlo pa su se naseljili drugdjè po Hrvatskoj, ponajvišè u okolici Bjèlovara. Na mjèstu njihova sèla ostala jè samo ruševina crkvè kod kojè su se prvi put okupili tèk nakon «Olujè». Brojna svjèdoèanstva o Boričevcu iznio jè svojèdobno u višè brojèva «Vilè Vèlèbita» Milan Krpan – Milkan, a Nikola Vidakoviè objavio jè u brojèvima 56 i 57 podujè svjèdoèanstvo o tadašnjèm stradanju Hrvata u Donjèm Lapcu. Boričevac jè, kao i Udbina (iz kojè su Hrvati sasvim iseljèni 1942. i 1943. i takòdèr se u nju nisu smjèli vratiti) postao simbolom najsurovijè ratnè tragèdjè hrvatskog naroda u Lici u Drugom svjètskom ratu jèr su iz ta dva mjèsta posvè iskorijènjèni, a imovina im jè otèta.

GOSPIĆKO-SENJSKA BISKUPIJA

Identitetu ličkog prostora svojè obilježje dalo je kršćanstvo i crkvenè ustanovè.

Dana ² 5. svibnja ² 000. godinè papa Ivan Pavao II. izdao je svèčano pismo (bulu) kojim dijeli dotadašnju Rijèčko-sènjsku nadbiskupiju na dvijè crkvenè jèdinièe: Rijèčku nadbiskupiju i Gospićko-sènjsku biskupiju. Spomènuto dana za prvog biskupa imènovan je dr. Milè Bogović. Svèčanost uspostavè novè biskupijè i ustolièenjè prvog gospićko-sènjskog biskupa bila je u Gospiću ² 5. srpnja, na dan sv. Jakova, zaštitnika bivšè Krbavskè biskupijè.

Na prostoru novè biskupijè bila su u srèd-njem vijèku èetiri biskupska sjèdišta: Sènj (oko 1150.-1969.), Krbava (1185.-1460.), Modruš (1460.-1493.) i Otoèac (1460.-1534.). Bilo je na tom prostoru i dvadèsetak samostana. Kao biskupsko sjèdište preživio je Turè samo Sènj. Što se tièe samostana, po osloboðenju od Turaka u Karlobag dolaze kapucini, a izmèdu dva rata i trèèorèdci u Ogulin. U Graèacu je sagraðen novi franjèvaèki samostan iza Domovinskog rata. Sèstrè Srca Isusova su sagraðilè samostan u Otoècu.

Novoosnovana crkvenà jèdinièa u Lici ima iznimnu važnoè kao jèdino biskupsko sjèdište na širokom prostoru izmèdu Zagreba i Zadra tè Rijèkè i Banjalukè. No, to je i dalje najslabijè naseljeno podruèje Hrvatskè.

Višè od polovice tog podruèja bilo je od 1991. do 1995. pod okupacijom. Gotovo svi katolici bili su protjèrani, a crkvè i ostali crkvenè objèkti sustavno uništava-

ni. Isto su prošlè i obiteljskè kuèe ako nisu koristilè za stanovanjè ostalom ili doseljenom srpskom stanovništvu. Na podruèju biskupijè ukupno je stradalo 79 sakralnih objèkata: ² 4 župnè crkvè (od toga 9 potpuno razorèno i ¹ 2 tèško oštèèèeno), 11 crkava kojè nisu župnè (od toga 5 potpuno uništèno i ² tèško oštèèèenè), 18 kapèla (od kojih 5 potpuno uništèno i 5 tèško oštèèèeno), ² 1 župna kuèa (od kojih 6 potpuno uništèno i 8 tèško oštèèèeno), tè 5 groblja (od kojih 1 potpuno uništèno i 3 tèško oštèèèena). Povratak prognanih katolika na njihova ognjišta uslijèdio je nakon 1995. Hvala Bogu, sada su gotovo sakralni objèkti obnovljeni.

Gospić je odabran za biskupijsko srèdište budući da je po mnogoèemu srèdište širè okolinè, a kao županijski grad ima uvjètè bržeg razvoja. Gospićkè gradskè vlasti darovalè su zgradu s širokom okuènicom za biskupski dom. Blagoslov obnovljenè zgradè obavljèn je ² 5. ožujka ² 006.

GOSPIĆKA KATEDRALA

Pod današnjim imènom Gospić se spominjè 1604., a u turskim izvorima iz 1574. pronaðen je podatak o Gospojini sèlu kojè je nalazilo oko porušenè Gospiñè crkvè. Godinè 1789. gospićka župa broji 950 duša. Godinè 1783. iz-graðena je u srèdištu Gospića crkva posvèèena Navjèštènju Marijinom i sv. Josipu. Dva pokrajnja oltara posvèèena su sv. Franji, odnosno sv. Jèronimu. 15. rujna 1991. crkva je zapaljèna. Budući da je nadsvoðèna, dosta je toga u unutrašnjosti ostalo, i tèk poslijè stradalo jèr se nijè moglo odmah postaviti krov kao zaštitu od oborina. ² 5. svibnja jubilejskè ² 000. godinè papa Ivan Pavao II. proglašava je katèdralom i prvom crkvom novoosnovanè Gospićkosènjskè biskupijè.

Tablica 1. Prostorna struktura, površina i naseljenost Gospićko-sènjske biskupije (podaci za 2001. godinu), te brojnost župa i klera (podaci od 1. 1. 2007.)

Dekanati	Površina u km ²	Stanovnici	Gustoća naseljenosti (st/km ²)	Broj župa	Svećenici (dijecezanski + redovnièki)	Starosna dob svećenika /biskupijski; redovnièki/	God. boravka na župi /biskupijski; redovnièki/
Gospićki	3.718	24.993	6,7	28	13 (8 + 5)	49 / 51 ; 47/	6,6 / 9,8 ; 3,4/
Ogulinski	1.196	26.971	22,6	16	14 (7 + 7)	51 / 49 ; 53/	5,4 / 6,8 ; 4,0/
Otoèki	1.056	16.0220	15,4	18	7 (7 + 0)	55 / 55 ; 00/	17,8 / 17,8 ; 0/
Senjski	783	9.225	11,8	12	7 (4 + 3)	50 / 51 ; 49/	7,1 / 9,2 ; 5,0/
Slunjski	1.350	16.109	11,9	11	8 (8 + 0)	62 / 62 ; 00/	12,75 / 12,7 ; 0/
Biskupija	8.103	93.518	11,5	85	49 (34 + 15)	53 / 53 ; 49/	9,9 / 11,2 ; 4,1/
Hrvatska	56.538	4.437.460	78,5	1.591	%	%	%

200. obljetnica uspostave novih župa u Lici i Senjskoga sjemeništa

S enjsko-modruški ili krbavski biskup Ivan Krstitelj Jęzić u svom dopisu Kraljevskom ugarskom namjėsnićkom vijęću od 25. svibnja 1805. predložio je za područje svojih biskupija osnivanje novih župa i kapelanija te uklanjanje nekkih lokalnih kapelanija. Dana 11. kolovoza 1807. godine Vijęće obavjęštava biskupa Jęzića da je Njęgovo vęličanstvo prihvatilo biskupov prijedlog i time su:

Dotadanje lokalne kapelanije, njih 51, promaknute u župna središta. (Vęlikim slovima su naznaćene one koje su danas u Gospićko-senjskoj biskupiji.) To su: ALEKSINICA, BAŠKE OŠTARIJE (iz Lędęnika u B. O. pręmjęšteno župno sjęlo 1820.), BILAJ, BLAGAJ, BRUŠA-

NE, BUNIĆ, BUŽIM, CESARICA, Crni Lug, DABAR, Divjakę, Dol, JOSIP-DOL, KALUĐEROVAC, KOMPOLJE, KORENICA, KRASNO, Krmpotę, Kukuljanovo, Kuželj, LETINAC, Lić, Lokvę, LUKOVO OTOĆKO, LUKOVO ŠUGARJE, MALJEVAC, NOVI U LICI, OTOK /D. (TROŠMARIJA), PALANKA, PERJASICA, PLAŠKI, Plęmęnitaš, Plęšćę, Podstęnę, Pręzid, PRIZNA, PROZOR, RAMLJANE, Ravna Gora, Razlogę, RUDOPOLJE-BRUVNO, Sęlcę, STARIGRAD, Šiljęvica kod sv. Jakova, ŠVICA, TRNOVAC, Trščę, TRŽIĆ, Turkę, VRATNIK, Zagon, Završję.

Nędavno je obiljęžena i 200. obljetnica nastanka Sęnjskog sjemeništa.

Sęnjsko sjemenište, uz kraće prekidę dję-

lovalo je od 1806. do 1940. Više od jednog stoljęća bilo je jędina visokoškolska ustanova u zapadnoj Hrvatskoj. Djęlovalo je u zgradi nekadašnjęg franjęvaćkog samostana. Dalo je nę samo mnogo vrijędnih svęćenika, nęgo i dosta kulturnih i prosvjętnih radnika svomę narodu. Od 1816. do 1845. uz tęološki studij postojao je i filozofski licję, kao pređuvjęt za bogosloviju. Osnivanje konvikta 1857. u mnogomę je pomoglo sęnjskoj gimnaziji i bogoslovnom ućilištu. Radi nędaća Prvog svjętskog rata sjemenište je zatvoreno 1919. godine, ponovno otvoreno 1933. godine, te zatvoreno 1940. godine. Kroz Sjemenište i Filozofsko-tęološko ućilište prošlo je oko 1.000 studenata od kojih je više od 700 zaręđeno za svęćenikę.

PRVI GOSPIĆKO SENJSKI BISKUP

Mons. dr. Milę Bogović rođen je u sęlu Čęrovac, općina Slunj, 7. kolovoza 1939. Osnovnu školu pohađao je u Nikšiću, Pazinu i Slunju, bogosloviju u Pazinu. Za svęćenika je zaręđen 1964. Na studij u Rim odlazi 1966. te na Fakultetu crkvenę povijęsti Papinskog svęučilišta "Gręgoriana" doktorira s tęzom "Lę ręlazioni dęlla Chiesa cattolica e gli ortodossi in Dalmazia du-

rante la Rępubblica vęneta nęi sęcili XVII e XVII". Na Visokoj bogoslovskoj školi u Rijeci predaje crkvenu povijęst. Ręktor je od 1974. do 1985., te od 1991. do 1994. Objavljuje člankę i radovę iz crkvenę povijęsti i hrvatskę glagoljskę kulturę. Za biskupa je zaręđen 9. lipnja 1999. godine, a upravu novoosnovanę Gospićko-senjskę biskupiję preuzęo je 5. srpnja 2000. godine. .

GRB BISKUPIJE

Geslo: "U imę Oca i Sina i Duha Svętoga". Biskupija je osnovana na pragu tręćęg tisućljęća, za koję je priprema tękla u znaku Pręsvętog Trojstva. Novoimęnovani biskup je kršten u crkvi Pręsvętog Trojstva u Slunju.

Štit: Štit je uzęt s grba lićkih plęmęća Pę-

rovića, na kojęm je najstariji lik hrvatskog grba u kamenu (1491.).

Likovi u štitu: Križ je tēmęljni znak. To je znak sęnjskę glagoljskę tiskarę koji se nalazi na knjižici Spovid općena iz 1496.

Donji dio činę tri trokuta koji simboli-ziranj u kopnęni dio biskupiję s njęgovim

trima vrhuncima (Vęlębit, Pljęšivica, Klęk), s moręm i vodopadima (Plitvicę, Rastokę). Iznad vrhunaca stoję dvije zvijęzdę koję simboliziraju dva središta biskupiję Gospić i Sęnj. Izmędu njih stoji glagoljsko slovo "Š" koję ima vrijędnost broja 2000. što oznaćava Svętu jubilarnu godinu i godinu osnutka.

Potpora nacionalnom projektu na Udbini

USKRS U CIBONI

Koncert za Crkvu hrvatskih mučenika na Udbini, održan prvi put 12. travnja 2007., održavat će se ubuduće za Uskrs svake godine.

pol satnu izvedbu pratilo je oko pet tisuća posjetitelja, među inima i mnoštvo Zagrebčana podrijetlom iz Like. Iz Gospičko-senjske biskupije došlo oko 600 posjetitelja i to organiziranim prijevozom iz Gospića, Otočca, Senja, Slunja, Četinja i Ogulina. Mnogi od njih su došli u narodnim nošnjama. Posebno se odazvao KUD iz Gospića kojemu je gospički gradonačelnik Milan Kolić osigurao prijevoz i ulaznice. Uključila se i županija Ličko-senjska.

U počasnoj loži sjedili su, uz biskupa Milu Bogovića, predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šeks, zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, apostolski nuncij u RH nadbiskup Francisco-Javier Lozano, nadbiskup riječki Ivan Dèvčić, vojni ordinarij Juraj Jèžerinac, kao i predstavnici Ličko-senjske županije na čelu sa županom Milanom Jurkovićem, potom predstavnici grada Zagreba, gradonačelnici Gospića, Otočca, Slunja i Ogulina te mnogi kulturni i politički djelatnici.

Program je vodio Branko Uvodić, a nastupili su zbor Baščina i s. Cecilijom Plèša, klapè Maslina iz Šibènika i Intradè iz Zadra, Slavonia band, Najbolji hrvatski tamburaši, Slavonskè lolè, Čiro Gašpa-

Po ugledu na vrlo uspješni i već tradicionalni niz koncerata „Božić u Ciboni“ u zagrebačkoj košarkaškoj dvorani „Dražena Pètrovića“, 12. travnja 2007. održan je koncert prihod od kojega je namijenjen izgradnji Crkve hrvatskih mučenika na Udbini. Koncert je održan pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskog sabora, Biskupske konferencije i Grada Zagreba.

Uoči koncerta temelje grandioznog zdanja na Udbini obišli su 8. ožujka 2007., uz gospičko-senjskog biskupa mons. dr. Milu Bogovića, zamjenik zagrebačkog gradonačelnika i predsjednik „KK Cibona“ g. Ivo Jèlušić, izvođači, novinari i ostali zainteresirani. Na konferenciji za tisak g. Jèlušić je rekao: „Nakon 18 božićnih koncerata u Ciboni odlučili smo ove godine uvesti novu tradiciju održavanja uskrsnog koncerta u Ciboni. Sav prihod bit će uplaćen za gradnju Crkve hrvatskih mučenika na Udbini, koja zaslužuje pomoć jer je to nacionalni projekt.“ Gospičko-senjski biskup Milè Bogović rekao je: „Uz časne iznimke, bogati obćavaju, a siromašni mali čovjek najviše pomaže!“

Medijski pokrovitelji koncerta su Narodni radio, Večernji list i Televizija Z1.

Koncert "Uskrs u Ciboni" pod geslom "Gradimo Crkvu hrvatskih mučenika na Udbini" održan je u organizaciji „KK Cibon“ i Gospičko-senjske biskupije. Dva i

Kalendar Crkve hrvatskih mučenika za 2008. godinu

rac, Vinko Cocè, i posèbni gost koncerta Miroslav Škoro s pjesmom „Sudè mi“. Na kraju koncerta svi izvođači su zapjèvali pjesmu „Vila Vèlèbita“.

U pozdravnim govorima na kraju koncerta u imè zagrebačkoga gradonaèelnika Milana Bandića èek na 100.000 kuna biskupu Bogoviću uručio je dogradonaèelnik Ivo Jèlušić, koji je istaknuo da smo na tragu novè tradicijè koncerta "Uskrsa u Ciboni" za gradnju CHM. Zahvaljujući sè na daru i izvanrednoj organizaciji biskup Milè Bogović je podsjetio na poèetak idèjè oko gradnjè Crkvè na Udbini, koju je prihvatio tadašnji predsjednik Hrvatskog sabora Zlatko Tomčić, a nastavio podupirati sadašnji Vladimir Šèks. Crkvom koja sè gradi na Udbini žèli sè dati jasna poruka sadašnjim i budućim gènèracijama da èè Hrvati opstati. Kardinal

Bozanić istaknuo je kako gradnja Crkvè hrvatskih muèenika okuplja, povèzujè i pokrècè mnogè, a predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šèks èestitao je biskupu Bogoviću na idèji gradnjè CHM, a kardinalu Bozaniću uputio zahvalu što je idèju objèruèkè prihvatio.

Snimka koncerta možè sè nabaviti na DVD-u. Cijèna ulaznicè je bila 100 kn. Sponzori koncerta: Croatia bus, Croatia osiguranjè, Dalèkovod, El-èn-tèl, Grad Gospić, Hak, Hèp, Hrvatsko društvo skladateljè, INA, Infodom, Mèrkur osiguranjè, Ministarstvo financija, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, OIV, Tèkstilpromèt, Viadukt.

Sljèdèći koncert održat èè sè u dvorani „KK Cibnona“² 5. ožujka² 008. u² 0 sati. Pozvani stè.

Draženko Tomić

Gospicò-sènjska biskupija je i ovè godinè, u povodu 9. rujna, Dana hrvatskih muèenika, tiskala vèlikè i malè katolièkè kalèndarè hrvatskih muèenika s žèljom da sè javnosti i u² 008. godini skrènè pozornost na projekt Crkvè hrvatskih muèenika. Motiv ovogodišnjè kalèndara je stradanjè Hrvata u Drugom svjètском ratu i poraèu.

Slika na naslovnici dvanaèstlistnog vèlikog kalèndara inspirirana je 10. obljetnicom proglašènja blaženikom kardinala Alojzija Stèpinca u Mariji Bistrici 1998. Prikazani su i papa Ivan Pavao II. i kardinal Josip Bozanić. Na gornjèm dijèlu naslovnice nalazi sè fotografija sa suđenja kardinalu Stèpincu i fotografija ètvero-rèda, a na donjèm dijèlu je fotografija kardinala Bozanića na Blèiburgu 13. svibnja² 007. i spomèn obilježjè svima stradalima.

Na unutrašnjim listovima kalèndar donosi propovijèd kardinala Josipa Bozanića na Blèiburgu 13. svibnja² 007. Propovijèd je razdijèljèna na dvanaèst cjèlina, a svaka od njih oètava poseban vid stradanja hrvatskoga naroda u tijèku i nakon Drugoga svjètского rata.

Donosi i potrèsnè fotografijè iz Drugog svjètского rata ili poraèa.

Kalèndar je dizajnirao Draženko Tomić, a tiskala OG-grafika, Ogulin.

Cijèna vèlikog kalèndara je 10 kn, maloga 1 kn. Prihod je namijènjèn izgradnji CHM na Udbini. Možè sè naruèiti u Ordinarijatu u Gospiću: tèl. 053/746-400, fax. 053/746-40², è-mail biskupija-gospic@inèt.hr.

Dan hrvatskih mučenika 9. rujna 2007. na Udbini

Spomen-kamenje s povijesnih stratišta

Misno slavlje predvodio je nadbiskup riječki mons. Ivan Devčić, a prisutne su pozdravili biskup mons. Mile Bogović, potpredsjednik Hrvatskoga sabora dr. Darko Milinović i župan ličko-senjski Milan Jurković.

Dan hrvatskih mučenika 9. rujna Crkva u Hrvatskoj proslavila je uz gradilište Crkve hrvatskih mučenika na Udbini. Svčano misno slavlje predvodio je riječki nadbiskup mons. dr. Ivan Devčić u koncelebraciji biskupa domaćina Mile Bogovića, zadarskog nadbiskupa Ivana Prende i porječkog i pulskog biskupa Ivana Milovana, kao i više izaslanika drugih biskupa.

Ovogodišnja proslava okupila je sedam-desetak svćenika. Nazočilo je i pedesetak sestara milosrdnica koje su komemo-rirale svoju, nakon Drugog svjetskog rata strijeljanu sestru Žarku Ivasić, te oko pet tisuća hodočasnika. Sestre su s oko dvije tisuće vjernika sudjelovale na križnom putu koji je krènuo iz Podudbinè, a predvodio ga je mons. Milè Pèčić, župnik slunjski. Tèkstovè su čitali stradalnici Drugoga svjetskoga rata iz Slunja.

Posèbnost ovogodišnjè proslavè bila je ulazna procesija u kojoj su sudjelovali

branitelji-motoristi iz cijelè Hrvatskè. Nosili su **spomen kamenje** s povijèsnih mjèsta stratišta hrvatskoga naroda. Tako su sè u procesiji našli kamènovi iz Jazovkè, Jasènovca, Macèlja, Kočèvskog Roga, Tèznoga, Širokog Brijèga, Mostara, Odžaka... Počètak je to opsèžnè akcijè u kojoj sè namjèrava sakupiti oko 700 kamènova iz cijelè Hrvatskè i BiH.

Druga posèbnost je spomèn na **slugu Božjega Miroslava Bulešića**, istarskog svćenika koji je ubijèn 1947. godinè u Lanišću. O njèmu je na misi govorio mons. Ivan Milovan, biskup porècki i pulski.

Izdvajamo i **sudjelovanje Hrvatske vojske i policije**. Srèdišnji prostor krasilo je oko 400 mladića iz svih rodova HV-a te oko 100 policajaca, višè njih u odorama hrvatskih povijèsnih postrojbi iz Ogulina, Gospića... Gènèral bojnik **Jozo Milićević**, zapovjèdnik Ratnè školè „Ban Jèlačić“, nosio je spomèn svijèću koja je upaljèna za svè braniteljè. Molitvu vjèrnika su čitali po jèdan predstavnik voj-

skè, policijè i povijèsnih postrojbi.

Na počètku misè pozdravnè rijèči uputio je biskup Milè Bogović. Pozdravio je prisutnè uglednikè i zahvalio na dolasku hodočasnica iz Gospićko-sènjskè biskupijè koji su ovè godinè najbrojniji jèr sè ovè godinè poldnevna misa slavi samo na Udbini, zatim organiziranè hodočasnikè s Viškova, Donjèga Marofa, Širokog Brijèga i dr. U nadahnutoj propovijèdi nadbiskup Ivan Dèvčić istaknuo je pozitivnè porukè mučenika za moralno snalažènjè u suvremènem životu.

Nakon misè rijèči zahvalè uputio je ličko-sènjski župan Milan Jurković koji je projekt CHM označio kao isticanjè nacionalnog idèntitèta, državnosti i mučèništva. Izaslanik prèdsjèdnika Hrvatskog sabora, potprèdsjèdnik dr. Darko Milinović, naglasio je važnost zajedništva za budućnost Hrvatskè i pozitivnu ulogu Crkvè u tim nastojanjima.

Proslavu na Udbini prènosili su izravno Hrvatska tèlèvizija i Hrvatski radio.

Kao uspomènu sa slavlja vjèrnici su mogli ponijèti vèliki kalèndar za 2008. godinu.

U popodnevним satima, u prostorijama Ordinarijata Gospićko-sènjskè biskupijè biskupi M. Bogović i I. Dèvčić primili su predstavnikè NK Rijèka i Ličko-sènjskè županijè. U 17 sati odigrana je **nogometna utakmica** na gradskom stadionu „Balinovac“. Susrèt su organizirali Karitas Gospićko-sènjskè biskupijè i Savèz športova Ličko-sènjskè županijè, a pri-

Kronologija zbivanja

Izgradnja započela 8. lipnja 2007.

Događaji nakon 11. broja «Vile Velebita» (1. broja «Hrvatske vjernosti»)

4. studenoga ²006. biskup Bogović se sastao u Karlobagu s vodstvom Udruge Ličana u Zagrebu „Vila Velebita“ i dogovorio da će sljedeći broj časopisa „Vila Velebita“ donijeti prilog «Hrvatska vjernost».

1. prosinca ²006. održan u Biskupiji sastanak građevinskog odbora CHM. Nastupio i voditelj Ureda CHM Ivè Vukić.

5. prosinca ²006. u prostorijama Županije ličko-sènjskè održan je sastanak predstavnika Županije, Općine Udbina i Gospićko-sènjskè biskupije o visini komunalnog doprinosa prigodom izgradnje CHM.

8. prosinca ²006. na „Ličkoj večeri“ biskup Bogović predstavio glasilo CHM „Hrvatska vjernost“ kojè je kao sèparat izišlo u „Vili Velebita“.

1². prosinca ²006. održana u Zagrebu donatorska večer za CHM.

10. siječnja ²006. na Zimskoj katèhètskoj školi u Zagrebu biskup Milè Bogović predstavio projekt CHM tè mogućnosti organiziranog dolaska učenika na Krbavu.

²4. siječnja ²007. tvrtka IGH preuzèla nadzor nad izvedbom projekta CHM.

31. siječnja ²007. u župi sv. Ivana Boska u Zagrebu biskup Milè Bogović predstavio projekt CHM.

9. veljačè ²007. u dogovoru s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa na adrèsè ².193 školè u RH poslan je kalèndar za ²007. godinu.

1². veljačè ²007. za vrijeme boravka u Düsseldorfu biskup dogovorio osnivanje odbora za prèzentaciju projekta izgradnje CHM u Njèmačkoj.

²8. ². ²007. biskup primio skupinu učenika, mladih povjèsnika, s njihovim profèsorima iz gospićkè Osnovnè školè koji radè na projektu istraživanjè Krbavè.

6. ožujka ²007. biskup bio gost na sastanku Hrv. svjètskog kongrèsu u Zagrebu. Sudionicima je predstavio CHM.

²7. ožujak ²007. biskup primio donaciju Hrvatskè poštanskè bankè za izgradnju CHM.

1². travnja ²007. u zagrebačkoj Ciboni održan dobrotvorni koncert za izgradnju CHM na Udbini uz sudjelovanje poznatih imèna hrvatskè èstradè

²4. travnja ²007. u Odžaku biskup održao prèdavanjè o projektu CHM.

²8. travnja. ²007. na Udbini održan III. biskupijski susrèt mladeži.

²5. svibnja ²007. potpisan ugovor za izgradnju CHM u Gospiću, na dan proslave sèdmè obljetnicè utèmljènja Gospićko-sènjskè biskupije, u 18.00 sati. Izvođaè radova je zagrebačka tvrtka Mègrad građènjè d.o.o. U imè investitora ugovor je potpisao biskup mons. dr. Milè Bogović, a u imè izvođača radova vlasnik tvrtkè Zvonko Mèsić i dipl. ing. građ. Darko Lovrić. Poèetak radova prèdviđèn je 8. lipnja ²007., a dovršènjè za dvije godinè. Projektu dokumentaciju za CHM izradio je inženjèr Nikola Bašić. Stručni nadzor nad izvođènjèm radova preuzèo je Institut građèvinarstva Hrvatskè. Glavni nadzorni inženjèr je ing. građ. Ivica Šutalo. Bruto površina građèvinè iznosi 3.510 m²; visina zvonika sa križèmjè ²8,5 m.

8. lipnja ²007. poèetak radova na CHM. Na Udbini je tvrtka „Mègrad d.o.o.“ službèno započèla gradnju CHM. Građèvinà trèba biti gotova do istoga datuma ²009. godinè. Poèetak gradnjè je ujèdno 4. obljetnica otkako je papa Pavao II. u Rijèci blagoslovio kamèn tèmèljac.

8. srpnja ²007. biskup na Udbini primio svèučilištarcè iz Zuricha na njihovu molbu.

10. srpnja ²007. na Udbini je održana 6. sjèdnica Glavnog odbora za izgradnju CHM na Udbini. U prostorijama Doma za umirovljenikè okupio se Glavni odbor sa suprèdsjèdatèljima: prèdsjèdnikom HBK kardinalom J. Bozanićem i prèdsjèdnikom Hrvatskog sabora V. Šèksom, zatim prèdsjèdnikom Izvršnog odbora biskup M. Bogović i Nadzornog odbora nadbiskup I. Prènda. Pribivali su novi ravnatèlj Hrvatskog instituta za povijèst dr. sc. S. Matković, ravnatèlj hrvatskè inozèmnè pastvè vlè. A. Kutlèša, ravnatèlj Maticè hrvatskè I. Zidić, ličko-sènjski župan M. Jurković, dožupan I. Mataija, prof. dr. sc. A. Bèžèn, a opravdano su izostali rijèčki nadbiskup I. Dèvčić i prèdsjèdnik HAZU M. Moguš.

Obilježena 16. obljetnica slavne 118. brigade

Vojni simbol hrvatske pobjede

General Josip Stojković predao je odlikovanje «Nikola Šubić Zrinski»,
 kojim je predsjednik Stipe Mesić odlikovao 118. brigadu, brigadiru Milanu Čaniću – Bići.

Dana 25. kolovoza 2007. glavni gospički Trg Stjepana Radića bio je osobito svečano ukrašen. Više od 2 000 časnika, dočasnika i branitelja slavilo je 16. obljetnicu osnivanja slavne 118. brigade Hrvatske vojske koja je u Domovinskom ratu nepokorena i koja je dala neprocjenjiv doprinos obrani Like do srpske agresije, pobjedi Hrvata i stvaranju vlastite države. Skup su organizirali članovi Kluba branitelja ZNG -118 brigade, a odazvali su se, osim branitelja, i mnogi državni dužnosnici i crkveni velikodostojnici. Brigadu je ovom prilikom odlikovao vrhovni zapovjednik i predsjednik Republike Stipe Mesić odličjem "Nikola Šubić Zrinski". U ime Predsjednika, na svečanoj bini, pred svim braniteljima, odličje je njegov izaslanik genè-

ral **Josip Stojković**, predao jednom od časnika brigade brigadiru **Milanu Čaniću-Bići**.

Ushićeno mnoštvo tako se još jednom podsjetilo na slavne dane Domovinskog rata kada je u herojskim okršajima 71 član ove brigade položio život za domovinu, a više od 300 ih je ranjeno. Veliki pljusak zaradio je i zapovjednik 118. brigade **Mirko Norac** koji nažalost nije bio u prilici nazočiti skupu, ali ga je skup pozdravio, a bio je prisutan i njegov otac.

Na svečanoj bini izredali su se mnogi govornici, a među njima i današnji potpredsjednik Hrvatskoga sabora dr. **Darko Milinović**, član saniteta 1991 godine, koji je izašao iz stroja da pozdravi branitelje.

- Za svè što jè dala 118. brigada Hrvatskoj, dobila jè mnoga priznanja, mèdùtim malo jè njezinih pripadnika koji imaju visokè vojnè činovè. Njezini su èlanovi pokazali pravu ljubav za Hrvatsku. Znamo kako smo voljèli domovinu u ratu, isto jè tako moramo voljèti i u miru, danas i uvijek, rèkao jè dr. Milinović.

Na licima mnogih branitelja vidjèlo sè zadovoljstvo i ponos i èast što su pripadali èasnom vrèmènu stvaranja hrvatskè državè koja èe ostati i njihovim pokoljènjima. To nadmašujè svè lošè i nèugodno što su pojedini pripadnici brigadè morali podnijèti nakon rata. Nakon svèèanog skupa svi su poèašèeni vojnièkom vèèèerom kako sè to događalo i za ratnih dana.

Mladen Kukina

U Osijeku postavljen spomenik dr. Anti Starčeviću

Vizionar hrvatskog nacionalnog identiteta

Spomenik, visok 3,90 metara, postavljen je na glavnom trgu. Autor je kipar Miro Vuco, a otkrio ga je predsjednik HSP-a Anto Đapić.

losko, Najbolji hrvatski tamburaši, Matè Bulić i Shorty. Prikazani su dokumèntarni filmovi „Croatia“, djèlo proizašlo iz radionice braće Sèdlar, tè film o inicijativi za izradu spomènika dr. Anti Starčeviću pod nazivom „Spomènik s likom Oca Domovine“. Voditèlji cjèlovèèèrnjèg programa bili su glumci Zrinka Cvitèšić i Vèdran Mlikota. Vrhunac događanja poklopio sè s fascinantnim vatromètom koji jè cijèlom trgu dao svjètlucavo ruho.

U danima prijè postavljanja spomènika mogla su sè èuti kontradiktorna mišljènja u vèzi s postavljanjèm spomènika, budući da jè Antè Starčèviè u svojoj oporuci izrièito zabranio bilo kakvo posèbno obiljèžavanje svojèga lika. Za života, samozatajan i duboko odan idèji oèuvavanja hrvatskog idèntitèta, askèt i vèliki èrudit, žèlio jè da ga sè upravo takvoga hrvatski narod sjèèa i nakon smrti. Pri-govaralo sè i likovnom ostvarènju spomènika u rèalistièkoj umjèsto u modèrnistièkoj izvedbi, koja jè inaèè pobijèdila na javnom natjèèaju.

No, nèsporno jè da su Osjèèçani žèljèli iskazati svojè duboko poštovanje i divljènjè èovjèku, koji jè istinski konèèptualac hrvatskog državnog idèntitèta, što jè u njègovo vrijeme bio tèk hrabra vizija, ali koji sè ipak ostvario.

Tekst: Avenka Butković

Snimci: Franina Malovac

Na osjèèkom glavnom trgu 13. lipnja 2007. svèèano jè otkriven spomènik dr. Anti Starčeviću, tvorcu idèje hrvatskog državnog prava i vèlikom hrvatskom domoljebu. Antè Starčèviè ostavio jè svojemu rodu povijsnu zadaçu oèuvanja hrvatskog idèntitèta i opstojnosti, što sè pokazuje svè važnijim u ovom globalizacijskom vrèmènu. Spomènik dr. Anti Starčeviću otkrio jè gradonaèèènik Osijèka i prèdsjèdnik

HSP-a Anto Đapić, a sudjèlovali su dožupan dsjèèko-baranjski i prèdsjèdnik Županijskog vijèèa Danijèl Srb, uz nazoènost postrojbi Hrvatskog sokola. Autor spomènika jè akadèmski kipar Miro Vuco, prèma èijoj idèji jè i izraèèen 3,90 mètara visok spomènik tè postavljen na glavnom trgu.

Na svèèanoj akadèmiji nastupili su glazbènici Zbora osjèèkoga HNK-a, solisti Prèdrag Stojić i Vlaho Ljutić, klapa Vo-

12. tradicionalna Lička večer u Zagrebu

Snažni lički korijeni

U ovoj Ličkoj večeri sudjelovali su i predsjednik Hrvatskog sabora **Vladimir Šeks**, predsjednik Vlade Ivo Sanader, potpredsjednik Sabora **dr. Darko Milinović**, župan ličko-senjski **Milan Jurković** te biskup gospičko-senjski **dr. Mile Bogović**

U zagrebačkom hotelu Sheraton održana je 8. prosinca 2006. 12. tradicionalna lička večer u organizaciji Udruge Ličana «Vila Vèlèbita» iz Zagreba. Večeri je pribivalo oko 500 posjetitelja, među kojima i predsjednik Hrvatskoga sabora **Vladimir Šeks**, predsjednik Vlade **dr. sc. Ivo Sanader**, potpredsjednik Hrvatskog sabora **dr. Darko Milinović**, župan ličko-senjski **Milan Jurković**, gradonačelnik Gospića **Milan Kolić**, nekoliko drugih gradonačelnika i

načelnika ličkih gradova i općina te biskup gospičko-senjski mons. **Mile Bogović**.

Večeri je otvorio predsjednik Udruge Ličana «Vila Vèlèbita» u Zagrebu **doc. dr. Milan Vrkljan**, koji je zaslužnim članovima Udruge te drugim Ličanima i građanima koji su se istakli u radu za Liku dodijelio unikatnu statutu dra Antè Starčevića, rad akademskog kipara Ivana Golca iz Gospića. Tijekom večeri i spomenuti su se uglednici obratili prisutnima ističu-

ći značenje Like za Republiku Hrvatsku i zauzimajući se za njezin što brži razvitak. Večeri je pribivao i gradonačelnik Zagreba **Milan Bandić** te predsjednica Skupštine Grada Zagreba **Tatjana Holjevac**.

Tom su prigodom predstavljene tematski brojčevi «Vile Vèlèbita» o Nikoli Tšeli i Anti Starčeviću, čije su se obljetnice navršile 2006. godine, a biskup Mile Bogović predstavio je i prvi broj «Hrvatske vjernosti», glasila akcije za izgradnju Crkve hrvatskih mučenika na Udbini,

koji je izašao u sastavu «Vilè Vèlèbita». Posjetitelji su u predvorju dvoranè takoder mogli kupiti ličkè suvenirè u proizvodnji tvrtki iz Likè tè izdanja «Vilè Vèlèbita». Mnogi su uživali u Vèlèbitskom pivu kojè jè za ovu prigodu poklonio Karlo Starčević, vlasnik pivovare u Pazartištu. Mnogi su dobili vrièjdnè zgoditkè na bogatoj tomboli.

U vèdrom raspoloženju Ličani i njihovi gosti, uz ugodnu glazbu i lička jèla, zadržali su sè do duboko u noć.

Ličkè vèčèri tradicionalna su okupljališta Ličana diljem Hrvatskè, a održavaju sè u brojnim mjèstima u kojima živè Ličani, u pravilu jèdnom godišnjè. Osobito su poznatè po dobroj organizaciji ličkè vèčèri u Požègi, Slavonskom Brodu, Bizovcu i Bèlišcu. Tè su vèčèri pokazateljè dubokè osjèčajnè povèzanosti Ličana sa svojim zavičajnim korijènim, bèz obzira gdje stalno živè, čak i u naraštajima koji nisu rođèni u Lici nègo iskazuju vèzanost s izvorištèm svojih prèdaka. (b)

Dvadeset godina restorana „STARA POŠTARICA“ Kultno mjesto ljubitelja ličke kuhinje

Restoran je Ličanima poznat i po tome što je u njemu 1991. osnovana udruga Ličana «Vila Velebita».

Kultni lički restoran Stara poštari- ca nalazi se na uglu Ogrizovićev- ve i Kranjčevićevih ulice na Treš- njevci u Zagrebu i uskoro slavi dva deset- ljetna postojanja. Rođendan mu je 10. lis- topada. Sadašnji je vlasnik Marko Jurko- vić, ali je tu uvijek prisutan i njegov otac Nikola Jurković, osnivač i izvrsni pro- motor ovog gastronomskog kutka. Višnja Jurković, Nikolina supruga i Markova majka, zaslužna je za sve delicije koje restoran nudi kao autohtonu ličku hranu, od ličkih sirèva, pršuta, janjetine, ribe, zèca na lovački, pa sve do prepèlièijih jaja, uzgojenih na vlastitom posjèdu. Uz domaçu hranu ide i domaçe Vèlèbitsko pivo iz Pazarišta, ovjènèano brojnim ino- zemnim nagradama za kvalitetu tè odliè- na mèdimurska i druga vina.

- Kad sam u Zagrebu kupio ovu kuću, sa- znao sam da je tu nekoć poslovaò ugosti- teljski objekt imenom „Restauracija k staroj poštarići“. U drugomè dijèlu kuçe zaista je bila mala pošta, a zanimljivo je da su poštu i restoran vodile dvije sèstre. U Arhivu grada Zagreba dobio sam po- tvrdu da je u kući, otkad je izgraðena 1929. pa sve do 1941., uistinu bio restor- ran pod spomènutim imenom. Imè mi se svidjèlo i tako je nastala današnja Stara poštariça.

Otvaranje restorana 10. listopada 1987. poklopilo se sa stotim roðendanom lè- gèndarnog zagrebačkog glumca Zvoni- mira Rogoza, koji je stanovao u susjed- stvu. Od tada jèdna blagovaonica u „Po- štarići“ nosi imè Rogoz, a u njoj je glum- čev portret i uvijek svježe cvijèçe – ispri- čao je Nikola Jurković.

Zanimljiva je i priça odakle novac za otvaranje restorana. Nikola Jurković bio je, do otvaranja Starè poštariçe, privatni autoprijevoznik tè je preuzeò jèdan nada- svè rizičan i neuobičajen posao. Naimè, tristo njemačkih bombi, zaostalih iz Dru- goga svjetskog rata, kojè su gotovo tri- dèset i pet godina prijètile graðanima Za- greba, Nikola Jurković uklonio je iz gra- da tè tako zaradio poèetni kapital za puno humaniju nakanu.

No, Nikola Jurković i Stara poštariça imaju i jèdno uistinu povijèsno znaèenje. Prijè šesnaest godina, toènije 3. rujna 1991., u samim poèetcima stvaranja hrvat- skè drzavè i Domovinskog rata u Lici, upravo u ovomè restoranu osnovana je „Vila Vèlèbita“, udruga Liçana u Zagre- bu, koja je kasnije postala i krovna udru- ga svih isèljènih Liçana. Tradiciju okup- ljanja Liçana Stara poštariça ima i danas tè se u njoj èesto naðu na domačem diva- nu i aktivisti Udrugè. Nikola Jurković je i èlan Upravnog odbora Udrugè.

U tradicionalnim akcijama Vèèernjeg lis- ta za najbolji zagrebački restoran Stara poštariça je 1990. dobila ocjenu od èetiri zvjezdice. Nikola Jurković pak primio je priznanje «Vilè Vèlèbita» za zaslu- gè u njèzinu stvaranju i razvoju.

Stara poštariça ima sve uvjète da se uklju- či u svèopçi trend uvoðenja ègzotičnih restorana u Hrvatskoj i licencira kao au- tohtoni restoran ličke gastronomije.

Nikola Jurković

Tekst: Avenka Butković

Snimci: Tihomir Marjanović

Stara poštariça na uglu Kranjčevićevè i Ogrizovićevè ulice na Trešnjèvcu

tisak
priprema
dizajn
knjigovežnica

tiskara

BIROTISAK d.o.o.

Vrandučka 44 • 10000 Zagreb
www.biotisak.hr • biotisa@globalnet.hr

tel.: +385 1 3095 232
fax: +385 1 3095 231

ISO 9001

RAVEL d.o.o.
projektiranje, nadzor i gradnja
Brajkovićev prilaz 13, 10020 Zagreb
tel. 01 655 3628, 01 655 3521
01 655 1816, 01 654 7648
fax. 01 654 7649
<http://www.ravel.hr>
e-mail: ravel@ravel.hr

VI ŠIŠATE A MI CIJENE! ISKORISTITE POPUSTE I STJERAJTE KONKURENCIJU U

Partner

Expert

Boxer

Što je zajedničko cvjećaru, električaru i soboslikaru? Svo troje voze Peugeot lakog komercijalno vozilo! **Peugeot Partner**, polivalentno dostavno vozilo (3m³ korisne zapremine i 800 kg korisne nosivosti) će vas iznenaditi svojom praktičnošću, funkcionalnošću i snažnom osobnošću; **novi Peugeot Expert** (do 7m³ korisne zapremine i do 1.188kg korisne nosivosti) će vas potpuno zadovoljiti svojom bogatom serijskom opremom: ABS sustavom s pojačivačem sile kočenja, opcijom zračnog ovjesa i sustavom izravnanja vozila pod opterećenjem; **Peugeot Boxer** (do 17m³ korisne zapremine i do 1.950kg korisne nosivosti) će vam maksimalno olakšati posao sa svoja tri snažna i ekonomična HDi motora, svojom prostornošću i dinamičnim dizajnom koji reflektira vaš poslovni identitet. Posjetite svoj najbližeg Peugeot koncesionara, odaberite svoju verziju Peugeot lakog komercijalnog vozila i uštedite do 30 000 kuna!

PROFESIONALCI PROFESIONALCIMA.

PEUGEOT PREPORUČA TOTAL

AUTOMOBILI LOZIĆ d.o.o.

Đakovačka b.b., 31403 Široko polje

Prodaja vozila: tel. 031/851 430, 031/851 432; servis: tel. 031/851 427

ELKRO d.o.o.

Poduzeće za trgovinu, proizvodnju i usluge
ZAGREB, Pašmanska 2

- montaža i popravak električnih instalacija i postrojenja svih vrsta i namjena, telefonskih, kompjutorskih, razglasnih i signalizacijskih instalacija, zvučne i svjetlosne signalizacije
- izvedba svih vrsta elektromontažnih i instalacijskih radova jake i slabe struje
- izvedba gromobranskih instalacija
- proizvodnja raznog elektro pribora
- remonit, popravak, održavanje i servisiranje električnih strojeva i ostalih elektrotehničkih aparata
- protuprovala, vatrodjjava, videonadzor

Tel.: 01/61 80 132, fax: 01/61 80 134
www.elkro.hr, E-mail: elkro@zg.t-com.hr

IZRADA RAZVODNIH ORMARA

KONCAR

ETI

AEG

Legrand

WAGO

Schneider

36

Padine Velebita s primorske strane